

T.C  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİNLER TARİHİ)  
ANABİLİM DALI

**METODİST KİLİSESİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA**

**DOKTORA TEZİ**

**Hazırlayan**  
**Bayram POLAT**

**Ankara - 2006**

T.C  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİNLER TARİHİ)  
ANABİLİM DALI

**METODİST KİLİSESİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA**

**DOKTORA TEZİ**

**Hazırlayan**

**Bayram POLAT**

**Danışman**

**Prof.Dr. Mustafa ERDEM**

**Ankara- 2006**

## İÇİNDEKİLER

|                  |      |
|------------------|------|
| İÇİNDEKİLER..... | III  |
| ÖNSÖZ.....       | VI   |
| KISALTMALAR..... | VIII |

### GİRİŞ

|                                                 |   |
|-------------------------------------------------|---|
| A. METOT VE KAYNAKLAR.....                      | 1 |
| 1- Araştırmanın Konusu.....                     | 1 |
| 2- Araştırmanın Amacı.....                      | 1 |
| 3- Araştırmanın Metodu ve Sınırlılıkları.....   | 3 |
| 4- Metodizm (Methodism) Kelimesinin Anlamı..... | 3 |
| 5-Araştırmanın Kaynakları.....                  | 6 |

### I. BÖLÜM

#### METODİZM'İN ORTAYA ÇIKIŞI

|                                                                                |    |
|--------------------------------------------------------------------------------|----|
| A- XVIII. YÜZYILDA İNGİLTERE'DE DİNİ, SİYASİ VE SOSYAL DURUM.....              | 9  |
| 1. XVIII. Yüzyıl Öncesinde İngiltere'de Sosyal, Siyasi ve Dini Hareketler..... | 9  |
| 2. XVIII. Yüzyılda İngiltere'deki Sosyal, Siyasi ve Dini Hareketler.....       | 19 |
| 2.1. XVIII. Yüzyılda İngiliz Kilisesi ve Bu Dönemdeki Durumu.....              | 20 |
| 2.1.1. Teolojik Çatışmalar.....                                                | 21 |
| 2.1.1.1. Deizm.....                                                            | 22 |
| 2.1.1.2. Kilise İçi Teolojik Çatışmalar.....                                   | 24 |
| 2.1.2. Kilise ve Devlet.....                                                   | 26 |
| 2.1.3. İngiliz Kilisesi ve Diğer Kiliselerle İlişkileri.....                   | 27 |
| 2.1.4. Kilise ve Toplum.....                                                   | 29 |
| 3. Metodizm'in Ortaya Çıkışını Sağlayan Sebepler.....                          | 31 |
| B- METODİST KİLİSENİN ORTAYA ÇIKIŞI.....                                       | 36 |
| 1. John Wesley Hayatı ve Teolojisi.....                                        | 36 |
| 1.1. John Wesley'in Hayatı.....                                                | 36 |
| 1.2. John Wesley'in Teolojik Görüşleri.....                                    | 46 |

|                                                                                        |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.2.1. Asli Günah (Orijinal Sin) .....                                                 | 46 |
| 1.2.2. Yardımcı veya Engelleyici İnanç(Prevenient Grace) .....                         | 51 |
| 1.2.3. Tövbe(Repentance) .....                                                         | 55 |
| 1.2.4. Aklanma (Justification) .....                                                   | 58 |
| 1.2.5. Takdis (Sanctification) .....                                                   | 61 |
| 1.2.6. Mükemmellik (Perfection) .....                                                  | 64 |
| 2. Metodizm'in Doğuşu, Gelişmesi ve Yayılması .....                                    | 68 |
| 2.1. İngiltere'de Metodist Kilisenin Ortaya Çıkışı .....                               | 72 |
| 2.2. Amerika'da Metodist Kilisenin Ortaya Çıkışı .....                                 | 73 |
| 2.2.1. Metodist Episkopal Kilise .....                                                 | 76 |
| 2.2.2. Afrikan Metodist Episkopal Kilise (African Methodist Episcopal Church) .....    | 77 |
| 2.2.3. Güney Metodist Episkopal Kilisesi (Methodist Episcopal Church , South) .....    | 78 |
| 2.2.4. Hristiyan Metodist Episkopal Kilise(Christian Methodist Episcopal Church) ..... | 78 |
| 2.2.5. Metodist Kilisesi (Methodist Church) .....                                      | 79 |
| 2.2.6. Birleşik Metodist Kilise (United Methodist Church).....                         | 79 |
| 3. Metodistlerin Cemaat Yapısı ve Kilisesi Yönetimi .....                              | 80 |
| 3.1. Cemaat Yapısı .....                                                               | 80 |
| 3.1.1. Yerel Kilise .....                                                              | 81 |
| 3.1.2. Yıllık Konferans .....                                                          | 81 |
| 3.1.3. Yetkili (Jurisdictional) Konferans .....                                        | 82 |
| 3.1.4. Genel Konferans .....                                                           | 83 |
| 3.2. Kilise Yönetimi .....                                                             | 83 |
| 3.2.1. Diyakoz .....                                                                   | 84 |
| 3.2.2. Kıdemli (İhtiyar) .....                                                         | 85 |
| 3.2.2. Piskopos .....                                                                  | 85 |
| 4. Metodizm'in Hristiyanlıktaki Yeri.....                                              | 86 |

## II. BÖLÜM

### METODİST KİLİSESİ'NİN İNANÇ ESASLARI,ÖĞRETİLERİ VE UYGULAMALARI

|                          |     |
|--------------------------|-----|
| A- İNANÇ ESASLARI .....  | 89  |
| 1. Tanrı ve Teslis ..... | 91  |
| 1.1. Baba .....          | 97  |
| 1.2. Oğul .....          | 99  |
| 1.3. Kutsal Ruh .....    | 102 |
| B- ÖĞRETİLERİ .....      | 104 |

|                                                     |            |
|-----------------------------------------------------|------------|
| 1.Yaratılış.....                                    | 104        |
| 1.1.Maddi (Evrenin) Yaratılış.....                  | 105        |
| 1.2.Manevi (Görünmeyen Varlıkların) Yaratılış ..... | 108        |
| 2. Kurtuluş.....                                    | 109        |
| 3. Kader.....                                       | 114        |
| 4. Ahiret .....                                     | 116        |
| <b>C- SAKRAMENTLER .....</b>                        | <b>119</b> |
| 1. Vaftiz.....                                      | 122        |
| 2. Ekmek ve Şarap Ayini (Evharistiya) .....         | 129        |
| <b>D – METODİST GELENEK VE BAYARAMLARI .....</b>    | <b>135</b> |
| 1.Metodist Gelenekleri .....                        | 136        |
| 1.1. Evlilik.....                                   | 136        |
| 1.2. Cenaze ve Defin .....                          | 138        |
| 1.3. İbadetler.....                                 | 140        |
| 1.4. Misyonerlik Faaliyetleri .....                 | 141        |
| 2.Metodist Bayramları.....                          | 142        |
| 2.1. Sevgi Şöleni (Love Feast) .....                | 142        |
| 2.2. Gece Nöbeti (Watch –Night).....                | 146        |
| 2.3.Sözleşme (Ahit) Yenileme .....                  | 147        |
| 2.4. Kamp Toplantısı (Camp Meeting).....            | 148        |
| <b>SONUÇ .....</b>                                  | <b>151</b> |
| <b>BİBLİYOGRAFYA .....</b>                          | <b>154</b> |

## ÖNSÖZ

Hristiyanlık, günümüzde en çok mensubu bulunan dinlerden birisidir. Gerek hem yurt içinde ve gerekse yurt dışında Hristiyanlıkla ilgili olarak çok sayıda bilimsel araştırma yayınlanmış bulunmaktadır. Hatta olayların gidişine bakıldığında bu ilginin giderek artacağı tahmin edilmektedir. Hristiyanlık Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlık olmak üzere üç mezhepten oluşmaktadır. Protestanlar arasında son zamanlarda bazı gruplar dikkat çekmektedir. Bu gruplar içerisinde özellikle siyasi faaliyetleri sebebiyle adından en çok söz ettirenlerden biri Metodistlerdir. Ülkemizde ise Metodistlerle ilgili hiçbir müstakil araştırma yapılmamış olması sebebiyle bu grup hakkında büyük bir bilgi eksikliği bulunmaktadır.

XVIII. yüzyılda İngiltere’de başlayan Evanjelik hareketin ilk temsilcilerinden kabul edilen John Wesley tarafından kurulan Metodizm hareketi, çıktığı yerlerde oldukça etkili olmuş ve aynı faaliyetlerini Amerika’da da sürdürmeye devam etmiştir. Zaman zaman bazı güç kayıplarına uğramakla birlikte ortaya çıktığı tarihten itibaren Metodistler İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiliz sömürgelerinde büyük etkiler meydana getirmiş ve sayıları gün geçtikçe artmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nin dünya üzerinde meydana getirmek istediği yeni yapılanmaların mevcut siyasilerin dini anlayışlarının tesiriyle olduğu yönündeki yaygın kanaate paralel olarak, çeşitli ülkelerde ve Türkiye’de yoğun bir şekilde yürütülen misyonerlik faaliyetleri, bu konuda üzerinde bilimsel bir araştırmanın yapılmasını zaruri hale getirmiştir. Ancak kaynak temininde karşılaşılan güçlük ve bu alanda önceden Türkçe olarak özgün bir çalışmanın bulunmayışı araştırmayı oldukça zorlaştırmıştır. Metodizm ile ilgili İngilizce kavramların Türkçe karşılıklarında sıkıntılar yaşanmıştır.

Dinler Tarihi metotlarını kullanarak yapmış olduğumuz bu çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, amacı, metodu ve sınırları konusuna kısaca temas edilmiş, ayrıca Metodizm kavramının etimolojik ve terminolojik anlamı üzerinde durulmuş ve araştırma ile ilgili olarak birinci el kaynaklar tanıtılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde tarihsel arka plan ele alınarak, Metodizmin çıkış yeri olan İngiltere'nin bu tarihlerdeki dini, siyasi ve sosyal konumu incelenmiş ve İngiliz Kilisesi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Metodizmin kurucusu John Wesley'in hayatı, yetişme tarzı ve dini anlayışı ile ilgili bilgiler değerlendirilmiş, Metodizm teolojik ve kurumsal yapı itibarıyla incelenmiştir.

Methodist Kilisesinin inanç esaslarının incelendiği ikinci bölümde; Methodistlerin Tanrı, yaratılış, kurtuluş, ahiret ve kader anlayışları hakkında bilgi verilmiş, buna ilave olarak, onların kabul edip uyguladıkları sakramentler, Methodist gelenekleri ve uygulamaları konusu ele alınmıştır.

Araştırma konusunun seçiminden itibaren bütün aşamalarında yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Mustafa Erdem'e, Prof. Dr. Baki Adam'a, Prof. Dr. Harun Güngör'e, Prof. Dr. A. Hikmet Eroğlu'na, Prof. Dr. A. Nedim Serinsu'ya, Prof. Dr. Mustafa Ünal'a, Doç. Dr. Mehmet Katar'a, Doç. Dr. Ali İsmail Güngör'e, Doç. Dr. Durmuş Arık'a, Dr. Hasan Akkanat'a ve hiçbir zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Abdurrahman Küçük'e teşekkür ederim.

Bayram Polat

Ankara -2006

## KISALTMALAR

|             |                                                         |
|-------------|---------------------------------------------------------|
| A.g.e.      | : Adı geçen eser                                        |
| A.g.m.      | : Adı geçen makale                                      |
| AMEZC       | : African Methodist Episcopal Zion Church               |
| AMEC        | : African Methodist Episcopal Church                    |
| A.Ü.İ.F.D   | : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi        |
| A.Ü.A.Ö.F.Y | : Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları |
| C           | : Cilt                                                  |
| Com.        | : Compiled                                              |
| D.          | : Doğumu                                                |
| D.A.        | : Dini Araştırmalar                                     |
| Ed.         | : Editör                                                |
| ER          | : Encyclopedia of Religion                              |
| ERE         | : Encyclopedia of Religion and ETHICS                   |
| Haz.        | : Hazırlayan                                            |
| Hız.        | : Hazreti                                               |
| Intro.      | : Introduction                                          |
| J W S       | : John Wesley's Sermons                                 |
| MEC         | : Methodist Episcopal Church                            |
| M.S.        | : Milattan Sonra                                        |
| No          | : Numara                                                |

|        |                                             |
|--------|---------------------------------------------|
| Ö.     | : Ölümü                                     |
| S.     | : Sayı                                      |
| s.     | : sayfa                                     |
| S.P.G. | : Society For The Propagation Of The Gospel |
| t.     | : Tarihsiz                                  |
| Trans. | : Translated                                |
| vd     | : ve devamı                                 |
| Vol    | : Volume                                    |

# GİRİŞ

## A. METOT VE KAYNAKLAR

### 1- Araştırmanın Konusu

Araştırmamızın konusu, İngiliz Kilisesini yeniden canlandırmak amacıyla kurulmuş olan Metodist Kilisesi'dir. Günümüzde Protestan kiliseler arasında önemli bir yeri olan Metodist Kilisesi İngiltere'de doğmuş, kısa sürede İrlanda da yayılma imkanı bulmuş ve daha sonraki dönemlerde de Amerika Birleşik Devletleri'nde kurumsallaşmıştır. Bu kilisenin etkileri A.B.D. ve İngiltere dışında dünyanın çeşitli yerlerinde ve özellikle İngiltere'ye bağlı sömürgelerde görülmektedir.

Bu çerçevede araştırmamızın temel konusunu Metodizm'in ortaya çıkışı, tarihsel gelişimi, inanış ve ibadet anlayışları teşkil etmektedir.

### 2- Araştırmanın Amacı

Hristiyanlık tarihi açısından bakıldığında XVI. Yüzyılda meydana gelen reform hareketleri tarihi bir öneme sahip olmuş ve Avrupa için önemli dönüm noktalarından birini teşkil etmiştir. Bu dönemde, merkezi Hristiyanlığı temsil eden Katoliklik, gerek sahip olduğu inanç ve öğretileri ve gerekse gelişen dünyanın karşılaştığı değişik problemler karşısında taşıdığı açmazları ile yöresel seviyede başlayıp evrensel bir boyuta ulaşan farklı din anlayışlarının ortaya çıkmasına neden

olmuştur. Protestanlar tarafından yapılan “reform” hareketine karşı, Katolik Kilisesi’nin gerçekleştirdiği “karşı reform hareketi” dinde yeni yaklaşımların ve yeni yorumların oluşmasına sebep olmuştur. Bu arayışlar ve yeni yaklaşımlar neticesinde çok sayıda Protestan Kilisesi ortaya çıkarken Katolikler de kendi durumlarını gözden geçirmeye çalışmışlardır. Reform hareketlerinin ve ortaya çıkan yeni dini meselelerin sonucunda yeni anlayışlar ve yeni kiliseler ortaya çıkmıştır. Böylece Katolik kilisesinden çeşitli sebeplerle ayrılan veya papalık tarafından aforoz edilen kişilerin önderliğinde ortaya çıkan kiliseler çoğalmıştır. Siyasi olarak da Roma Katolik Kilisesinden ayrılarak kendi bağımsız idaresini oluşturan ve milli bir kilise haline gelen İngiliz (Anglikan) kilisesi bunlardan biridir. XVIII yüzyılda meydana gelen dini canlanma sonucunda da İngiliz Kilisesini yeniden hareketlendirmek için Metodizm ortaya çıkmıştır.

Methodist Kilisesi, benimsediği kilise modeliyle diğer Protestan kiliselerden bir takım farklılıklar göstermiştir. Bu kilisenin İngiltere’de ortaya çıkarak A.B.D., Kanada ve diğer bazı Avrupa ülkeleriyle birlikte Güney Afrika’ya kadar geniş bir alana yayılması mahalli unsurların da tesiriyle, farklı ve çeşitli düşüncelerde Methodist Kiliselerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Amacımız, Methodist Kilisesinin ortaya çıkışını, tarihsel gelişimini, Hristiyanlığı algılayış biçimi, öğretilerini ve faaliyetlerini mümkün olduğu kadar ilk elden kaynaklara ulaşarak, bilimsel araştırma metotlarına uygun olarak araştırmak ve temel özellikleriyle ortaya koymaktır.

### **3- Araştırmanın Metodu ve Sınırlılıkları**

Araştırmanın içeriği göz önüne alınarak önem sırasına göre bu çalışmada fenomenoloji, tarihsel karşılaştırma, descriptif metotların yanı sıra karşılaştırma metodu da kullanılmıştır. Ayrıca olayların meydana geliş süreci dikkate alınmış ve kronolojik metoda da müracaat edilmiştir.

Bu çalışmada, konu hakkında elde edilen çeşitli veriler değerlendirilmiş, analiz, sentez ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu yaklaşım sayesinde konular bütüncül olarak ele alınmıştır. Metodizmin ülkemizde ilk olarak çalışılması çeşitli zorluklarla karşılaşmamıza neden olmuştur. Özellikle dini terimlerin Türkçe karşılığı, kavramsal çerçeve ve kaynak temini araştırmayı güçleştirmiştir.

Araştırmada sadece Metodist kilisesi tarafından yayınlanan kaynaklar ve John Wesley'in eserleri ile yetinilmemiş, aynı zamanda bu alanda, bağımsız olarak yapılmış araştırmalara da başvurulmuştur.

Araştırmada genel olarak Metodist kilisesinin doğuşu, gelişmesi ve yayılması incelenmiş, diğer Metodist liderler ve onların teolojik görüşleri çalışmanın temel konusu olmaması nedeniyle, sadece Metodizm'in kurucusu John Wesley'in hayatı ve teolojik görüşleri ortaya konulmuştur. Ancak Metodist inanç esasları ve pratikleri incelenirken, bütün Metodist kiliselerce kabul edilen ortak inanç esasları ve pratikleri dikkate alınmıştır.

### **4- Metodizm (Methodism) Kelimesinin Anlamı**

Protestan Hristiyanlıkta bir mezhebin de ismi olan Metodizm (Methodism)

kavramı “method” kelimesinden gelmektedir. Metot kelimesi ise; yöntem, usul, metot, tarz, yol, düzen, tertip ve sistem anlamına gelmektedir<sup>1</sup>. Ayrıca metot bazıları tarafından sanat, disiplin ve doktrin anlamlarında da kullanılmaktadır. Buna göre bu üç terim aynı anlama gelmektedir<sup>2</sup>. Ayrıca metot kelimesinin davranış ve çalışma metodunun düzenliliğini de ifade ettiği belirtilmektedir<sup>3</sup>.

Metodizm bir İngiliz kilisesi rahibi olan John Wesley, kardeşi Charles Wesley ve George Whitefield tarafından kurulan ve geliştirilen bir sosyal topluluğun, dini bir cemaatin ve hareketin adıdır. Daha sonraki dönemlerde George Whitefield ile John Wesley’in yollarının ayrılması<sup>4</sup> sebebiyle daha çok John Wesley ve kardeşi Charles tarafından geliştirilen Metodizm öğrencilerle başlayıp, işçi sınıfıyla büyüyen ve gelişen ve zamanla dini bir hüviyet kazanan topluluğa verilen özel bir isim olmuştur.

Methodist ise kelime olarak, kurallara uyan, düzenli ve disiplinli davranan, sistemli çalışan kişi demektir. Terim olarak Methodist, John Wesley’in yolunu takip eden ve Methodist hareketin kurallarına uyan anlamına gelmektedir.

Methodist kelimesi ortaya çıkmadan önce bu topluluğu meydana getiren kişilere ve onların oluşturduğu gruplara çeşitli isimler verilmiştir. Oxford’da

---

<sup>1</sup> Bkz. **The Golden Dictionary İngilizce- Türkçe Altın Sözlük**, Haz. Necmettin Akan-Güleren Yenal-Gülsevin Taşpınar, İstanbul, 1985, s. 519.

<sup>2</sup> Bkz. Walter J. Ong, “*Peter Ramus and Naming of Methodism: Medieval Science Through Ramist Homiletic*” **Jurnal of The History of Ideas**, Vol. 14, No. 2, April, 1953, s. 240 (235-248).

<sup>3</sup> Bkz. Ong, a. g. m. , s. 236.

<sup>4</sup> Bkz. J. Manning Potts, “*Francis Asbury “The Prophet of The Long Road”*”, **William and Mary College Quarterly Historical Magazine**, 2nd Ser. , Vol. 22, No. 1, January, 1942, s. 39 (39-44).

Wesley'in telkinlerinden etkilenen dini topluluğa başlangıçtan itibaren “komünyon” ayinine katılma hususuna yaptıkları vurgudan dolayı “sacramentarians (sakramentçiler)” ismi verilmiştir. Daha sonra bunlar “The Holy Club (kutsal dernek veya kulüb)”, “The Godly Club (dindarlar ve Tanrıya saygı duyanlar kulübü)”, “Enthusiasts(şevkliler)”, ”The Reforming Club (yeniden düzenlenmiş Kulüp)”, “Supererogation Men (daha çok gerekli olan işleri yapan kişiler)”, “Bible Moths (İncil kurtları veya güveleri)” şeklinde çeşitli isimler ile anılmışlardır<sup>5</sup>. Fakat onlar daha çok “Metodist” ismi ile anılmış günümüze kadar böyle devam etmiştir<sup>6</sup>.

Bu hareketin mensupları, Oxford hapisanesindeki tutukluları düzenli olarak ziyaret ederek onlarla ilgilenerek yiyecek sağlamaları ve teselli etmeleri, yoksul çocukların eğitim ve öğretimlerini, fakir ve yaşlı insanların bakımlarını üstlenmeleri<sup>7</sup>, oruç tutmaları, çok sıklıkla komünyon ayinini uygulamaları, dini pratiklerin uygulanışında ve dini konuların halka anlatılmasında sistemli ve düzenli bir metot izlemeleri nedeniyle “Metodistler” diye adlandırılmışlardır<sup>8</sup>. Bütün bunların yanı sıra “Metodist” kelimesinin o dönemde Oxford'daki bu küçük öğrenci grubunu küçük düşürücü ve aşağılayıcı bir lakap olarak da kullanıldığı ileri sürülmüşmüştür<sup>9</sup>.

<sup>5</sup> Bkz. Albert C. Outler, **John Wesley**, Oxford University Press, New York, 1980, s. 8.

<sup>6</sup> Bkz. Frank Baker, **John Wesley and The Church of England**, Epworth Press, London 2000, 25-27.

<sup>7</sup> Bkz. Richard P. Heitzenrater, **Wesley and The People Called Methodists**, Abingdon Press, Nashville, 1995, s. 40.

<sup>8</sup> Bkz. Frank Baker, “*Methodist Churches*”, **The History of Religion (ER)**, Vol. IX, Ed. M. Eliade, New York, 1987, s. 493; Henry Abelove, **The Evangelist of Desire: John Wesley and The Methodists**, Stanford University Press, Stanford, California, 1990, s. 1.

<sup>9</sup> Bkz. [http//.methodism.ignaut.Net](http://.methodism.ignaut.Net).

## 5-Araştırmanın Kaynakları

Araştırmanın birinci el kaynakları Metodizm'in kurucusu olan John Wesley'in kendisine ait olan eserlerdir. Bunlar sonraki dönemlerde, Metodist düşüncesine mensup kimseler veya ilim adamları tarafından bir çok defa yeniden yayınlanmıştır. Bu kaynaklar şunlardır:

**1-John Wesley's Sermons An Anthology**, Edited by Albert C. Outler-Richard P. Heitzenrater, Abingdon press, Nashville 1991.

Bu eser, John Wesley'in vaazlarının bir araya toplanması ile meydana getirilmiştir. Fakat bu eser John Wesley'in yapmış olduğu vaazların hepsini kapsamamaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi bu bir antolojidir. Yani vaazlarından bir seçmedir. Bu eserin orijinal adı "Works of John Wesley" Cilt (Volume) I-IV:Vaazlar (Sermons) I-IV, 1984-1987'dir.

Eser toplam 572 sayfadır ve John Wesley'in 1730-1790 yılları arasında yapmış olduğu vaazlardan ellisini içine almaktadır. Bu açıdan eser bizim çalışmamız için çok önemli ve birinci el kaynak olma özelliği taşımaktadır.

**2-The Journal of John Wesley –A Selection-**, Edited with an introduction Elisabeth Jay, Oxford University Pres, Oxford, New York, 1987.

Bu eser, John Wesley'in çeşitli kişilere yazmış olduğu mektuplar ve hayatı boyunca vermiş olduğu vaazlardan ve hatıralarından(günlük izlenim, duygu ve düşünceleri) meydana gelmektedir. Bu çalışma temelde Thomas Jackson tarafından yayınlanmış olan "The Works Of The Rev.John Wesley" isimli esere dayanmaktadır.

Seçme (selection) olan bu eser, XXIX+289 sayfadır ve John Wesley'in günlük yapıp ettikleri ile bazı mektuplarını içermektedir.

**3- Whitefiel And Wesley on the New Birth**, Edit.Timothy L. Smith, Francis Asbury Press, Michigan, 1986.

Eser, toplam yüz altmış sekiz sayfadan oluşmakta ve yazar tarafından yazılmış bir giriş içermektedir.

Eserin diğer bölümlerinde John Wesley ve George Whitefield'in yaptığı çeşitli konulardaki vaazlarından oluşan yazıları bulunmaktadır. Ayrıca bu eserde İlk Metodist yıllık konferansında tartışılan bazı konular hakkındaki toplantı kayıtları bulunmaktadır. Eser bu açıdan ayrı bir öneme sahiptir. Yazar Wesley ve Whitefield'in yazılarını sistematik bir şekilde derleyerek her ikisinin "New Birth" (yeniden doğuş) hakkında bir birini nasıl tamamladıklarını göstermektedir. Ayrıca yazar her vaazın ve yazının başında konu ile ilgili olarak tanıtıcı mahiyette bir sayfalık kısa bir giriş yazmıştır.

**4- John Wesley**, Edited by Albert C. Outler, Oxford University Press, New York, 1980.

Bu eser X+516 sayfadır ve John Wesley'in hayatını önemli olaylarla ilgili olarak gelen mektupları, bu mektuplara yazılmış cevapları veya kendi mektuplarını ve ayrıca vermiş olduğu vaazlarını kronolojik olarak ele alan bir eserdir. Verilen vaazlar konularına göre tasnif edilerek hangi konu işlenmişse o konu ile ilgili bölüme aktarılmıştır. İlk defa 1964 yılında yayınlanmış olan eser daha sonra 1980 yılında başta New York olmak üzere çok sayıda ülke ve merkezde yayınlanmıştır.

### **5-John Wesley, Sermons on Several Occasions**

Bu eser, John Wesley'in vaazlarının bir araya toplanması ile meydana getirilmiştir. Eser çeşitli konular hakkında John Wesley'in yapmış olduğu vaazlarının hemen hemen hepsini kapsamaktadır. Bu Eser toplam VII+987 sayfadan meydana gelmiştir. Eserin tamamı “<http://www.ccel.org/ccel/wesley/sermons.html>” adresinden “pdf” formatında elde edilmiştir. Eser toplam 141 (yüz kırk bir) vaazdan meydana gelmektedir. Vaazlar kronolojik olarak beş bölüm halinde sıralanmıştır. Birinci bölüm 1-53 arasını oluşturan vaazlardır ve 1747 yılından önceki tarihlerde verilmiştir. Eserin bu bölümü 1771 yılında dört cilt olarak yayınlanmış ve John Wesley tarafından gözden geçirilmiştir. İkinci bölüm ise 54–108 arasındaki vaazlardan meydana gelmektedir. Bu bölüm 1788 yılında Arminian Magazine’de dört cilt olarak yayınlanmıştır. Üçüncü bölüm ise, 109–126 arasındaki vaazlardan meydana gelmiştir. Bu vaazlar da Arminian Magazine’de yayınlanmış fakat John Wesley tarafından gözden geçirilmemiştir. Dördüncü bölüm, 127–133 arasındaki vaazları oluşturmaktadır. Beşinci bölüm, 137–141 arası vaazlarını oluşturmaktadır. Bu bölüm John Wesley’in ölümünden sonra yayınlanmıştır. Eserin ISBN’si BX8333.W418’ dir. Eser çalışmamız açısından önemli ve birinci el kaynak özelliği taşımaktadır.

# **I. BÖLÜM**

## **METODİZM'İN ORTAYA ÇIKIŞI**

### **A- XVIII. YÜZYILDA İNGİLTERE'DE DİNİ, SİYASİ VE SOSYAL DURUM**

İngiltere, Avrupa'nın en eski ve dünyanın en güçlü devletlerinden biridir. Uzun tarihi geçmişinde İngiltere'de çeşitli dini, siyasi ve sosyal hareketler olmuştur. Reform ve Rönesans hareketleri ile birlikte Avrupa'da meydana gelen çeşitli olaylar doğrudan ve dolaylı olarak İngiltere'yi de etkilemiştir. Özellikle Avrupa'da Protestan hareketin ortaya çıkması, dini alanda Hristiyan dünyasında etkisini göstermiş ve Kalvinizm İngiltere'ye girmiştir. Ancak bu etkilerin net bir şekilde gözlemlenmesi İngiliz kilisesinin Roma Katolik kilisesinden ayrılması ile mümkün olmuştur.

İngiltere'de XVIII. Yüzyılda meydana gelen değişiklikleri ve gelişmeleri doğru anlayabilmek ve objektif olarak yorumlayabilmek için, bunları tetikleyen ve hazırlayan olaylara bilimsel ve gerçekçi bir şekilde bakmak gerekmektedir. Bu sebeple XVIII. Yüzyıl öncesi İngiltere'de meydana gelen olayların dikkatle incelenmesi bir gereklilik arz etmektedir.

#### **1. XVIII. Yüzyıl Öncesinde İngiltere'de Sosyal, Siyasi ve Dini Hareketler**

İngiltere'de reform hareketinin, ağabeyi Arthur'un ölmesi ile 1509 yılında

tahta geçen Kral VIII. Henry ile başlamış olduğu belirtilmektedir. VIII. Henry'nin tahta çıkmasında en önemli sebeplerin başında, halka iyi bir gelecek ve zenginlik vaat etmesi, ayrıca onun iyi bir din eğitimi almış olması gelmektedir. Onun, daha önceden rahip olmayı düşündüğü ve bu sebeple teoloji eğitimi aldığı söylenmektedir. Nitekim o “Yedi Sakrament (gizem) Üzerine” isimli eserini yayınlayarak Martin Luther'in fikirlerine karşı çıkmış ve böylece bugün bile, İngiliz Kraliyeti tarafından kullanılan “imanın savunucusu” unvanı, Papa X. Leo tarafından kendisine verilmiştir<sup>10</sup>.

Kral VIII. Henry tahta geçebilmek için ağabeyinin karısı olan Argonlu Katharina ile evlenmiş<sup>11</sup> ancak bu evlilikten kızı Mary'nin dışında tahtın varisi olabilecek hiçbir erkek çocuk hayatta kalmamıştır. Bu arada da Katharina ile on yedi yıldır evli olan VIII. Henry, bu arada Anne Boleyn ile bir aşk hayatı yaşamaya başlamış ve evlilik hayatı sıkıntıya girmiştir. Bu yüzden o Katharina'dan ayrılmak istemiş ve boşananmanın gerçekleşmesi için papalığın onayını istemiştir. Zaten VIII. Henry'nin ilk evliliği Papa II. Julius'un özel izni ile olmuştur. Fakat Katharina'nın yeğeni Kral V.Charles İtalya'yı işgal ettiği için Papa VII. Clement, Krala karşı gelmekten ve önceki Papa'nın vermiş olduğu kararın aksine bir görüş beyan

---

<sup>10</sup> Bkz. John Richard Humpidge Moorman, **A History of The Church in England**, Morehouse Publishing, Harrisburg, 1994, s. 163; Kirsten Birkett, **Reform'un Özü: Hristiyanlığın Reform Tarihi**, Bütün Dünya Kitaplığı, Çev. Onur Yöş, İstanbul, 2003, s. 61; George Thomas Bettany, **Dünya Dinleri Ansiklopedisi**, Çev. Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2005, s. 961; Priscilla Martin, “Introduction” , **William Tyndale's New Testament**, Wordsword Edition Limited, Hertfordshire, 2002, s. XI.

<sup>11</sup> Bkz. Ahmet Hikmet Eroğlu , “*Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış*”, **A. Ü. İ. F. D.**, C. XLI (41), Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara , 2000, s. 233. (309-325).

etmekten çekindiğinden bir türlü VIII. Henry'nin istediği cevabı verememiştir<sup>12</sup>. Bu sebeple Kral Henry, Thomas Cranmer'i çağırarak Cambridge Üniversitesinde boşanma konusunu araştırarak tartışması ve bu konu ile ilgili olarak bir karara varması için görevlendirmişti. Yapılan araştırma ve tartışmaların neticesinde çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış, 23 Mayıs 1533 yılında Kral VIII. Henry'nin daha önce Katharina yapmış olduğu evlilik geçersiz sayılmış<sup>13</sup> ve bundan beş gün sonra da daha önce gizlice Anne Boleyn ile yaşadığı aşk yasal hale getirilmiştir<sup>14</sup>.

Kral Henry'nin eşinden boşanmasına izin verip vermeme konusunda çekimser davranması veya olumsuz bakması<sup>15</sup> nedeniyle ile Papalık ile İngiltere Krallığının arası açılmıştır. Bunun neticesinde 1531 yılında bazı tedbirler alınmış ve kral tarafından, İngiltere dışından emir almakla suçlanan rahipler vatan haini olarak ilan edilmiştir. İngiliz Parlamentosunun desteğini de arkasına alan Kral VIII. Henry 1532 tarihinde papazların koşulsuz olarak kendisine boyun eğmelerini sağlamış ve o günden itibaren İngiliz Kilisesi kralın egemenliği altına girmiştir<sup>16</sup>. İngiliz Kilisesi Canterbury Başpiskoposluğuna Thomas Cranmer atanmış ve papalığa ödenen yıllık vergi kaldırılmıştır<sup>17</sup>. Kral VIII. Henry tarafından 1534 yılında egemenlik kanunu ilan edilmiş, Kral İngiliz Kilisesinin başkanı (egemeni) olmuş ve bu günden itibaren kralın onayı olmadan yeni kilise yasalarının çıkartılması, Roma'ya her türlü başvuru,

---

<sup>12</sup> Bkz. Moorman, s. 164–165.

<sup>13</sup> Bkz. Bettany, a. g. e. , s. 962.

<sup>14</sup> Bkz. Martin, “*Introduction*”, s. XII; Birkett, a. g. e. , s. 67–68.

<sup>15</sup> Bkz. Xavier Jacob, **Sorabilirmiyiz? Hristiyanlık Hakkında En Çok Sorulan Sorular**, Ohan Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul, 1999, s. 78.

<sup>16</sup> Bkz. Bettany, a. g. e. , s. 961–962.

<sup>17</sup> Bkz. Eroğlu, “*Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış*”, s. 323.

papalık muafiyetleri ve atamaları yasaklanmıştır<sup>18</sup>. Böylece İngiliz kilisesi, Roma Katolik kilisesinden fiilen ayrılmış<sup>19</sup> ve bu kopma ile uygulamada Katolik Kilisesine, inanç konularında ise Protestan kiliselerine benzeyen ve “İngiliz Kilisesi (Anglikan Kilisesi)” olarak adlandırılan yeni bir Hristiyan mezhebi teşekkül etmiştir<sup>20</sup>.

VIII. Henry, 1536’da, “kapı dışarı edilmiş papa ile papalık saltanatı” diye anılan “dinin on şartı”<sup>21</sup> isimli bir bildiri yayınlarak ikonalara saygı gösterilmesini, kutsal sayılan yerlerin ziyaretlerinin yasaklanmasını ve ayrıca herkesin okuyabilmesi için her kiliseye bir kutsal kitap konulmasını emretmiştir. Bu bildiri, İngiliz toplumunda şekillenmekte olan anlayışın teolojik temellerini oluşturmuştur. Buna göre dini hizmetler (Ayinler ve dualar) Latince’den daha çok İngilizce yapılmaya başlanmıştır. Fakat sonraki yıllarda (1539) Katolik öğretisi ve hiyerarşisi korunarak doktrinal yapı bir revizyona tabi tutulmuş ve idam cezası tehdidi ile Evharistiya ayinindeki ekmek ve şarap’ın cevher değişimine (Transubstantiation) uğrayarak İsa’nın bedenine ve kanına dönüşmesi öğretisini, özel ayin ve gizli günah çıkarma zorunluluğunu, ruhban sınıfının bekâret zorunluluğunu, bazı yükümlülük ve yeminlerin doğrulanmasını ve tasdik edilmesini içeren “altı madde yasası” (six articles act)<sup>22</sup> kabul edilmiştir. Bu yasaya göre, Katolik kilisesinin yedi sakrament’i

<sup>18</sup> Bkz. Bettany, a. g. e. , s. 961.

<sup>19</sup> Bkz. C. Barker, **O’nun İzinde Hristiyanlık ve Laiklik Tarihi**, Zafer Matbaası, İstanbul, 1985, s. 132; Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, Din Bilimleri Yayınları, Konya, 2004, s. 178; Ali İsra Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara, 2005, s. 48.

<sup>20</sup> Bkz. Eroğlu, “*Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış*”, s. 323, Jacop, a. g. e. , s. 79.

<sup>21</sup> Bkz. Maximin Piette, **John Wesley in The Evolution of Protestantism**, Purnell and Sons, Çev. J. B. Howard, London, 1939, s. 46; Bettany, a. g. e. , s. 962.

<sup>22</sup> Bkz. Piette, a. g. e, s. 47; Bettany, a. g. e. , s. 962.

tekrar gündeme alınmış ve din adamlarının evlenmeleri yasaklanmıştır. Bu geriye dönüş ile birlikte Protestanlara büyük bir baskı uygulanmıştır<sup>23</sup>. Fakat yapılan bu kötü muameleden sadece Protestanlar değil aynı zamanda kralın düşüncelerine katılmayan Katolikler de etkilenmiştir. Nitekim bu dönemde birçok din adamı ve filozof öldürülmüştür<sup>24</sup>. Bütün bu gelişmeleri dikkate alanlar, Kral VIII. Henry'nin 1547 de ölümüne kadar olan süreçte meydana gelen reformların temelde dini olmaktan çok politik bir olay olarak geliştiği ileri sürmüşlerdir<sup>25</sup>.

Kral VIII. Henry'nin 1547 de ölümü ile birlikte yerine VI. Edward küçük yaşta kral olmuştur. VI. Edward'ın kral olması ile birlikte eski yasalar tamamen değiştirilmiş ve bu değişikliklerle birlikte din görevlilerinin evlenmelerine izin verilmiştir. Ayrıca bu tarihten itibaren İngiliz kilisesinin bütün ayinlerinin Latince yerine İngilizce olarak yapılması kararlaştırılmıştır<sup>26</sup>. Ülke genelinde büyük bir hoş görü ortamı oluşmuş ve İngiltere kralının Protestanlara iyi davranması sonucunda Avrupa'da Katoliklerin baskısından kaçan birçok kişi İngiltere'ye sığınarak hayatlarını devam ettirme imkânı bulabilmiştir. Bu hoşgörü ortamından yararlanan Protestanlık İngiltere'de yoğun bir şekilde yayılmaya başlamıştır<sup>27</sup>. VI. Edward döneminde, 1549 tarihinde "The Book of Common Prayer" (Umumi Dua Kitabı) ile

<sup>23</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People Called...** s. 5-6; Ali Erbaş, **Hristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık Tarihi**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 100.

<sup>24</sup> Bkz. Barker, a. g. e, s. 133.

<sup>25</sup> Bkz. Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 48.

<sup>26</sup> Bkz. Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1993, s. 287; Bettany, a. g. e., s. 962-963.

<sup>27</sup> Bkz. Ali İsra Güngör, **Hristiyanlıkta Püriten Anlayış ve Etkileri**, **D. A.** , C. VII, S. 21, Ocak-Nisan, 2005, s. 9 (7-26).

birlikte 1552–1553 yılları arasında kırk iki maddeden oluşan bir bildirge yayınlanmıştır. Bu kitap ve bildirge birlikte İngiliz kilisesinin ibadet biçimleri daha çok Kalvinist bir anlayışa yaklaşmış ve özellikle de komünyon ayini tamamen Protestan bir yapıya kavuşturulmuştur<sup>28</sup>.

Kral VII. Edward'ın 1553 yılında ölümü ile birlikte yerine üvey ablası Mary kraliçe olmuştur. Bu yeni kraliçe döneminde, geleneksel dini inanç ve uygulamaların etkisiyle İngiltere'de Protestan anlayışa pek hoş bakılmamış, tam tersine Katolik kilisesi tekrar ihdas edilerek, kraliçenin izni olmadan vaaz edilmesi ve kitap yayımlanması yasaklanmıştır<sup>29</sup>. Bütün Protestan Piskoposlar görevden alınmış ve bunların yerlerine Papalık tarafından yeni Piskoposlar atanmıştır. Canterbury Başpiskoposluğuna atanan Kardinal Reginald Pole, 20 Kasım 1554 tarihinde Lordlar kamarası ve Avam kamarası üyelerini, af dilemeleri ve pişmanlıkları üzerine papa adına affetmiştir. Doğmatik Katolik din adamlarının tesirinde kalan Mary, çok sayıda Protestan'ı yakıtılarak öldürtmüştür<sup>30</sup>. Hatta bu yüzden de ona “Kanlı Mary” lakabı verilmiştir. Mary Tudor zamanında pek çok reformcu canını kurtarabilmek için, İngiltere'yi terk ederek başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu aradaki iktidar değişiklikleri neticesinde tarihi ve yapısı bakımından İngiliz Kilisesi, geleneksel Roma Katolik kilisesi ile radikal görüşlere sahip kıta Protestanlığı arasında kendine

---

<sup>28</sup> Bkz. Barker, a. g. e, s. 134; Erbaş, **Hristiyanlık'ta Reform...** s. 100; Heitzenrater, **Wesley and The People...** s. 6; Bettany, a. g. e. , s. 964.

<sup>29</sup> Bkz. Mehmet Ali Ağaoğulları-Levent Köker, **Tanrı Devletinden Kral Devlete**, İmge Yayınevi, Ankara, 1997, s. 261.

<sup>30</sup> Bkz. Barker, a. g. e, s. 135–136, Heitzenrater, **Wesley and The People. .** , s. 6.

özgü çizgisini devam ettirmiştir<sup>31</sup>.

Kraliçe Mary'nin 1558 yılında hiç beklenmedik bir şekilde ölümü ile birlikte İngiltere tahtına I. Elizabeth geçmiştir. O, saltanatı döneminde “Anglikan İnanç Bildirgesi” nin düzenlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bildirgenin kırk iki maddesi yeniden düzenlenerek, dinin “Otuz Dokuz Akidesi” olarak düzenlenmiş ve İngiliz Kilisesinin kurallarını oluşturmuştur<sup>32</sup>. Yeni dönemde başlayan karşı reformlarla ve özellikle de 1559 yılında çıkarılan kanunla İngiliz Kraliçesi Anglikan Kilisesinin başı olarak tanınmıştır. İngiltere, Kraliçe I. Elizabeth döneminde hem siyasi hem de dini olarak güçlü bir konuma ulaşmıştır. İngiliz Kilisesi Papalığın kontrolünden kısmen kurtularak özerk bir yapıya kavuşmuştur<sup>33</sup>. Bu özerkliğin oluşmasında kraliçenin izlemiş olduğu “via media”(orta yol) politikası etkili olmuştur<sup>34</sup>. Böylece I. Elizabeth (1533–1603) döneminde Anglikanizm Hristiyanlık tarihinde bir sistem olarak ortaya çıkmış<sup>35</sup> olmakla birlikte İngiliz kilisesinde, kilisenin ortaçağdaki geleneksel tavrı sürdürülmüş ve kilise içi hiyerarşi korunmuştur<sup>36</sup>.

<sup>31</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People ...**, s. 6; Mustafa Bıyık, **Presbiteryen Kilisesi:Tarihsel gelişimi, Öğretileri ve Türkiye'deki Yapılanması** (Doktora Tezi), Samsun 2004, s. 57; James Atkinson, “*Reform*”, **Hristiyanlık Tarihi**, Komisyon, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2004, s. 388 (368-402).

<sup>32</sup> Bkz. Bettany. a. g. e. , s. 964.

<sup>33</sup> Bkz. Barker, a. g. e, s. 137–139.

<sup>34</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 212–216; Roger Mehl, “Protestanlık Mezhebi”, **Din Fenomeni**, Haz. Mehmet Aydın, Din Bilimleri Yayınları, Konya, 1993, s. 252; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 47.

<sup>35</sup> Bkz. Şinasi Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, Vadi Yayınevi, Ankara, 1998, s. 32, Güngör, 50

<sup>36</sup> Bkz. Erbaş, s. 100.

İskoçya Kralı VI. James, 1603 yılında, I. James olarak İngiltere tahtına çıkmıştır. Daha çok Püritenler'in<sup>37</sup> etkisinde kalan Kral I. James tahta çıktıktan bir yıl sonra(1604) kutsal kitabın İngilizce' ye çevrilmesini emretmiştir. Kutsal kitap 1611 yılında "King James" versiyonu veya "Authorized Version" (onaylı baskı veya resmi tercüme)<sup>38</sup> olarak İngilizce'ye çevrilmiştir. Bu tercüme komisyonunda dönemin en ünlü bilginleri ve din adamları görev almıştır. Çeviri esnasında, William Tyndale (1494–1536) ve yardımcısı Miles Coverdale (1488-1568) tarafından yapılan Kutsal Kitap çevirisinin yanı sıra Vulgata<sup>39</sup> de önemli ölçüde yararlanılmıştır<sup>40</sup>. Kutsal kitabın günümüzde de hala kullanılan bu versiyonu eski Yunan ve İbrani metinlerine dayanılarak hazırlanmıştır ve böylece zamanın en iyi İngilizce edebi

<sup>37</sup> **Püritenizm:** Hristiyanlıkta 16. yüzyılda aşırı İngiliz Protestanların oluşturduğu bir dini harekete verilen bir isimdir. Bu akımın mensupları, kilisenin kutsal metinlerinden kaynaklanmayan ve sonradan uydurulmuş olan her türlü katkıdan arındırılması gerektiğinin savunarak haç, org, dinsel elbiseler ve benzeri araç ve gereçlere karşı çıkmışlardır. İnanç ve uygulamada aşırı katılığı savunmuşlardır. Kraliçe Mary döneminde Cenevre'ye sürgüne gönderilen önderlerinin de etkisi ile Calvinizm'in inanç esaslarını benimsemişlerdir. Daha sonraki dönemlerde Presbiteryenler, Bağımsızlar ve William Laud(Laudianism) karşıtları olmak üzere üç gruba ayrılmışlardır. İlk dönemlerde(16. ve 17. yüzyıllarda) İngiliz kilisesinde eksik kalan reformunu tamamlamak için ortaya çıkan Püritenler, kendi aralarında İngiliz ve Amerikan Püritenliği olarak iki ayrı anlayışa sahip olmuşlardır. Bu hareketin temel hedefi İngiliz Protestanlığını Katolik şekil ve uygulamalarından temizleyerek saflaştırmak olmuştur. Bkz. Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, s. 313; L. W. Cowie, **The Wordsworth Dictionary of British Social History**, Wordsworth Reference, London, 1996, s. 234; Geoffrey Parrinder, **A Concise Encyclopedia of Christianity**, Oneworld Publications, Oxford, 2001, s. 198; M. H. Knappen, "Puritanism", **An Encyclopedia of Religion**, Ed. Vergilius Ferm, Littlefield, Adams&Co. , Paterson, New Jersey, 1959, s. 628; Geniş bilgi için ayrıca bkz. Güngör, "*Hristiyanlıkta Püriten Anlayış ve Etkileri*", **D. A.** , s. 7–26.

<sup>38</sup> Bkz. Barker, a. g. e, s. 164.

<sup>39</sup> **Vulgata:** Halk arasında yayılmış anlamına gelmektedir. Kutsal Kitap'ın Grekçe ve İbranice'den Latince'ye çevirisidir. Bkz. Mehmet Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2005, s. 401.

<sup>40</sup> Bkz. Martin, a. g. e. , s. XXI vd.

metni olarak ortaya konulmuştur<sup>41</sup>.

İngiltere’de Katolik din anlayışı ile Protestanlık arasında çatışmalar uzun yıllar devam eden bir git- gellere dönüşmüştür. Kral I. Charles, 1625 yılında tahta çıktıktan sonra Başpiskopos William Laud ile birlikte hareket ederek Katolik gelenekleri yeniden uygulamaya koymuştur. Onların düşüncelerine göre; Tanrı, devletin egemenliğini krala, kilisenin egemenliğini piskoposlara vermiştir. Dolayısıyla Kralın doğrudan Tanrı’dan aldığı ilahi yetkilere sahip olduğuna ve yaptıklarından sorgulanmaması gerektiği iddia edilmiştir. Kral I. Charles döneminde geliştirilen kralın masumiyeti anlayışına paralel olarak Pürütenlere baskılar yoğunlaştırılmıştır. Bu baskılar üzerine Pürütenleri destekleyen parlamento ile kral arasında hem Kral hem de Başpiskopos ile arası açılmış ve İngiltere’deki siyasi gerginlik her geçen gün biraz daha artmıştır. Nihayet bu siyasi gerilim parlamentoyu destekleyenlerle Kral taraftarları arasında 1642 yılının Ağustos ayında bir iç savaşa dönüşmüştür. 1646 yılına kadar süren bu savaşta Oliver Cromwell önderliğindeki ordu, krala karşı büyük bir başarı kazanmıştır. Kral I. Charles kafası kesilerek öldürülmüş ve İngiliz milletler topluluğu (Common Wealth) kurulmuştur<sup>42</sup>. Ancak bununla birlikte İngiltere tam bir istikrar ortamına kavuşmamıştır.

Nitekim Kral II. Charles’ın 1660 yılında tahta geçmesiyle Anglikan sistemi yeniden yürürlüğe girmiştir. 1685 yılında II. Charles ölümünden sonra kardeşi II. James kral olmuştur. Katolik olduğunu açıkça ilan eden II. James muhaliflere baskıyı

---

<sup>41</sup> Bkz. Moorman, a. g. e, s. 224; Barker, a. g. e, s. 164; Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 401–402; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 50.

<sup>42</sup> Bkz. Moorman, a. g. e, s. 226-232; Barker, a. g. e, s. 167; Atkinson, a. g. m. , s. 392.

artırmıştır. Bunun üzerine baskılara dayanamıyan halk, 1688 yılında Kral'a karşı ayaklanmıştır. Ayaklanma neticesinde II. James İngiltere'yi terk etmiş ve yerine 1689 yılında William ve Mary tahta geçmiştir. İşte bu tarihten itibaren İngiltere dini ve siyasi yönden istikrara kavuşmuş ve Anglikan kilisesi, İngiltere'nin resmi kilise olarak kabul edilmiştir. Aynı yıl “Dinsel hoşgörü kanununun (The Act of Toleration) yürürlüğe girerek ülkede barış ve huzurun sağlanmış ve Anglikan olmayanlara da dini serbestlik tanınmıştır<sup>43</sup>.

İngiltere’de daha sonraki dönemlerde çeşitli gelişmeler meydana gelmiş ancak bu gelişmeler daha çok Katolikliğin yeniden dini hayatta canlandırılmak istenmesi ile yenilikçi akımlar arasında meydana gelmiştir. Bu gelişmeler daha çok kral taraftarları ve krala karşı çıkan Kalvinistler arasında vuku bulmuştur.

Zaten XVI. yüzyılın sonları ve XVII. Yüzyılın başlarından itibaren İngiliz kilisesi iki gruba ayrılmış durumda idi. Bu ayrılmaların sonucunda İngiliz kilisesinde “High Church (Yüksek Kilise) ” ve “Low Church (Aşağı veya Düşük Kilise) ” adı altında iki grup ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, kilise ayinlerinin düzenlerine ve piskoposluk hiyerarşisine saygı gösteren yüksek kilise veya muhafazakârlar, diğerleri ise Kalvinciliğe daha yakın olan kişilerin oluşturduğu aşağı kilise’dir<sup>44</sup>.

---

<sup>43</sup> Bkz. Barker, a. g. e, s. 169, Bıyık, a. g. e. , s. 58.

<sup>44</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 308–313; Erbaş, a. g. e. , s. 100; **High Church**, İngiliz kilisesinde Anglo-Katolik görüşü benimseyen kişilerin oluşturduğu bir gruptur. Bu gurba göre kurtuluş sakramentlerle mümkün olacaktır. **Low Church** ise daha çok Protestanların ve özellikle de Kalvinist fikirleri benimseyen kişilerin oluşturduğu gruba verilen isimdir. Bunlar özellikle kutsal kitabın vaazına ve kilise geleneğinin otoritesine önem verirler. Bkz. Parrinder, a. g. e. , s. 23, 152; Cowie, a. g. e. , s. 148, 177; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 12, 54.

XVII. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde artık İngiltere’de resmi din Anglikanizm olmuş ve dini hoş görü yasasının da yürürlüğe girmesi ile birlikte dini hayatta büyük bir çeşitlilik meydana gelmiştir. Bunun sonucunda İngiltere’de Protestanların sayısında büyük bir artış gerçekleşmiştir. Fakat siyasi ve mezhepler arası rekebet ve küçük çaplı çatışmalar XVIII. Yüzyıl içinde de devam etmiştir.

## **2. XVIII. Yüzyılda İngiltere’deki Sosyal, Siyasi ve Dini Hareketler**

XVIII. yüzyılın başlangıcından itibaren, “Yüksek Kilise veya Muhafazakârlar (High Church)” olarak bilinen grubun canlanmaya çalıştığı görülmüştür. III. William, 1689 yılında tahta çıktığında, Fransa’nın yükselen gücü karşısında hem siyasi hem de dini olarak bölünmüş bir İngiltere ile karşılaşmıştır. Kendisi de bir Kalvinist olan III. William, Yüksek Kilise Anglikanizm’ine hiç sempati beslememiştir. O, ülke içerisindeki dini bölünmeyi Protestanlık çerçevesinde birleştirmeyi düşünmüştür. Bu bağlamda Anglikanizm bir çözümsüzlük içerisinde idi ve kilise ne tamamen Katolik ne de tamamen Protestan idi. Toplumsal olarak bakıldığında Anglikanizm, XVII. yüzyılın mirası olarak halk arasında barış değil, savaş ve çatışmalar ile karşılaşmıştır. III. William ülke içerisinde hem dini olarak ülkeyi birleştirme hem de Fransa’ya karşı güçlü hale gelebilmek için politik olarak çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin sonucunda Presbiteryenleri kilise içerisine alabilmenin bir yolu olarak ilk önce ibadet kitabında değişikliklerin yapıp yapılamayacağı hakkında çeşitli tartışmalar yapılmış ve daha sonra ise Kilise düzeninde bir değişikliğe gidilmiştir. Buna göre “priest (papaz)” kelimesi “minister (başkan)” kelimesi ile değiştirilmiş ve çeşitli pratiklerde değişiklik denemeleri

yapılmıştır. Bütün bu çabalara rağmen planlar başarısızlıkla sonuçlanmıştır<sup>45</sup>. Toplum daha çok parçalanmış ve yıllar önce kaybetmiş olduğu barışı iyice özler hale gelmiştir. XVIII. Yüzyılın başlarında yeniden şiddetli mücadeleler meydana gelmiş ve Evanjeliklerin<sup>46</sup> çeşitli faaliyetleri sebebiyle de kilise çeşitli problemlerin altından kalkamaz hale gelmiştir.

III. William'ın aksine Kraliçe Anne, 1702 yılında tahta çıktığında Yüksek Kilise grubunu oldukça aktif bulmuş ve onlarla bir anlaşma yoluna gitmiştir. Bu çerçevede Kraliçe Anne, saltanatı döneminde, papazların maaşlarına zam yapmış ve papalık tarafından toplanan ondalıkları fakir papazlara prim olarak dağıtmıştır<sup>47</sup>.

XVIII. Yüzyılda İngiltere'de çeşitli dini akımların yanı sıra, aynı zamanda felsefi akımlar da ortaya çıkmıştır. Bu akımların ortak özelliği statükocu ve değişik fikirlere kapalı olan yüksek kilise üyesi kişilerin dini görüşlerine karşı çıkmaları ve Hristiyanlığı akla uygun hale getirme düşüncesi olmuştur. Bu fikirlerin olgunlaşması sonucunda İngiltere'de bilimsel düşünce gelişmeye başlamış ve ülke ilmi çalışma sürecine girmiştir<sup>48</sup>.

## 2.1. XVIII. Yüzyılda İngiliz Kilisesi ve Bu Dönemdeki Durumu

VIII. Henry ile birlikte yaklaşık yüz elli yıllık değişim sürecine giren kilise,

---

<sup>45</sup> Bkz. Moorman, a. g. e, s. 269.

<sup>46</sup> Evanjelizm hakkında bkz. Alister E. McGrath, **The Future of Christianity**, Oxford, Massachusetts, 2002, s. 110–114; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 1–25; Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, a. g. e. , s. 122.

<sup>47</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 270.

<sup>48</sup> Bkz. Piette, a. g. e. , s. 107–108.

ilk planda Katolik uygulamalardan kurtarılmaya çalışılmış, sonraları ise daha çok Kalvinizm'in etkisi ile yarı Katolik yarı Protestan bir görünüme kavuşturulmuştur. Bu nedenle İngiltere Kilisesi; Katoliklik ve aşırı reformcu düşünce arasında “orta yol'u” temsil eden bir kurum ve düşünce sistemi olarak görülmüştür<sup>49</sup>. Bu süreçte İngiltere’de ortaya çıkan çeşitli dini düşünceler ve mezhepler İngiliz toplumunu derinden etkilemiştir. Bu dönemde toplumda dini hoşgörü geliştirilmeye çalışılmışsa da, ortaya çıkan felsefi ve bilimsel düşünceler farklı din anlayışlarına ve teolojik çatışmalara neden olmuştur. Kilise içinde ve dışında gelişen siyasi ve dini hareketler ise bu çatışmaları daha da körüklemiştir.

### 2.1.1. Teolojik Çatışmalar

İngiltere’de XVIII. Yüzyıla gelmeden önce meydana gelen çeşitli dini tartışmalar Roma Katolik Kilisesi ile yaşanan egemenlik mücadelesi nedeniyle, genelde teolojik olmaktan çok siyasi alanda olmuştur. Zaman içerisinde şiddetlenen bu mücadeleler neticesinde İngiliz Kilisesi, Roma Katolik Kilisesinden ayrılmıştır. Böylece kilise devletin hâkimiyeti (erastianism)<sup>50</sup> altına girmiş ve İngiltere Kralı

<sup>49</sup> Bkz. Annemarie Schimmel, **Dinler Tarihine Giriş**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1955, s. 145; Tümer-Küçük, a. g. e. , s. 287; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 47.

<sup>50</sup> **Erastianism**: Bu teori 1524-1583yılları arasında yaşamış Thomas Lüber (Erastus olarak bilinen) tarafından geliştirilmiştir. Devletin kiliseden üstün olduğunu ve kilisenin en üst düzeyde başkanının papa değil kralın kendisinin olduğunu söyleyen görüş. Devlet gerek kilise işlerinde gerekse kilise dışındaki işlerde üstün(otoriter) olarak kabul edilmiştir. Bu kelime daha önceki dönemlerde kullanılan **Caesaropapism**(Sezaro Papizm) ve **Byzantinism** ile aynı anlamdadır. Bkz. Ethyn W. Kirby, “Erastianism”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules, Littlefield, Adams&Co. , Paterson, New Jersey 1959, s. 254; Ayrıca bkz. Quirinus Bren, “Caesaropapism” **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules, Littlefield, Adams&Co. , Paterson, New Jersey 1959, s. 113, Ayrıca bkz. Albert M. Besnard, “Katolik Mezhebi”, **Din**

kilisenin başkanı olmuştur.

#### 2.1.1.1. Deizm

İngiliz kilisesi içerisinde muhafazakar Yüksek Kilise (High Church Tory) ile Liberal Düşük (Aşağı) Kilise (Low Church Whig) arasındaki imtiyaz ve üstünlük mücadelesi esnasında Deizm<sup>51</sup> yükselmiş ve bunun etkisi ile Hristiyan inancının pek çok esası büyük bir darbe almıştır. Deizm'in ilk temsilcisi Cherbury'li Lord Herbert (1583-1648)'tir. O, insanları “doğal din” fikrine davet etmiştir. Akıl sevgisi kavramı ve bilimsel düşüncenin gelişmesi ile oldukça canlanan bu düşünce, XVIII.yüzyıl sonunda birçok düşünürün ilgisini çekmiştir. Bunlardan biri John Locke'dur. Onun “Reasonableness of Christianity (Hristiyanlığın Akla Uygunluğu)” isimli eseri 1695 yılında basılmıştır. Takip eden yıllarda da John Toland'ın “Christianity not Mysterious (Gizemli Olmayan Hristiyanlık)” eseri yayınlanmıştır. O, Hristiyanlıkta doğa üstü ve gizemli olan bütün yönleri çıkararak, Hristiyanlığı doğal hale getirmek gerektiğine inanmıştır. Daha sonraki dönemlerde bu konuda Mathew Tindal'ın “Deist Bible (Deist Kutsal Kitabı)” olarak da bilinen “Christianity as old as The Creation (Yaratılış Kadar Eski Hristiyanlık)” isimli eseri yayınlanmıştır. Tindal, ahlak kuralları ile doğal uyuma vurgu yaparak, bütün inançların akla uygun olan doğal dinde bulunduğunu ileri sürmüştür. O, kutsal amaca ulaşmak için

---

**Fenomeni**, Din Bilimleri Yayınları, Haz. Mehmet Aydın , Konya , 1993 , s. 139-140; Parrinder, a. g. e. , s. 95-96; Bettany, a. g. e. , s. 965.

<sup>51</sup> **Deizm**: XVII. Yüzyıl sonlarında ve XVIII. yüzyıl başlarında İngiltere'de geliştirilen bir doğal din sistemidir. Bu görüşe göre Tanrın yaratıcılığına inanılmasına rağmen, yaratılan varlığın kaderinin Tanrı tarafından belirlenemeyeceği ifade edilmektedir. Bkz. Mehmet S. Aydın, **Din Felsefesi**, Selçuk Yayınları, İstanbul 1994, s. 173-178; Gündüz **Din ve İnanç Sözlüğü**, s. 9; Parrinder, a.g. e. , s. 84.

enkarnasyona ihtiyaç olmadığını, Hristiyanlıkta yeni olan hiçbir şey bulunmadığının, yeni olduğu ileri sürülenlerin de yanlışlığını iddia etmiştir<sup>52</sup>.

Deizm, kilise ile bilim adamlarının arasının açılmasından ve kilisenin bilim adamlarının faaliyetlerine müdahale etme çabalarının artmasından yararlanmış ve bu süreçte daha çok ilgi görmüştür. Deistlere göre Tanrı hiçbir şeye müdahale etmiyorsa, hiçbir kimsenin veya kurumun bilim adamına müdahale hakkı yoktur. Deistler geleneksel anlayış ve yorumları da tenkit etmiştir. Onlara göre kilise Tanrının bedeni değil, aksine insanların eseridir . Daha sonraki dönemlerde Deistler insan aklının Tanrı'yı bulabileceğini, iyiyi kötüyü ayırt edebileceğini, dolayısı ile vahye ihtiyaç olmadığını ileri sürmüşlerdir. Böylece onlar tabii din fikrini savunanlarla aynı çizgiye gelmişlerdir<sup>53</sup>.

Deist'lere ilk karşı çıkan kişi "Non- Juror"<sup>54</sup> olarak bilinen Charles Leslie olmuştur. Onun "Short and Easie Method with The Deists (Deistlerle Kısa ve Kolay Metot)" isimli eseri 1698 yılında yayınlanmış, bunu 1713 yılında Richard Bentley'in "Remarks on a Late Discourse of Freethinking" isimli eseri takip etmiştir. Bu dönemde Deizm ile ilgili olarak lehte ve aleyhte çok sayıda yayın yapılmış, bu yayınlar iki taraf arasındaki fikri çatışmaları şiddetlendirmiştir.

Deizm aleyhinde yayın yapanlardan biri Joseph Butler (1692-1752)'dir. Butler, bir Presbiteryen olarak iyi bir eğitim almış, daha sonra İngiliz kilisesine

---

<sup>52</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 274.

<sup>53</sup> Bkz. Aydın, Din Felsefesi, s. 173-176.

<sup>54</sup> **Non-Juror**:Kral William ve Kraliçe Mary 'e bağlılık yemini etmeyen, bağlılık andını yapmayı reddeden kimse demektir. Bkz. Parrinder, a. g. e. , s. 174.

katılmaya karar vermiş, İngiliz kilisesinde (Oxford’da, Londra’da ve Durham’da ) çeşitli görevlerde bulunmuş ve 1736 yılında Durhamda iken “The Analogy of Religion, Natural and Revealed to The Constitution and Course of Nature” isimli eserini yayımlanmıştır. Bu eser, Hristiyan literatüründe çok etkili ve önemli kitaplardan biri olarak kabul edilmiştir<sup>55</sup>. Dönemin bir diğer ünlü ismi ise Barkeley (1685-1753)’dir. O, Dublin Trinity College’inde eğitim görmüş ve kilisede çeşitli üst düzey görevlerde bulunmuştur. Hristiyanlığın diğer bir savunucusu ise William Law (1686-1761)’dır. Law, Cambridge’de Emanuel College’inde eğitim görmüş ve muhtemelen mistik yazarlardan oldukça etkilenmiştir. İngiliz kilisesinin içinde kalmasına rağmen Law, Non- Juror’ler tarafında yer almış ve kraliçe Anne’ye biat etmemiştir. O, Tindal’a karşı “The Case for Reason” isimli eserini yayımlayarak onun görüşlerine cevap vermiştir<sup>56</sup>.

#### 2.1.1.2. Kilise İçi Teolojik Çatışmalar

Kilise bu dönemde Deizm ile mücadele ederken buna ilave olarak iki çatışma daha meydana gelmiştir. Bunlardan biri, “Teslis Doktrini Hakkında Meydana Gelen Çatışmalar” dır. Samuel Clarke(1675-1729)’ın 1712 yılında “Scripture Doctrine of The Trinity” isimli eserini yayımlanması ile ortaya çıkan tartışmaların sebebi, Clarke’ın Ortodoks öğretisini reddetmiş olması ve kilise yanlıları tarafından Arianizm’e<sup>57</sup> yaklaşmakla suçlanmasıdır. Bu tartışmaya Daniel Waterland(1683-

---

<sup>55</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 274

<sup>56</sup> Bkz. J. Brazier Green, **John Wesley and William Law**, Epworth Press, London 1945, s. 33; Chang Hoon Park, **The Theology of John Wesley As “Checks to Antinomianism** (Doktora Tezi), Madison, New Jersey, 2002, s. 15-16.

<sup>57</sup> Arianizm hakkında bkz. Charles W. Lowry, “*Arianism*”, **An Encyclopedia of Religion**, Littlefield

1740) “A Vindication of Christ Divinity” isimli eserle katılmıştır. “Kilise Doktrini Hakkında Meydana Gelen Tartışmalar” ın özünü ise görünen kiliseye hiçbir şekilde ihtiyaç bulunmadığı iddiası oluşturmuştur. Kilisenin hiçbir şekilde İsa’nın inkarnasyonu ve bedeni olmadığını ileri süren bu görüş sahipleri sakramental din düşüncesini de kabul etmemişlerdir. Bu görüşün en önde gelen savunucusu Clarke’ın da öğrencisi olan Hoadley olmuştur. Mistik bir düşünceye sahip bir düşünür olan William Law ve hem mistik hem de serbest düşüncede olan Utilitarian William Warburton(1698-1779) ise karşı görüşe sahip olmuşlardır<sup>58</sup>. Kiliseden ayrılma düşüncelerinin temelleri bunların çalışmaları ile atılmıştır. Law, 1726 yılında “Christian Perfection (Hristiyan Mükemmelliği)” isimli eserini yayınlamıştır. Bu eser temelde pratik Hristiyanlığın uygulanması için İsa’yı taklit etmeyi öngörmektedir. Daha sonra Law, kendinden sonra gelen birçok ismi etkileyecek olan “A Serious Call to A Devout and Holy Life” (Dindarlığa ve Kutsal Hayata Ciddi Bir Davet) isimli eserini yayınlamıştır. Bu esere göre İsa’yı taklit, bütün Hristiyanlar ve onun gibi düşünenler için ortak bir yoldur. Hristiyanların bu ortak yolu da, bütün insanlığın ortak yolu olmalıdır<sup>59</sup>. Aksi takdirde Hristiyanların ruhun yokluğu, kendini yalanlama, dünyadan vazgeçme, cennet sevgisi gibi düşünce ve inançlarının bir anlamı olmayacaktır. Yine Law’ın insanların kötü huylardan vazgeçerek iyi huyları kazanıp Hristiyan mükemmelliğini (Christian Perfection) elde

---

, Adams&Co. , Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey 1959, s. 86; Ayrıca bkz. Mehmet Çelik, **Süryani Tarihi**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1996, s. 105-130; Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, s. 40; Mehmet Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 46-47; Parrinder, a. g. e. , s. 28-29.

<sup>58</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 275-277.

<sup>59</sup> Bkz. Park, a. g. e. , s. 16; Moorman, a. g. e. , s. 277.

etmek için yaptığı çağrı dini hayat üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Bu etki Samuel Jonson, John Wesley ve Charles Wesley gibi kişiler vasıtası ile daha ileri dönemlerde dini canlanmanın temelini oluşturmuştur.

### **2.1.2. Kilise ve Devlet**

İngiltere’de 1705 yılından itibaren Liberalizm’in yükselmeye devam etmesi sebebiyle, Liberaller, 1760 yılına kadar iktidarı ellerinde tutmayı başardılar. 1715 yılında meydana gelen isyanda kendi ülkelerini savunmada önemli rol oynayan Liberaller, Clerendon Kanununun bazı maddelerini iptal ettiler. Fakat onlar bu iptali daha da ileri götürmek istemelerine rağmen Kilise’nin iktidar üzerindeki etkisi onlardan çok daha fazla olduğu için buna muvaffak olamadılar. Ancak 1715 ve 1745 yıllarındaki isyanda Kardinaller hükümete büyük destek verdiler. Bu destek, askeri olmaktan çok yerel olaylarla ilgili olmuş ve bu destek daha çok seçim zamanlarında kardinallerin liberaller lehine ortaya koydukları tavırlarda kendini göstermiştir. Liberal hükümetin kardinaller tarafından ateşli bir şekilde desteklemesi ve Kardinallerin partinin güçlenmesine hizmet etmeleri kendi terfileri ile doğrudan ilişkili olmuştur. Kardinallerin hemen hemen tamamı parlamento ile yakın ilişki içerisinde olması ve Lordlar Kamarasının çoğunluğu oluşturmalarından dolayı sürekli saygı görmüşlerdir. Bunun sonucu olarak da her bir kardinal yılın büyük bir bölümünü Londra’da geçirmiştir. Onlar cemaatin hizmetlerini karşılamak için sadece birkaç ay vakit ayırabilmiş, başkentten uzaklaşarak kendi kazanımlarını kaybetmemek için kendi diyakozluklarına bile uzun süre görevde olmalarına rağmen hiç gitmemiştir. Bu çerçevede bakıldığında kilise ile devlet arasındaki ilişki; kardinallerin ekonomik gelirleri ve terfileri ile sınırlı kalmış, devlet ise

kardinallerden siyasi ve politik konularda daha fazla destek istemiştir<sup>60</sup>.

### 2.1.3. İngiliz Kilisesi ve Diğer Kiliselerle İlişkileri

Yenilenme döneminde İngiltere’ de önemli iki kilise göze çarpmaktadır. Birincisi İngiliz Kilisesi, ikincisi ise Presbiteryen Kilisesidir. Bu kiliseler arasında önceki dönemlerde çeşitli mücadeleler meydana gelmiş fakat daha sonraki süreçte bunun yerini hoşgörü almıştır. Burada dışlanan sadece Roma Katolik Kilisesi olmuştur. Bunun sonucunda İngiliz Kilisesi, Roma Katolik Kilisesi dışında, İngiltere içinde ve dışında farklı mezheplerden de olsa diğer bütün kiliseler ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. İngiliz Kilisesi kıta Avrupa’sındaki reform kiliselerine kardeş gözü ile bakmış, hatta Fransa ve Hollanda’daki Kalvinciler ve Almanya’daki Luteranlar ile ortak dua yapma ve sunakları ortak kullanma konusunda sessiz kalmışlardır. Dahası Yüksek Kilise papazı Granville of Durham gibi bazı papazlar, Fransız Protestanlarından hiç şüphelenmemişler ve XVI. Lui tarafından ülke dışına sürgüne gönderilen Protestanlar, Bishop Ken tarafından İngiltere’de hoş bir şekilde karşılanmışlardır. Bu dönemde İngiliz Kilisesi tarafından özellikle ülke dışındaki Protestanlarla yakın bir temas kurulmaya çalışılmıştır. Bütün bu temasların sebebi bütün Hristiyanların İngiliz Kilisesi önderliğinde birleştirilmesini sağlamaktır. Yüksek Kilise papazı olan John Sharp, Prusya’daki Calvinistler ve Luteranlar ile ilişkilere büyük önem vermiş ve “İngiliz Dua Kitabı” Ernest Jablonski tarafından Almanca’ya tercüme edilmiştir. Bunun en büyük amacı, bu kiliseleri piskoposluk temelinde birleştirmektir. Fakat Piskopos Wake gibi ileri gelenler Protestanlar arasında derin bir bölünmenin olduğunun bilincinde olmuşlardır. Buna rağmen yine

<sup>60</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 277-281.

de İskoçya'daki Episkopalyanlar ile iyi ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. Bu ilişkilerde Episkopalyanların ekonomik ve siyasi sıkıntılarının giderilmesi konusu ön planda olmuştur. Bu çerçevede Kilise, 1712 yılında hoşgörü yasasını çıkartmak üzere parlamentoya baskı uygulamış ve Fransa'daki Gallian kilisesi ile ilişkilerini geliştirmiştir. Fakat Gallian Kilisesi ile bazı konularda işbirliği sağlanmış olsa da, 1719 da Du Pin'in ölümü ve Roma Kilisesinin Gallian Kilisesine baskılarının artması sonucu ilişkiler sona ermiştir.

İngiliz Kilisesi bu dönemde ilişkilerini sadece kıta Avrupa'sı ile sınırlı tutmamış, doğudaki büyük Ortodoks kiliselerle de ilişkileri geliştirme yoluna gitmiştir. İngiliz Kilisesi, bu amaçla XVII. Yüzyılda Ortodoksluk'un esaslarını öğretmek amacıyla Yunanlı öğrenciler için Oxford'da bir kolej kurmuştur. Bu koleje gelen öğrencilerin davranışları memnuniyet verici olmağından ve onların hiç biri uzun süre İngiltere'de kalmadığından, kolej gelişmemiştir. 1701 yılında Philippopolis Başpiskoposu İngiltere'ye ziyarette bulunmuş, birkaç yıl sonrada Ermeni Patriği aynı şekilde bu ülkeyi ziyaret etmiştir. Fakat bu ziyaretler iyi niyet ve iltifatlardan öteye gidememiştir. Ayrıca Rus Kilisesine de birleşme teklifi götürülmüştür. Fakat bu girişimlerin Wake ile Rus Kilisesi'nden ayrılanlar arasında yapılmış olması ve belirli bir otorite olmaması sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır<sup>61</sup>. Bir başka ifade ile söylemek gerekirse, Wake tarafından yapılan görüşme tekliflerinde direk olarak Rus Kilisesi değil de, bu kiliseden ayrılan kişiler muhatap alınmış, böylece patriklik göz ardı edildiği için görüşmeler sonuç vermemiştir.

<sup>61</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 282-284.

İngiliz Kilisesi'nin yapmış olduğu bütün bu girişimlerin temel amacı, bütün Hristiyanların birleştirilmesidir. Böylece siyasi arenada İngiliz Hükümeti Hristiyanların tek hamisi, İngiliz Kilisesi de tek dini otorite olması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda da özellikle Yunan ve Ermeni kiliseleri ile ilgilenmelerinin en önemli sebebi Osmanlı İmparatorluğu üzerinde baskı oluşturarak siyasi ve ekonomik açıdan çıkar sağlamaktır<sup>62</sup>. Ancak İngiliz kilisesinin bu dönemdeki girişimleri, Hristiyanlar arasındaki siyasi ve dini çekişmeler ve bölünmüşlük sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Fakat bu girişimler İngiltere'nin daha sonraki dönemlerde izleyeceği politikaların ilk denemesi olmuştur.

#### 2.1.4. Kilise ve Toplum

XVIII yüzyılda İngiliz Kilisesi ile İngiliz toplumu arasında sıkı bir ilişki bulunmamaktaydı. Piskoposlar yılın büyük bir bölümünü Londra'da geçirmekteydi. Şayet Piskoposlar Londra'dan ayrılmak zorunda kalırlarsa, bu diyakozlukların veya baş diyakozun isteği doğrultusunda gerçekleşmekteydi. Çünkü diyakozluğun çeşitli işlerini yapmak, ziyaretlerde bulunmak, papazlığa atamak, konfirmasyon yapmak ve davetlere katılmak onların temel görevi idi. Fakat piskoposlar çoğu zaman Londra'dan ayrılmak istememekteydiler. Bunda, yolların uzun ve tehlikeli olması, seyahat araçlarının yavaş olması ve iklim şartları önemli bir rol oynamaktaydı. Kilisedeki din adamları arasında belirgin bir şekilde görülen statü ve sınıf farkı da ayrı bir problem idi. Bu durum hem diyakozlarla papazlar arasındaki irtibatsızlığın, hem de din adamları arasındaki ekonomik sebeplerden meydana gelen sosyal

---

<sup>62</sup> Bkz. Davut Kılıç, **Osmanlı İdaresindeki Ermeniler Arasında Dini ve Siyasi Mücadeleler**, Elif Ofset Matbaacılık ve Kağıtçılık Ltd. Şti, Elazığ, 1999, s. 89-93.

farklılıklarının önemli sebeplerinden birisiydi. Papazların ekonomik durumu, onların insanlarla ilişkilerini ve hizmetlerindeki verimliliklerini etkiliyordu.

Bu dönemde konfirmasyon ayinleri oldukça yaygın bir şekilde yapılmakta idi ve katılım da oldukça fazla olmaktaydı. Bunun en önemli sebeplerinden biri, diyakozların yılın çok kısa bir döneminde bölge kiliselerine uğruyor olmaları idi. Ayin, sabah erken saatlerde başlayıp gecenin ilerleyen saatlerine kadar devam etmekte idi. Hiçbir şekilde piskoposlar (öğle vakti hariç) ayine ara vermezlerdi ve yarıda bırakmazlardı. Papazların atamaları yaz aylarında ve diyakozluklarda yapılmakta idi. Atanan papazlar vaaz etmek için genelde günde ortalama yirmi mil yol kat ediyordu. Bu dönemde meslek olarak papazlık cazip değildi. Çünkü papazların ekonomik durumları oldukça kötü idi. Bir papazın ortalama yıllık kazancı 30-40 Sterlin civarında idi. Bu da toplumda papazların hem halkla ilişkilerini hem de kendinden rütbe ve kıdemce büyük olan diyakozlar ile ilişkilerini olumsuz yönde etkilemekte idi. Halk ile kilise arasındaki ilişkiler genelde yerel kiliselerin ilişkileri ile doğru orantılı idi. Bu küçük yerleşim yerlerinin papazları mümkün olduğu kadar görevlerine sadıktı. Onlar hasta ziyaretlerine giderek, fakirlere yardımcı olarak, çocukları eğiterek, incili öğreterek, pazar günü yapılan ayinleri yöneterek ve kilise üyelerine kötü ruhların kendilerini ele geçirmesini engellemek için onlarla nasıl mücadele edileceğini öğreterek toplum ile ilişki kurmakta idiler. Bu ilişkiler genellikle her yıl topluca yapılan konfirmasyon ayini ile pekişmekte idi. Ayrıca ülke genelinde kilisenin ideal amacı pazar günü yapılan sabah ve akşam ayinlerini sağlıklı bir şekilde yapmak idi. Bu amaçla bir papaz birden fazla kilisede görev yapmakta idi. Fakat bazı köylerde bu uygulamalar hiç yapılmamaktaydı. Çünkü orada ayini yönetecek kimse bulunmamakta idi. Kilise, küçük yerleşim yerlerindeki toplum

hayatında biçimsel, sıkıcı ve yavan olmakla birlikte, tamamen ölü de değildi. Hatta bunların aksine insanların hayatında önemli bir rol oynamakta idi. Bütün olumsuzluklara rağmen papazın toplumda bir yeri vardı.

Vaizler ise ayinlerin uygulanışında çok az istekli idiler ve bir yaratıcılıkları da yoktu. Vaazlar genellikle vekil papazlar veya yerel papazlar tarafından yapılmakta idi. Bu vaazların karşılığında onlar bir Gine (Guinea)<sup>63</sup> almaktaydı.

Bütün bu yerel ve bireysel gayretlere rağmen iki yüzyıllık bir mücadelenin sonucu olarak İngiltere’de Kilise canlılığını kaybetmiş ve uyku haline geçerek durağanlaşmıştır. John Wesley ile birlikte Kilise, uyku ve durağanlık halinden kurtulmuş ve yeniden dini canlanma başlamıştır<sup>64</sup>.

### 3. Metodizm’in Ortaya Çıkışını Sağlayan Sebepler

Metodizm, XVIII.yüzyılda İngiltere’de ve İngiliz toplumunun ihtiyaçlarından ortaya çıkmış bir harekettir. Bu hareketin tarihine, doğuş ve gelişme sürecine bakıldığında daha çok kendiliğinden ve ihtiyaçlardan dolayı ortaya çıkmış bir hareket olduğu görülür. Bu hareketin önderleri, hiçbir zaman İngiliz Kilisesinden ayrılmayı düşünmemişler ve bu kiliseden ayrı olduklarını söylememişlerdir<sup>65</sup>. Zaten Metodist hareket doğrudan bir dini hareketten daha çok sosyal bir topluluk olarak ortaya çıkmıştır. İlk yapılanmasına bakıldığında da bu hareket daha çok öğrenci ve işçilerin oluşturduğu bir sosyal yardımlaşma cemiyeti şeklinde faaliyetlerde bulunduğu

<sup>63</sup> **Gine**: 21 şilin değerindeki eski İngiliz altın parası ve altını. Bkz. Cowie, a. g. e. , s. 74, 136-137.

<sup>64</sup> Bkz. Moorman, a. g. e. , s. 285-288.

<sup>65</sup> Bkz. Ekrem Sarıkçıoğlu, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Kardelen Kitapevi, Isparta , 1999, s. 330.

görülmektedir. Fakat çeşitli kutsal kitap çalışmaları ve açık hava vaazları bu topluluğun daha çok dini bir hareket olarak algılanmasına ve değerlendirilmesine sebep olmuştur.

XVIII. Yüzyılda İngiltere’de bir sanayileşme hareketi meydana gelmiş, bunun sonucunda ülkenin orta kesimleri ve kuzey bölgesi başta olmak üzere, İngiltere’nin hemen her tarafında kentleşme başlamıştır. Hızlı kentleşme, ortaya çıkan her yerleşim birimine yeni bir kilise açma gereği nedeniyle İngiliz Kilisesini zor durumda bırakmıştır çünkü yeni bir kilise açmak, hem maliyetli olması, hem de parlamentonun onayını gerektirmesi bakımından bazı zorlukları beraberinde getirmiştir. Bu sebeple İngiliz Kilisesi 1840’lı yılların sonuna kadar çaresiz olarak beklemek zorunda kalmıştır. Yeni kentler İngiliz Kilisesinin yetişemeyeceği kadar bir hızla büyümüştür. Hem kilisede cemaate yer bulunamamış, hem de toplumun dini ihtiyaçlarını giderecek rahip bulunamamıştır<sup>66</sup>. İşte tam bu sırada İngiliz Kilisesi rahibi olan<sup>67</sup> John Wesley devreye girerek, teşkilatlı bir şekilde çalışmaya başlamıştır. Wesley bütün olumsuzlukları avantaj dönüştürerek basit kiliseler oluşturmuştur. Hem bu küçük yeni kiliselerde, hem de açık alanlarda vaazlar vermeye başlayan Wesley, yerleşik kiliselerin ulaşamadığı yerlere gitmeyi başarmıştır. Bu nedenle halkın dini ihtiyaçlarını karşılamada atılım yapmasından dolayı sanayi bölgelerinde oluşan yeni kentler, Metodizm’in ortaya çıktığı ilk alanlar

---

<sup>66</sup> Bkz. John Briggs, “İlk Sanayi Toplumu”, **Hristiyanlık Tarihi**, Yeni Yaşam Yayınları , İstanbul , 2004 , s. 522 (520-539).

<sup>67</sup> Bkz. Frederick Dreyer, “A “Religions Society Under Heaven”:John Wesley and The Identity of Methodism”, **The Journal of British Studies**, Vol. 25, No. 1, January. , 1986, s. 71 (62-83).

olmuştur<sup>68</sup>. Kısaca sanayinin gelişmesi, bunun neticesinde yeni kentlerin ortaya çıkışı ve bu kentlerde yaşayan insanların dini ihtiyaçlarının karşılanamaması, Metodizm'in ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır<sup>69</sup>.

İngiliz Kilisesinin bu dönemde bir durgunluk içerisinde bulunması, toplumdaki bazı kesimleri ihmal etmesi ve Oxford Üniversitesindeki bazı öğrencilerin John Wesley ve Charles Wesley kardeşlerin önderliğinde düzenli olarak belirli günlerde ve belirli saatlerde bir araya gelerek kutsal kitap metinleri okumaları; toplumdaki yoksul, hasta, mahkum vb. kişilerin sıkıntıları ile ilgilenmeleri onların toplumun alt gruplarında kabul görmelerine sebep olmuştur. Bu durum, İngiltere'de ilk dini uyanışın ve ilk Evanjelik hareketin başlangıcının John Wesley, kardeşi Charles Wesley ve George Whitefield ile ilişkilendirilmesine sebep olmuştur<sup>70</sup>. Özellikle John Wesley'in açık havada (kilise dışında) vaazlara başlaması dini uyanışın bir başlangıcı olmuştur.

John Wesley ve kardeşi Charles'ın dini bir tecrübe yaşayarak "ihtida veya değişim (conversion)"<sup>71</sup> yani dini bir değişim geçirmeleri ve manevi olarak yeniden doğuş tecrübesi yaşamaları Evanjelizm'deki başarılarının temel sebeplerinden biri olmuştur. Bütün bunların yanı sıra Katolik olmayan ve hem İngiliz Kilisesini

---

<sup>68</sup> Bkz. Briggs, a. g. m. , s. 522-523.

<sup>69</sup> Bkz. Brian Dickey, "Going About and Doing Good' Evangelicals and Poverty c. 1815-1870", **Evangelical Faith and Public Zeal: Evangelicals And Society İn Britain 1780-1980**, Ed. John Wolffe, SPCK, London, 1995, s. 39(38-58).

<sup>70</sup> Bkz. Kenneth Scott Latourette, **The Cristian Outlook**, New York-London, 1948, s. 146.

<sup>71</sup> Bkz. Conversion hakkında bkz. Francis J. McConnell, **The Essantial of Metodism**, The Methodist Book Concern, New York and Cincinnati , 1923 , s. 11-16; Parrinder, a. g. e. , s. 75.

benimseyip hem de kralın hakimiyetini benimseyenlerin bu hareketin güçlenmesinde büyük rolleri olmuştur. Böylece İngiliz kilisesi içerisinde Wesley kardeşlerin önderliğinde bir yenilenme hareketi ve yoğun bir dini canlanma ortaya çıkmıştır<sup>72</sup>.

Ortaya çıkan bu canlanma hareketinin temelinde, incilin insanlara aktif bir şekilde vaazı anlamına gelen “Aktivizm (Activism)”in önemli bir yeri bulunmaktadır. Aktivizm;İncil'in her yere ve herkese ulaştırılması, yayılması ve yaşanması için çaba gösterilmesi anlamına gelmektedir. Bu bir nevi iç misyon hareketidir. “Evanjelizm” de Hristiyan toplulukları için, “misyon”da ise Hristiyan olmayanlar için bir vurgu vardır<sup>73</sup>. Aktivizm insanlara incili ulaştırma faaliyetidir. Bu nedenle zaten John Wesley aktivizm hareketine büyük bir önem vermiş, ve Kutsal Kitap’ın hem düşünce hem de vaazına daha çok önem vermeye çalışmıştır.

Kutsal Kitap’a daha çok önem verme ve onu herkese ulaştırma faaliyetine “biblicism” denilmektedir. Bu öğretinin temelini Martin Luther’in “Sola Scriptura” doktrini oluşturmaktadır. Buna göre Hristiyan düşüncesinde ve pratiklerinde temel kaynak olarak Kutsal Kitap’a yoğunlaşmak gereklidir. Evanjelik hayatın kalbini kutsal kitap çalışmaları oluşturmaktadır. Dolayısıyla bozulmuş kiliseyi arındırmanın yolunun kutsal kitaba yönelerek onun dini tek otorite olduğunun kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir<sup>74</sup>. Nitekim John Wesley imanı korumanın ve kurtuluşun yollarından birinin de kutsal kitaba sahip çıkarak onun dini otorite olduğunu kabul

<sup>72</sup> Bkz. David W. Bebbington, **Avangelicalism in Modern Britain: A History From The 1730s to The 1980s**, Routledge, London and New York, 1989, s. 5-10; McGrath, a. g. e. , s. 110.

<sup>73</sup> Bkz. Bebbington, a. g. e. , s. 10-12; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 107-108.

<sup>74</sup> Bkz. Hakan Olgun, **Luther ve Reformu Katolisizm’i Protesto**, Feer Yayınevi, Ankara, 2001, s. 133.

etmek gerektiğini vurgulamaktadır<sup>75</sup>. Burada, kutsal kitaba tam bir imanla inanarak kurtuluşun sağlanmasının gerekliliği ön plandadır<sup>76</sup>.

“Crucicentrism” ise kısaca “çarmıh” doktrini olarak ifade edilmektedir. Buna göre İsa asli günahtan dolayı günahkar olan insanların cezalarına bedel olarak, insanları günahtan ve cezadan kurtarmış, onların yerine kendini kurban etmiş ve ölmüştür. Bu doktrin evanjelik grupların ortak özelliklerinden biridir ve doğrudan “asli günah” doktrini ile ilgilidir. Çünkü Mesih’in kendisini çarmıhta kurban etmesi insanları bu günahtan ve cezadan kurtarmanın tek yolu olarak görülmüştür. Bütün Evanjelik gruplar gibi Metodizm de çarmıh inancını benimsemekte ve Crucicentrism’e önem vermektedir<sup>77</sup>.

Metodizm; bu doktrinlerin belirli bir metot dahilinde oluşturularak insanların yönlendirilmesine önem verilmesidir. Metodistler bunu yaparken hedef kitle olarak orta sınıftan gelen insanları seçmişlerdir. Bununla birlikte öğrenciler ve mahkumlar da göz ardı edilmemiştir. Metodist vaizler düzenli olarak açık hava vaazları yaparak insanlara Kutsal Kitap’ı anlatırken, diğer taraftan da hasta ziyaretlerini düzenli hale getirmişler, öğrencilere burslar vermişler, onların eğitimleri ile ilgilenmişler ve benzeri sosyal faaliyetler ile dini kilisenin dört duvarı arasından çıkarmışlardır. Özellikle John Wesley’in açık alanlarda yaptığı konuşmalar bunda etkili olmuştur. Fakat yapılan bütün bu faaliyetler İngiliz Kilisesi’nin çatısı altında meydana

<sup>75</sup> Bkz. John Wesley, “The Scripture Way Of Salvation”, **John Wesley’s Sermons An Anthology (JWS)**, Edit. Albert C. Outler-Richard P. Heitzenrater, Abingdon Press, Nashville, 1991, s. 372-380; Bebbington, a. g. e., s. 12-14.

<sup>76</sup> Bkz. Pavlos’un Efeslilere mektup’u, 2:8.

<sup>77</sup> Bkz. Bebbington, a. g. e., s. 14-17; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 128.

gelmiştir. Pratikte faaliyet olarak İngiliz kilisesinden bağımsız hareket eden bir Metodist topluluk oluşmasına rağmen, bu topluluk teorik ve kurumsal olarak İngiliz kilisesine bağlı kalmıştır. Metodistlerin İngiltere’de kiliseden ayrılmaları Wesley’in ölümünden sonra 1795 yılında olmuştur. Fakat Amerika’da Baltimore Konferansı ile 1784 yılından itibaren bağımsız bir Metodist Kilise ortaya çıkmıştır<sup>78</sup>. Metodist Kilisenin Amerika’da bu kadar erken kurulmasının sebeplerinden biri, komünyon ayininin Metodist vaizler tarafından yapılması olmuştur.

## **B- METODİST KİLİSENİN ORTAYA ÇIKIŞI**

### **1. John Wesley Hayatı ve Teolojisi**

#### **1.1. John Wesley’in Hayatı**

Metodizm’in kurucusu ve fikir babası olan John Wesley 17 Haziran 1703 yılında İngiltere’nin Ephworth şehrinde Lincolnshire’da dünyaya gelmiştir<sup>79</sup>. Babasının adı Samuel, annesinin adı Susana’dır. Samuel ve Susanna Wesley’in çocuklarının sayısı hakkında kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Çiftin çocuklarının sayısı hakkında on dokuz, on beş, on dört ve on üç rakamları zikredilmektedir. Bu karışıklık Samuel-Susanna Wesley çiftinin çok sayıda çocuğunun ölmesinden kaynaklandığı söylenebilir<sup>80</sup>. Fakat John, çiftin hayatta kalan

---

<sup>78</sup> Charles H. Wesley, **Richard Allen: Apostle Of Freedom**, The associated Publishers, Inc. 1969, s. 31.

<sup>79</sup> Bkz. Piette, a. g. e. , s. 212; Roy Hattersley, **The Life of John Wesley A Brand From The Burninig**, Doubleday, New York, London, Toronto, Sydney, Auckland, 2003, s. 20 Bkz. John Wesley, **The jurnal of John Wesley-A Selection**, Edit. Elisabeth Jay, Oxford University Press , Oxford, Newyork, 1987, s. vii.

<sup>80</sup> Bkz. Peter Kiker Suh, **Two Soterioloies: Whonyo and John Wesley**(Doktora Tezi), Evanston,

ikinci oğludur<sup>81</sup>. John'a kendisinden önce ölmüş olan ikiz kardeşlerinin isimleri olan John ve Benjamin isimleri verilmiştir. Fakat o, Benjamin ismini hiç kullanmamıştır<sup>82</sup>.

John Wesley ilk eğitimini beş yaşında iken annesinden almıştır. Annesinin uyguladığı sıkı ve zorlayıcı metotlar sayesinde Wesley, bir günde alfabeyi öğrenmiştir. 9 Şubat 1708'de Epworth'da iken bir yangının ortasında kalmış fakat hiçbir şey olmadan yangından kurtulmuştur<sup>83</sup>. Ona göre kurtuluş olayı, Tanrı'nın yardımı sayesinde meydana gelmiştir. John Wesley sekiz yaşına gelince ilk defa komünyon ayinine katılmış, 28 Haziran 1713 yılında on yasına geldiğinde evden ayrılmış ve ilk öğrenimini görmek için Londra'daki Charterhouse Shcool'a gitmiştir. Bu dönemde "**Westley**" soyadını kullanmakta olan John, zayıf olan vücudunu güçlendirmek için babasının emri ile spor yapmaya başlamıştır. Edebiyatla ilgilenen ve İbranice'yi de iyi bilen Wesley, Charterhouse Shcool'daki altı yıllık öğrenimini tamamladıktan sonra Oxford'a gitmiş, on altı yaşında iken 24 Haziran 1720'de Oxford Üniversitesine bağlı Christ Church Kolejinin edebiyat araştırmacısı seçilmiş ve 18 Temmuzda bu koleje burslu olarak kabul edilmiştir<sup>84</sup>. Bu koleji 1724 yılında bitiren Wesley, 1725 yılında Oxford piskoposu tarafından Diyakozluğa atanmış ve

---

İllinois 1999, s. 29 ; Heitzenrater, **The Elusive Mr. Wesley**, s. 41. Bkz. Kenneth J. Collins, **A Real Christian The Life of John Wesley**, Abingdon Press, Nashville 1999, s. 10-11

<sup>81</sup> Bkz. John Wesley, **The Jurnal of John Wesley-A Selection**, s. vii; Lavinia Cohn-Sherbok, **Who's Who In Christianity**, Newyork 1998, s. 310; **The Oxford Dictionary of The Christian Church**, Edit, F. L. Cross-E. A. Livingstne, Newyork 1983, s. 1467.

<sup>82</sup> Bkz. Richard P. Heitzenrater, **The Elusive Mr. Wesley**, Abingdon Press, Second Edition, Nashville 2003, s. 41-42.

<sup>83</sup> Bkz. Hattersley, **The Life of John Wesley**, . , s. 25-26; Abelove, a. g. e. , s. 1.

<sup>84</sup> Bkz. <http://www.ccel.org/ccel/ccel/eee/files/wesleyj.htm>. G; Hattersley, **The Life of John Wesley...**, s. 41.

ertesı yıl(1726) Lincoln Koleji üyeliğine seçilmiştir. Bu okuldan iyi derece ile mezun olan Wesley, 1726 yılında Lincoln Kolejinde burs alma hakkını kazanmış ve ertesı yıl buradan master diploması almıştır. Bu dönemde ünlü mistiklerin hayatları, eserleri ve ibadete yönelik yazılarıyla ilgilenmeye başlayan Wesley'in 1725 yılına kadar dini duygularının tam olarak olgunlaşmadığı ileri sürülmektedir. Fakat aniden yaşadığı bir inanç yoğunlaşması sonucunda bir değişim geçirmiştir. Bu değişim, John Wesley'in "Oxford değişimi" olarak bilinmektedir.

Wesley yirmi üç yaşında iken Bishop (Piskopos) Taylor'un "Rules and Exercises of Holy Living and Dying" isimli eseri ile karşılaşmış ve onun bazı bölümlerini tamamen okuyarak imanını güçlendirmiştir. David Kamps'in "Christian' Pattern" isimli eseri ile bir yıl sonra, 1726 yılında karşılaşan Wesley mevcut dini duygu ve bilgilerinde büyük değişimler meydana geldiğini ve daha güçlü bir şekilde aydınlandığını hissetmiştir. Bunların yanı sıra özellikle William Law'ın "Christian Perfection" ve "Serious Call" isimli eserlerinin John Wesley üzerinde büyük etkisinin olduğu ileri sürülmektedir<sup>85</sup>. Bu ilgi onun ilk dini uyanışının önmeli bir parçası olmuştur<sup>86</sup>. Babasının teşviki ile papazlık için ilk ciddi hazırlıklara başlayan John Wesley, 22 Eylül 1728 yılında Bishop (Piskopos) Potter tarafından papazlığa atanmıştır. 1729'da Oxford'a giderek, kardeşi ve onun talebelerinden Robert Kirkham ve William Morgan ile birlikte "Holy Club"e gitmeye başlayan Wesley, kardeşi Charles'ın sağlığının iyi olmamasından dolayı Oxford'da

<sup>85</sup> Michael J. Crawford, "Origins Of The Eighteenth-Century Evangelical Revival: England and New England Compared", *The Jurnal of British Studies*, Vol. 26, No. 4, Oct. , 1987, s. 372 (361-397).

<sup>86</sup> Bkz. Outler, *John Wesley*, s. 6-7.

bu kulübün liderliğini üstlenmiştir. Bu kulübün önderliğini üstlendikten sonra üye sayısının artmasında önemli rol oynayan Wesley, etkinliklerine sosyal hizmetleri de katmış ve bir okul açmıştır<sup>87</sup>.

John Wesley liderliğindeki Holy Club’da Yunanca İncil çalışmaları yapılmış, üyelerin eğitimi için özel dersler verilmiştir. Bir çeşit özel eğitim veren ve kulüp üyelerini terbiye eden öğretmen gibi davranan John Wesley, ailesinin de olumlu teşviki ile, ileride oluşacak Metodist toplumunun temel unsurlarını tesis edecek kuralları ve çözümlemeleri burada yazmaya başlamıştır. Çözümlemeler neticesinde onun günlükleri ortaya çıkmıştır. Wesley, Lent döneminde<sup>88</sup> “kutsal yaşam”ın insanlara anlatılması ile ilgili bir proje hazırlamış ve bunu uygulamak için de bir kurs açmıştır. Böylece kutsal yaşamın konusu onun hayatına yön vermeye başlamıştır<sup>89</sup>.

Holy Club üyeleri, 1730 yılının yaz aylarının sonuna gelindiğinde sadece kutsal kitap çalışması, haftalık komünyon yapan ve kilisenin her düzenini inceleyen kişiler değil, aynı zamanda dini uygulamalar için uykudan ve eğlenceden vakit ayırarak çeşitli faaliyetler yapan kişiler olmuşlardır<sup>90</sup>.

<sup>87</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 29; **Anabiritanica**, C. XXII, İstanbul 1990, s. 138.

<sup>88</sup> **Lent dönemi**:Kilisenin, insanları günahattan kurtulmak için özel bir faaliyet ve çaba göstermeye çağırdığı paskalya öncesindeki kefarete dönemi ifade eden bir süredir. Hristiyanlıkta paskalya yortusundan önceki kırk günlük oruç ve insanın manevi olarak kendini yenileme(arınma)zamanı olarak kabul edilmektedir. Bu dönem kül çarşambasından başlayıp kutsal pazara kadar devam eden bir süreyi içine alır. Bkz. Mehmet Katar, “*Hristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma*”, **Dini Araştırmalar**, CIII, S. 9, Ocak- Nisan 2001, s. 17-19(7-27); Gündüz, **Din ve inanç sözlüğü**, s. 234.

<sup>89</sup>Bkz. Heitzenrater, **The Elusive Mr. Wesley**, s. 52-53.

<sup>90</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 30.

John Wesley 24 Nisan 1735 günü babasını kaybetmiş, babasının ölümünden yaklaşık üç ay sonra İncil Yayma Derneği (Society For The Propagation of The Gospel) başkanı Dr. John Burton tarafından sömürgelere İncil'i yaymak, göçmenlere yol göstermek, yerlilere Hristiyanlığı benimsetmek, kısacası misyonerlik ve Holy Club'ı Georgia'ya nakletmek için davet edilmiştir. Amerika'ya gitmeye karar vermeden önce annesine danışan John Wesley annesinden olumlu cevap almış ve annesinin ona “yirmi tane oğlum olsa ve onları çok fazla göremeyecek olsam bile, hepsinin görevlendirilmesi beni sevindirirdi” şeklinde vermiş olduğu cevap üzerine o Amerika'ya gitmeye karar vermiştir. Böylece John Wesley kardeşi Charles ile birlikte İncili Yayma Derneğine(S.P.G) katılarak Ekim 1735 yılında Amerika'nın bir parçası olan Georgia kolonilerine gitmek için gemi ile yola çıkmışlardır. Yolculuk esnasında fırtınaya yakalanmaları onları korkutmuş, fakat bir grup Moravian'ın<sup>91</sup> sakin bir şekilde olaylara aldırmandan dua ve ibadet etmeleri John Wesley'i çok etkilemiştir. Onların bu sakin ve rahat davranışlarından oldukça etkilenen John, Moravianların bu olayda etraflarının sanki Aziz Pavlus tarafından güvenli bir şekilde duvarlarla çevrildiğini düşünmüştür<sup>92</sup>.

John Wesley 6 şubat 1736 tarihinde ilk defa Amerika topraklarına ayak basmıştır. O, önce Georgia'da hiç yerleşim yeri olmayan “Tybee” isimli adaya,

---

<sup>91</sup> Moravian veya Moravyalılar için bkz. J. E. Hutton, **A History of the Moravian Church**, Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, (<http://www.ccel.org/ccel/hutton/moravian.html>); W. N. Schwarze “Moravian Church” **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Fern Vergules, Littlefield, Adams&Co. , Paterson, New Jersey 1959, s. 506-507; Mehmet Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 516-517.

<sup>92</sup>Bkz.[http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Wesley](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley); <http://www.ccel.org/ccel/ccel/eee/files/wesleyj.htm>A. G ; Suh, a. g. e. , s. 32.

oradan da James Oplethorpe ile Savannah'a kadar gitmiştir<sup>93</sup>. Wesley Amerika'da iki yıla yakın bir süre kalmış, bu süre içerisinde kolonidekiler ve yerli halka çok sayıda dini telkinlerde bulunmuş, fakat o bu telkinlerde pek başarılı olamamıştır. Bu başarısızlıkta onun Sophia Christiana Hopkey ile yaşamış olduğu aşk macerasının çok etkili olduğu ileri sürülmektedir<sup>94</sup>. Hakkında mahkemece vilayetten ayrılmasını yasaklayan bir karar çıkartılmış ve hakkındaki bu karardan haberdar olan Wesley, tutuklanma endişesi ile ani bir kararla Amerikadan ayrılmaya karar vermiştir.

John Wesley 02 Aralık 1737 tarihinde aniden Delamotte'den ayrılmış ve 22 Aralıkta Charlestown'dan gemiye binerek İngiltere'ye geri dönmüştür<sup>95</sup>. İngiltere'ye ulaşır ulaşmaz John Wesley, bir Moravian rahibi olan ve Almanya'dan yeni gelen Peter Böhler(1712-1775) ile 7 Şubat 1738'de Londra'da bir araya gelmiştir<sup>96</sup>. Bu karşılaşma ve onunla yapmış olduğu görüşme neticesinde Wesley, Böhler'den oldukça etkilenmiş ve onunla görüşmeye devam etmiştir. Daha sonraki görüşmeleri neticesinde Wesley, William Law ile ilişkisini keserek, Böhler ile ilişkilerini geliştirmiştir. Artık teolojik konularda Wesley'in danışmanı ve hocası Böhler olmuştur. Onun yeni doktrini olan "yalnızca iman ile kurtuluş" fikri bu süreçte ortaya çıkmış ve Wesley bu konuda vaazlar vermeye başlamıştır<sup>97</sup>.

<sup>93</sup> Bkz. Hattersley, a. g. e. , s. 106; Potts, a. g. m. , s39; Thomas A. Tweed, "*John Wesley Slept Here: American Shrines And American Methodist*" **Numen**, Vol. 47, Laiden 2000, s. 41(41-68)

<sup>94</sup> Bkz. <http://www.ccel.org/ccel/ccel/eee/files/wesleyj.htm>. G; [http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Wesley](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley) ; Hattersley, a. g. e. , s. 114-123.

<sup>95</sup> G. M. Ditchfield, **Evangelical Revival**, GBR: U C L Press, Limited, London, 1998, s. 60; <http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/Doc?id=2003628&ppg=68>.

<sup>96</sup> Crawford, a. g. m. , s. 383.

<sup>97</sup> Bkz. Martin Schmit, **John Wesley, A Teolojical Biography**(2 cilt), Abingdon Press , Nashville

Wesley'in bu etkileşim neticesinde içsel bir manevi tecrübe yaşaması onun hayatında bir dönüm noktası ve manevi bir milat olmuştur. Wesley Lonra'da Aldersgate isimli bir sokakta yaşadığı dini tecrübe ve geçirmiş olduğu değişimi(conversion)<sup>98</sup> şöyle anlatır: “Bir akşam vakti isteksizce Aldersgate caddesinde bir cemaatin toplantısına katıldım. Orada bir kişi Luther'in Romalılara Mektup'a yazdığı önsözü okuyordu. Saat dokuza çeyrek kala bu kişi, İsa'ya tam imanla insan kalbinde Tanrının eseri olarak meydana gelen değişimi tarif ediyordu. Kalbimde şiddetli bir ateş hissettim, Kurtuluş için yalnızca İsa'ya güvendiğimi hissettim, ölümden ve günahattan beni korudu, benim günahlarımdan uzaklaşmam için bana garanti verildi”<sup>99</sup>. Wesley'in bu esnada, yalnızca İsa Mesih'e tam olarak inanan herkesin kesin olarak kurtuluşa erebileceği bir dini uyanış tecrübesi yaşadığı ileri sürülür<sup>100</sup>. Bu olay ile birlikte Wesley, Martin Luther'in yalnızca iman yolu ile kurtuluş ve Tanrının lufu ile aklanma öğretisinden oldukça etkilendiği ifade edilmektedir. John Wesley, değişiminde önemli bir yeri olan Aldersgate tecrübesi, Metodistler ve Metodizm'in tarihinde önemli bir olay olarak devamlı hatırlanmakta ve 24 Mayıs günü “Aldersgate” Günü olarak anılmaktadır<sup>101</sup>.

Bu günden itibaren John Wesley İngiltere halkının kurtuluş müjdesine

---

1962, Vol. I, s. 21; Suh, a. g. e. , s. 33-34.

<sup>98</sup> Bkz. Timothy L. Smith, **Whitefield And Wesley On The New Birth**, Francis Asbury Press of Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1986, s. 13; Ditchfield, a. g. e. , s. 61.

<sup>99</sup> Bkz. Outler, **John Wesley**, s. 66; Wesley, **The jurnal of John Wesley-A selection**, s. 34-35; Linda Woodheah, Poul Flettcher, Hiroko Kawanami, David Smith, **Religion in The Modern World**, London and Newyork, 2002, s. 171; Heitzenrater, **The Elusive Mr. Wesley**, s. 98.

<sup>100</sup> Bkz. <http://rylibweb.man.ac.uk/data1/dg/text/method.html>.

<sup>101</sup> Bkz. [http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Wesley](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley).

ulaşması gerektiğine inanmış ve bu doğrultuda vaazlar vermeye ve ülkeyi baştan başa gezerek İncili yayma (Evangelism) faaliyetine başlamıştır<sup>102</sup>. Özellikle kendisi ve görevlendirdiği gezgin (itinerant) vaizler aracılığı ile açık alanlarda ve pazar yerlerinde halka vaaz ederek dine yönlendirmeye çalışmıştır. Anglikan inançlarına karşı çıkmamasına rağmen, yapmış olduğu açık hava vaazlarında bazı konulara yeni yorumlar getirmesi, özellikle de değişim veya yeniden doğuş ile ilgili görüşlerinden dolayı Wesley'in İngiltere'deki bazı kiliselerde konuşmalar yapması ve vaazlar vermesi yasaklanmıştır<sup>103</sup>. İngiliz kilisesine bağlı kiliseler ona bütün kapıları kapatınca arkadaşı George Whitefield'in önerisi ile kiliseye bağlı olmayan derneklerle çalışmaya başlamış ve açık hava vaazlarını yaygınlaştırmaya devam etmiştir<sup>104</sup>.

Wesley, 1743 yılında Metodist topluklara üyelik koşullarını belirleyen "The Nature and General Rules of The United Societies" adlı bir tüzük yayınlamıştır. Bu tüzük, kural koyucu değerinde olması ve iki temel esas içermesi bakımından Metodist disiplininin ilk nüvesini teşkil etmiştir. Bu esaslardan birincisi, iyilikleri yapma; İkincisi ise, kötülüklerden kaçınmaktır. Alınan bu kararlardan sonra Metodistlerin sınıf toplantıları belirli bir kural çerçevesinde gerçekleşmeye başlamıştır<sup>105</sup>. Ayrıca Wesley, yeni Metodist topluluklar oluşturmak için İngiltere ve İrlanda'ya bir çok yolculuk yapmış fakat gittiği yerlerde, yaptığı konuşmalarda ve

---

<sup>102</sup>Bkz. Wilson, a. g. e. , s. 65.

<sup>103</sup>Bkz. Mustafa Erdem, **Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye**, Türkiye Kamu-Sen Yayınları, Ankara, 2005, s. 101.

<sup>104</sup> Crawford, a. g. m. , s. 392.

<sup>105</sup> Bkz. Collins, **A Real Christian...**, s. 81.

vaazlarda hiçbir zaman İngiliz kilisesinden ayrı olduğunu söylememiştir.

John Wesley'in özel hayatında birkaç defa gönül ilişkisine girdiği belirtilmektedir. Bunlar Sophia Christiana Hopkey, Grace Murray<sup>106</sup> ve Mary Vazeille'dir.

Wesley 18-19 şubat 1751 yılında Mary Vazeille ile evlenmiştir. Dört çocuklu dul bir kadın olan Vazeille'nin, kocasından kalan büyük bir mirası bulunmaktaydı. Wesley'in bu evliliğin dikkati çeken nokta Mary Vazeille'nin dört çocuklu, dul ve zengin bir kadınla olmasıdır. Wesley'in misyon anlayışı dikkate alındığında onun, her imkanı değerlendirmeye çalışan ve elde ettiği imkanları şartlarına göre iyi değerlendiren birisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple John Wesley'in Mary Vazeille ile evliliğinde, onun büyük bir servete sahip olmasının ve Wesley'in bu serveti misyon çerçevesinde etkili olarak kullanmak istemesinin etkili olmuş

---

<sup>106</sup> John Wesley Amerika'da iken Sophia Christiana Hopkey ile gayri resmi olarak ilgilenmiş, onun bu ilişkisi gün yüzüne çıkınca da Amerika'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Wesley özellikle Grace Murray ile evlenmek istemiş, fakat ona olumlu bir cevap da vermemiştir. Bu rağmen John Wesley ile Grace Murray'i beraberce misyonerlik yapmak için Yorkshire ve Derbyshire birkaç defa gitmişlerdir. Daha sonra Murray, John Bennet ile nişanlanmış, fakat bu nişan uzun sürmemiştir. Wesley tekrar dini işlerde kullanmak için Murray'ı yanına alarak ve İrlanda'ya beraberce gitmişlerdir. Grace Murray burada Bennet ile tekrar irtibata geçmiş ve onunla sürekli olarak mektuplaşmıştır. Murray, Newcastle'da 3 ocak 1749 yılında, Bennet ile evlendikten sonra, Wesley, Bennet çifti ile birkaç kez karşılaşmışsa da Mrs. Bennet ile evli iken asla görüşmemiştir. Burada Wesley'in Grace Murray'ı yanına almasının iki sebebinin olduğu düşünülebilir. Birinci o gerçekten Murray'ın misyon faaliyetlerine yapabileceği katkıları dikkate alarak yanına almış olabilir, ikincisi de Wesley'in ona karşı içinde hissetmiş olduğu aşk ve ondan ayrılmama arzusu olabilir. Bütün bunlara rağmen Wesley'in Mrs. Murray ile evli iken görüşmemesi ve John Bennet'ten her ayrılışında onu hemen yanına almasında her iki düşüncenin de dikkate alınması mümkün ise de ikinci düşüncenin daha etkili olduğu söylenilebilir. Bkz. <http://www.ccel.org/ccel/ccel/eee/files/wesleyj.htm> A. G; Collins, *A Real Christian...*, s. 92-94; Abelow, a. g. e. , s. 19-21.

olabileceği ileri sürülmektedir. Onunla beraberken ayağını burkan Wesley evde yatalak kalmış ve bu dönemde “İbranice Gramer” isimli eserinin bir kısmını yazmıştır<sup>107</sup>. Bu esnada bir çok vaizi özellikle Amerika’daki İngiliz kolonilerine göndermiş<sup>108</sup>, fakat bunların çoğu Amerikan bağımsızlık savaşının başlaması sebebiyle İngiltere’ye geri dönmüşlerdir. Londra Piskoposunun vaizleri ve papazları Amerika’ya atamaması sebebiyle İngiliz Kilisesinin doğurduğu boşluğu, 1784 yılından itibaren John Wesley doldurmuştur.

İngiliz kilisesine bağlı olduğunu daima vurgulayan John Wesley, 1774 yılında çeşitli hastalıklara maruz kaldı. Genetik olarak nesilden nesile geçen bir hastalık olan gut(guot) hastalığı sebebi ile bir cerrahi müdahale geçiren Wesley, 1789 yılında da diyabet(şeker) hastalığına yakalanmıştır. Son vaazını 23 Şubat 1791 yılında Leatherhead’da verdikten sonra 2 Mart 1791 yılında City Road’daki Chapel-House’da seksen sekiz yaşında ölmüştür. John Wesley’in naaşı, 8 Marta kadar hem evinde hem de kilisede çok sayıda kalabalık tarafından ziyaret edildikten sonra 9 Mart 1791 tarihinde kilisenin arkasındaki mahzene gömülmüştür<sup>109</sup>.

John Wesley hayatı boyunca misyon görevini yürütmek için çalışmıştır. İlk açık hava vaazlarını başlatmış olan Wesley’in, bu vaazları verebilmek için at üstünde 250.000 mil yol kat ettiği belirtilmektedir. Altmış altı yıl boyunca yaklaşık

<sup>107</sup> Bkz. <http://www.ccel.org/ccel/ccc/files/wesleyj.htm>. G; Collins, A Real Christian..., s. 94-95.

<sup>108</sup> Bu vaizlerden en önemlileri ve Amerika’da Metodizmi ayrı bir mezhep olarak organize eden, Amerikan Metodizminin oluşmasını sağlayan Francis Asbury ve Thomas Cook’dur. Bkz. [http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Wesley](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley).

<sup>109</sup> Bkz. Moorman, a. g. e, s. 301 ; <http://www.ccel.org/ccel/ccc/files/wesleyj.htm>. G; Collins, A Real Christian...s. 94-95.

40.000 vaaz vermiş olduğu ifade edilen Wesley'in çeşitli konularda yaklaşık dört yüz civarında makale ve kitabı yayınlanmıştır<sup>110</sup>. Onun Hristiyanlıkla ilgili eserlerinin yanı sıra İbranice'nin Grameri, İngilizce sözlük ve özellikle de 1747 yılında yayınlanan; çeşitli hastalıklar ve bu hastalıkların tedavileri ile ilgili yazmış olduğu "Primitive Physic" isimli eserleri bulunmaktadır<sup>111</sup>.

## 1.2. John Wesley'in Teolojik Görüşleri

Protestan Hristiyanlık tarihinde John Wesley ve onun fikirleri doğrultusunda ortaya çıkan, gelişen ve dünyanın dört bir tarafına yayılan Metodizm, Hristiyanlıkta önemli bir yere sahiptir. John Wesley ile ortaya çıkan ve gelişen Metodizm, genel olarak Hristiyanlık, özel olarak da Protestan gelenek içinde ortaya çıkan teolojik görüşlerin bir uzantısıdır. Protestan gelenek içinde Evanjelik unsurlara yaptığı vurgu ile öne çıkan Metodizm bir takım teolojik ve doktrinsel esaslara dayanmaktadır. Wesley'in kendine has yorumlarıyla şekillenen bu sistemi uygulamaya yönelik olarak önerdiği metotlarla da dikkat çekmektedir. Bu çerçevede önce Metodist teolojik temelleri ve doktrinel esasları üzerinde durmak gerekmektedir.

### 1.2.1. Asli Günah (Orijinal Sin)

Günah kavramı hemen hemen bütün dinlerde ve özellikle de ilahi dinlerde mevcut olan bir kavramdır<sup>112</sup>. Tanrı Kutsal Kitaplarda insanlara uymaları gereken

<sup>110</sup> Bkz. Heitzenrater, **The Elusive Mr. Wesley**, s. 27; Philip S. Watson, **The Message And Mission of John & Charles Wesley: Anatomy of A Conversion**, Francis Asbury Press of Zondervan Publishing House, Grand Rapids. Michigan, 1990, s. 23.

<sup>111</sup> Bkz. <http://www.ccel.org/ccel/eee/files/wesleyj.htm>. G.

<sup>112</sup> Bkz. Andre LaCocque, "Sin and Guilt", **The Encyclopedia of Religion**, Vol, XIII, Ed. M. Eliade,

kuralları bildirmiş ve insanların bu kurallara uymalarını emretmiştir. Bu çerçevede söz konusu kurallara uymaları halinde kendilerine dünyada iyi ve mutlu bir hayat, ikinci hayatlarında da kurtuluş vaat edilmiştir.

Hristiyanlık'ta günah, insanın Tanrının insanlık için belirlediği hayat tarzından şuurlu veya şuursuz olarak ayrılmasıdır. Her ne şekilde olursa olsun Tanrının emirlerine karşı gelen kişi bunu hür ve bilinçli bir şekilde yapmışsa Tanrı ile yapılmış olan sözleşmeyi bozmuş demektir<sup>113</sup>.

Hristiyanlıkta günah akla ve gerçeğe bir saldırı, nimetlere karşı aşırı bağlılık anlamına gelmektedir. Bu da Tanrıya duyulan sevgide bir eksikliğin neticesidir. Yine günah ebedi yasaya ters düşen bir söz, bir eylem veya bir arzudur. Günah, insanın kedisini Tanrıyı inkar edecek kadar sevmesidir. Bu açıdan bakıldığında günah, insan tarafından Tanrı'ya karşı yapılmış bir hakaret ve ona isyan olarak ifade edilebilir<sup>114</sup>. Bu sebeple genel olarak günah; insanın eylem, tavır veya doğa olarak Tanrının ahlaki yasasına uymaması olarak tarif edilmiştir<sup>115</sup>.

Hristiyanlıkta günah iki kısma ayrılmaktadır. Birincisi, fertlerin bizzat kendilerinin işlediği “Fiili Günah”; ikincisi ise, Hz. Adem'in işlediği ve insanlara da

---

New York, 1987, s. 325-331.

<sup>113</sup> Bkz. Mehmet Katar, **Hristiyanlık Yahudilik ve İslam'da Tövbe**, Töre Basım Yayın ve Dağıtım Ltd . Şti. , Ankara 1997, s. 4.

<sup>114</sup> Bkz. Dominik Pamir, **Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri**, İstanbul, 2000, s. 436-437; Ayrıca bkz. Mezmurlar, 51:4.

<sup>115</sup> Bkz. Wayne Grudem, **Hristiyan İlahiyatı: Hristiyan İnancının Temel Öğretileri**, Çev. Levent Kınran, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 223.

geçen “Asli Günah”tır<sup>116</sup>. Asli gûnahtan bütün insanlık sorumludur ve insanoğlu bu gûnahı nesilden nesile genetik olarak aktarmaktadır<sup>117</sup>.

“Asli gûnah” veya “asli suç” diye de isimlendirilen “ilk gûnah”, Adem’in cennette<sup>118</sup> iken işlediği gûnah olarak nitelendirilmektedir. Adem cennette kendisine yasaklanan meyveyi yemiş ve açık bir gûnah işlemiştir. Bu gûnahın ilk belirtisi olarak o, çıplak kalmış ve gizlenme ihtiyacı hissetmiştir. İşlediği suçun farkına varan Adem, Tanrı’dan af dilemiştir<sup>119</sup>. Fakat Adem tarafından Tanrısal güce karşı gelinerek işlenen bu suç nesilden nesile bütün insanlara geçmektedir.

John Wesley’in teolojisinin temel taşı “asli gûnah”tır. Ona göre Tanrı her şeyi mükemmel bir şekilde yaratmıştır. İnsan da yaratılış’ta yaratanın bütün mükemmelliğine sahip bir varlıktır<sup>120</sup>. Tanrı onu kendi suretinde (İmage of God) yaratmış ve ona kendi ruhundan vermiştir. Wesley’e göre, Tanrının suretinin insana yansması üç şekilde olmaktadır. Bunlardan birincisi; “Politik veya Siyasi Suret (İmage)”dır ki, buna göre insan, düşük yaratılışta olanlar üzerinde kesin kontrol, kanaat ve otoriteye sahip olarak onların yönetiminden sorumlu tutulmuştur. İkincisi, “Doğal Suret(Natural İmage)”dır ki bu, bizatihi insanın kendisidir. Burada insan doğasının özü, amacı, ayrıcalığı, mantığı, anlayışları ve yetenekleri kastedilmektedir.

<sup>116</sup> Bkz. Katar, a. g. e. , s. 4; Ayrıca bkz. Yaşar Kutluay, “Gûnah” **Türk Ansiklopedisi**, C. XVIII , Ankara , 1970, s. 174; Karl Rahner, **Foundations of Chritian Faith: An Introduction to The Idea of Christianity**, London, 1984, s. 110-114.

<sup>117</sup> Bkz. Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 261.

<sup>118</sup> Bkz. Mustafa Erdem, **H. Adem (ilk İnsan)**, Ankara, 1999, s. 76-77.

<sup>119</sup> Bkz. Tekvin, 3:6-12.

<sup>120</sup> Bkz. Wesley, “Orijinal Sin”, J W S, s. 325-334.

Yani insan doğasının bu boyutları Tanrının doğal sureti olarak isimlendirilir. Üçüncü olarak ise, “Ahlaki Suret (Moral Image)”dır ki insan, ilk yaratıldığı zaman ruh ve yeteneklerin kendisinde mükemmel olduğunu ifade eder. Dolayısıyla insan, mantığını mükemmel bir şekilde kullanabilme yeteneğine sahip olması nedeniyle sorumlu tutulmaktadır.

John Wesley’e göre, Mantık yeteneği insana kutsal doğruluğu tam olarak algılama ve sezme kapasitesi ve yeteneği vermektedir. Onun bu kapasitesi ve Tanrı’yı bilme yeteneği insana iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt etme özelliğini sağlamaktadır. Böylece insan hakikati bilmekte, bu hakikati arzularak iyiliği seçmekte ve sonuçta doğru kutsallık ve dürüstlük içerisinde yaşamaktadır. Ahlaki kutsallıkla birlikte insanın hem içerisinde hem de dış dünyasında teşekkül eden kutsal suret, Tanrı’nın ahlaki suretini temsil etmektedir<sup>121</sup>. İnsan kendi yeteneklerini kullanarak Tanrı’ya itaat ve sevgi duyguları ile onunla ilişkisini sürdürür. İnsan, Tanrıya itaat ve itaatsizlik konularında fırsatları özgürce kullanabilir. Burada insanın orijinal özgürlüğe sahip olduğuna dair bir vurgu vardır. Wesley, insanın itaatsizliğinin ve bu itaatsizlik neticesinde “düşüşünün” kendi ayrıcalığının ve özgürlüğünün bir sonucu olduğunu vurgulayarak, sorumluluğun Tanrıda değil Ademin kendisinde olduğunu belirtmektedir<sup>122</sup>. Wesley’e göre, Adem’in kendi özgür iradesini suistimal etmesiyle düşüş gerçekleşmiş ve bu düşüş ile birlikte insan hayatının şartları da tamamen değişerek tersine dönmüştür. Böylece ilk mükemmelliğin yerini ahlaki bozulma almıştır. Bu ahlaki bozulma sonucunda da

---

<sup>121</sup> Bkz. Suh, **Two Soteriologies: Whonoy and John Wesley**, s. 144-145.

<sup>122</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 145.

insan yeryüzüne gelmiş ve bu olay ile birlikte insan için manevi ölüm gerçekleşmiştir. Düşüş ile birlikte insanda bulunan Tanrının doğal ve ahlaki görünümü tamamen bozulmuştur. İnsanın bütün doğal yetenekleri kirletilmiş ve eksik kılınmıştır. Ancak insanın politik imajında bir değişme olmamıştır. Wesley’e göre, insanın bazı yetenekleri zarar görse de bu, Tanrı tarafından tamamen yok edilmemiştir. Ona göre, insanda, ilk halinden bazı kırıntılar bulunmaya devam etmektedir. Bu da insanda doğruyu bulma konusunda önemli bir yetenek olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yetenekler insanda potansiyel olarak zaten bulunmakta olup insan iyilik yapmak ve iyiliği seçmek için kendisi buna herhangi bir katkıda bulunmamaktadır. İnsan doğası gereği, bizzat kendisi Tanrıdan uzaklaşabilme imkanına sahip olması dolayısıyla ahlaki çöküntüye de uğramaktadır. Buna mukabil Wesley, Tanrı tarafından insana sevginin aktif bir boyutunun yerleştirildiğine inanmaktadır. Bu sevgi insanın dünyaya gelmesiyle devam etmiş ve Tanrı’nın insana olan teveccühü kaybolmamıştır. Bu teveccüh her yerde hazır ve nazır bulunan Tanrı’nın kutsal inayeti olarak algılanmıştır. Bu inayet, Wesley tarafından “Engelleyici İnayet (Preventing Grace)” olarak isimlendirilmiştir<sup>123</sup>.

Hristiyanlık, insan ile Tanrı arasında varolan bağı, Tanrı’nın insana duyduğu sevgiye dayandırmaktadır. Wesley’in temel vurgusu da Tanrı’nın insana olan sevgisinedir. O, bu sevgiyi iki temele dayandırmaktadır. Birincisi, Tanrı insanı üstün ve mükemmel bir şekilde yarattığı için insan “orijinal dürüstlük” içerisinde. Zira Tanrı insana kendi yaşayan nefesinden ve dürüst ruhundan vermiştir. Bu dürüstlük; insanın ruhunun bütün güçlerinin ve özelliklerinin Tanrı’nın ahlaki

---

<sup>123</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 145-146.

kurallarına uyması anlamına gelmektedir. Wesley Tanrı sevgisinin esas mantığını bu noktada keşfetmektedir<sup>124</sup>. İkincisi ise, Tanrı sevgisinin insan günahının merkezinde yer aldığı vurgusudur. Wesley , “Yeni Ahit Üzerine Açıklayıcı Notlar (Explanatory Notes Upon The New Testament)” isimli eserinde İnsanın yapısı, mizacı ve davranışı ile ilgili olarak, günahın evrenselliği ilkesini ileri sürer ve insan varlığının hiçbir parçasının kirlilikten kurtulamadığını ifade eder<sup>125</sup>. Bu da Wesley’in sevgi teolojinin temelini oluşturmaktadır. Buna göre, Tanrı insanı sevdiği için ondan günahın köklerini silmiştir. Böylece Wesley kurtuluşun yeni bir şeklini keşfetmiş ve günahtan Tanrının inayeti ile kurtulmayı ve orijinal dürüstlüğü geri alabilme fikrini insanlara aşılama başlamıştır<sup>126</sup>. Zira ona göre, orijinal dürüstlük (fitrat) ancak Tanrının inayeti ile mümkün olmuştur. Bu da Tanrının inayetine bağlıdır. Dolayısı ile İsa Mesih yeryüzüne günahkarları korumak ve onları günahın esaretinden kurtarmak için gelmiştir<sup>127</sup>. Nihayet günaha karşı üstünlük sağlama çabaları yani Wesley’in asli günah ve asli dürüstlük teolojisi, bütün Metodist kiliseler tarafından kabul edilerek dinin sekizinci esası olarak kayıtlara geçmiştir<sup>128</sup>.

### 1.2.2. Yardımcı veya Engelleyici İnayet(Prevenient Grace)

Hristiyanlıkta “lutuf” veya “inayet”, Tanrının insanlara günahtan kurtulmak

<sup>124</sup> Bkz. Steve Harper, **The Way to Heaven: The Gospel According to John Wesley**, Grand Rapids, Michigan , 2003, s. 21-22.

<sup>125</sup> John Wesley, **Notes On The Bible**, Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, s. 234 <http://www.ccel.org/ccel/wesley/notes.html>.

<sup>126</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 22-23.

<sup>127</sup> Bkz. Timoteyus’a I. Mektup, 1:15.

<sup>128</sup> Bkz. Ted A. Campbell, **Methodist Doctrine: The Essentials**, Nashville, 1999, s. 103; **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 60.

için sunduğu ilahi yardım anlamına gelmekte ve bu yardım karşılıksız bir lutuf ve bağış olarak algılanmaktadır<sup>129</sup>. Etimolojik olarak “Grace”, Yunanca “Charis” ve Latince “Gratia” kelimelerinden gelmektedir. İngilizce’de “Grace” şeklinde ifade edilen lutuf kavramına Hristiyanlık tarihi boyunca büyük önem verilmiştir. Bu nedenle lutuf kavramı ile ilgili olarak çok çeşitli tartışmalar yapılmıştır<sup>130</sup>. Bu teolojik tartışmaların ilki ve en önemlisi, Pelagius ve Augustinus arasında meydana gelmiştir<sup>131</sup>. Tarih boyunca farklı şekillerde yorumlanan inayet kavramı, bütün Hristiyan mezheplerince kabul görmüş, Tanrının lutfunun insanın kurtuluşu için gerekli olduğu üzerinde birleşmiştir<sup>132</sup>. Katolikler, insanın ilahi irade doğrultusunda yaşaması durumunda inayete ulaşabileceğini ifade ederek “amel’in” önemine vurgu yapmakla biraz farklı bir yaklaşım ortaya koymuşlardır. Protestanlar ise kurtuluşun iman ve inayet ile olacağını ifade ederek, insanın Tanrısal lutuf ile kurtuluşa erebileceğini ileri sürmüşlerdir. Ortodokslar ise bu konuda geleneksel Katolik inancını paylaşmıştır<sup>133</sup>.

John Wesley’in kendine göre yorumladığı ve farklı bir anlam kazandırdığı inayet kavramını Thomas C. Oden dört kısma ayırmaktadır. O bunları; Yardımcı veya Engelleyici (Prevenient) İneyet, İnandırıcı (Convicting) İneyet, Aklayıcı

---

<sup>129</sup> Bkz. Besnard, a. g. m. , s. 182.

<sup>130</sup> Bkz. Thomas F. O’Meara, O. P, “Grace”, **Encyclopedia of Religion, Vol. VI**, s. 84; Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 372.

<sup>131</sup> Bkz. J. N. D. Kelly, **Early Christian Doctrines**, New York, 1978, s. 357-369.

<sup>132</sup> Lutuf hakkında bkz. Xavier Leon-Dufour, **Kutsal Kitaptaki Teoloji Sözlüğü**, İstanbul, 2002, s. 629 -632.

<sup>133</sup> Bkz. Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 372.

(Justifying) İneyet ve Takdis Edici (Sanctifying) İneyet olarak ifade etmektedir<sup>134</sup>. Oden'in bu ifade tarzı, genel Metodist görüşü tam olarak yansıtmaktadır. Burada, bizzat John Wesley'in Armincilikten de etkilenecek önem verdiği Yardımcı veya Engelleyici (Prevenient) İneyet üzerinde durmak gerekmektedir.

“Prevenient” kelimesi Latince “preveniens” kelimesine atfedilmektedir<sup>135</sup>. Bu kelime, John Wesley'in zamanında ve ondan önce “önce gelen veya daha önce varolan (coming before)” anlamında kullanılmıştır<sup>136</sup>. Daha sonra önemli ölçüde anlam kayması olmuş ve “Prevenient” kelimesi, Tanrının inayeti için kullanılmaya başlanmıştır. “Prevent” veya “prevenient”<sup>137</sup> aynı anlamı ifade etmektedir. Yani insanda Hz.İsa'ya iman etmeden “önce gelen veya varolan Tanrı inayeti”<sup>138</sup> anlamına gelmektedir. Bugün ise bu, “preparatory (hazırlayıcı)” veya “assisting (yardımcı)” inayet olarak isimlendirilmektedir<sup>139</sup>. Bu inayet her insanda mevcut olan bir inayettir. Tanrı bunu ayırt etmeksizin her insana vermiştir. İnsanlar ise bu inayetin “önderliğinde”<sup>140</sup> ve “fiili koruyuculuğunda”<sup>141</sup> İsa'ya iman ederler. Bu inayet sebebi ile insanlar farklı inançlara uymazlar ve kötü davranışları yapmazlar.

<sup>134</sup> Bkz. Thomas C. Oden, **John Wesley's Scriptural Christianity: A Plain Exposition of His Teaching on Christian Doctrine**, Grand Rapids, Michigan, 1994, s. 246-248.

<sup>135</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 54.

<sup>136</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 34.

<sup>137</sup> Bkz. Mezmurlar, 59:10.

<sup>138</sup> Bkz. <http://www.answers.com/topic/prevenient-grace?hl=prevenient>.

<sup>139</sup> Bkz. <http://www.imarc.cc/pregrace/v18n2witzki.html>; Campbell, a. g. e. , s. 54-55; Kelly, a. g. e. , s. 367;

<sup>140</sup> Bkz. Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 73-74.

<sup>141</sup> Bkz. Erdem, **Misyonerlik...**, s. 104.

Çünkü bu inayete mazhar olan kişi artık başlangıç noktasındadır ve iyiye doğru bir yönelme içerisindedir. Bu nedenle bu inayete ayrıca “yönlendirici (leading) inayet” de denilmektedir<sup>142</sup>. Hz. Adem’in cennette iken sahip olduğu bu inayet<sup>143</sup>, insanlara Tanrı tarafında karşılıksız olarak verilmekte ve insanlar bu inayeti kabul edip etmemekte tamamen özgür davranabilmektedirler. Bu nedenle hazırlayıcı veya yardımcı (Prevenient) inayet, Hz.Adem dahil her insanda varolan ve varolmaya devam eden, ancak insanın kendisi tarafından kabul edilerek faal hale getirilmesi yine insanın kendi tercihiyle bağlı olan bir inayettir. Bu inayet insanı harekete geçirir ve onu<sup>144</sup> İnandırıcı veya koruyucu (Convicting) inayete sevk ederek Tanrıya iman etmesini sağlar<sup>145</sup>. Böylece bu inayet sayesinde insanın tövbesinin yolu açılmış olur. Aklayıcı (Justifying) inayet ile insan kesinlikle iman eder, tövbede büyür, günahattan ve suçtan korunur. Takdis edici (Sanctifying) inayet ile de insan, günahın ve suçun köklerinden kendini korumuş olur<sup>146</sup>. Böylece insan yardımcı inayet vasıtası ile Tanrıya inanır, Tanrıya iman ile de kurtuluşa erişir. Neticede yardımcı veya engelleyici inayetin insan üzerinde iki önemli faaliyetinin bulunduğu ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi, insanların uyanmasını sağlaması; ikincisi ise, insana sorumluluk bilinci vermesidir<sup>147</sup>.

---

<sup>142</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 35.

<sup>143</sup> Bkz. Kelly, a. g. e. , 367.

<sup>144</sup>Bkz. Harper, a. g. e. , s. 37.

<sup>145</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 43.

<sup>146</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 247.

<sup>147</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 36-37.

### 1.2.3. Tövbe(Repentance)

Tövbe anlayışı Hristiyanlıkta önemli bir yer işgal etmektedir. Köken olarak hemen hemen her dinde bir tövbe anlayışı, her dilde de tövbe anlamına gelen bir kelime bulunmaktadır. Gelenek olarak ilahi dinlerde ayrı bir öneme sahip olan tövbe anlayışı, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dininde, işlenen günahlardan pişmanlık duyarak bir daha işlememek kaydıyla, günah engelini ortadan kaldırmayı, kötülüklerden yüz çevirmeyi ve Tanrıya yönelişi ifade etmektedir. Tövbe, kalbin bütün kötülüklerden arındırılarak manevi olarak temizlenmesi anlamına gelmektedir<sup>148</sup>. Ayrıca tövbe; kişinin günah engelini ortadan kaldırarak, Tanrının çağrısına uyması ve onunla barışık olması anlamına gelmektedir. Tövbe, kişinin yaptığı kötülüklerin farkına varması, Tanrının rızasını kazanmak için kötülükleri terk etmesi ve onun rızasına uygun bir hayata dönmesidir<sup>149</sup>.

Tövbe Hristiyanlıkta iki amaç için yapılmaktadır. Birincisi, insanların ilk atası olan Hz. Adem'in şeytanın aldatması sebebiyle Tanrıya karşı gelerek işlediği günden kurtulması içindir. Zira Hristiyanlığa göre, Hz. Adem'in işlediği günah kendisinden sonra gelen bütün insanlara geçmiştir. Böylece bütün insanlık Tanrı katında günahkar olmuştur. İnsanlığı bu “asli günah’tan kurtarmak içinde Tanrı, oğlu İsa Mesih’i insan şeklinde yeryüzüne göndermiş ve İsa insanlığın günahlarına kefarete olarak kendisini kurban olarak sunmuş, kurtuluşu sağlamış ve insanları günden kurtarmıştır. Bu kurtuluş İsa’nın kendisinden önceki insanlar içindir. Kendisinden sonraki insanların günden kurtulmaları ise İsa’ya İman ederek vaftiz

<sup>148</sup> Bkz. Katar, **Hristiyanlık Yahudilik ve İslam’da Tövbe**, s. 77-80.

<sup>149</sup> Bkz. Katar, a. g. e. , s. 64-65.

olmalarıyla mümkündür<sup>150</sup>. Burada vaftiz, tövbeyi pekiştirici bir rol üstlenmektedir<sup>151</sup>.

İkincisi ise, işlenen bireysel günahlardan dolayı yapılması gereken tövbedir. Bu konuda Hristiyanlık tarihinde çeşitli görüşler ortaya atılmış ve tartışmalar yapılmıştır. Nihayet 1215 tarihinde yapılan IV. Latran Konsili ile her Hristiyanın yılda bir defa tövbe etmesi ve günah itirafına katılması kararlaştırılmıştır<sup>152</sup>. İlk dönemlerde, vaftizden sonra işlenen günah ve bu günahın affı için yapılan tövbe hakkında tartışmalar yapılırken, sonraki yüzyıllarda tövbe belirli bir zamanla (lent dönemi) sınırlandırılmıştır<sup>153</sup>.

Wesley'e göre insan asli günah'tan dolayı, engelleyici inayet(prevenient grace)'in sahibi olarak bile yetersizlik ve bozulma içerisindedir. Çünkü temelde kötülük içerisinde bulunan insan, aklanmadan erdemli, kutsal ve iyi olan hiçbir şeyi yapamaz, aksine kötülükte sürekli ısrar eder. Bu nedenle insan ve onun yetenekleri iman etmeden önce günahın esiridir. İnsan mutluluk, özgürlük ve ahlak bakımından Tanrıdan uzaklaştığının ve manevi çöküş içerisinde olduğunun farkında değildir. Bunun sebebi insanın kendi yapısının bozulması ve kendi çıkmazına önem vermemesidir. Tövbe, insanlığın düşüşten sonraki yükselişin yani Hristiyan

---

<sup>150</sup> Bkz. Katar, a. g. e. , s. 82-84.

<sup>151</sup> Bkz. Leon-Dufour, **Kutsal Kitaptaki Teoloji Sözlüğü**, s. 892.

<sup>152</sup> Bkz. Francis Dvornik, **Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a**, çev. Mehmet Aydın, Ankara 1990, s. 39; Mehmet Aydın, **Hristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, Konya 1991, s. 31; Katar, **Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam'da Tövbe**, 116.

<sup>153</sup> Bkz. Katar, **Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam'da Tövbe**, s. 115; Mehmet Katar, “*Dinlerde Kefaret Anlayışı*”, **Dini Araştırmalar**, C. I, S. 1, Mayıs, 1998, s. 55-56 (44-58).

Mükemmelliğinin ve kurtuluşunun (Christian Perfection) ilk adımı ve atılan adımların ilk merhalesidir<sup>154</sup>. Wesley bunu şu soruyu cevaplayarak ifade etmeye çalışır. Biz burada aklayan imana gitmeyi nasıl anlamalıyız? Wesley’in bu soruya cevabı “imana hazırlık” ve “tövbe” görüşleri ile bağlantılıdır ve bu iki kavrama vurgu yapmaktadır. Wesley, kurtuluş sürecini içine alan iki tövbeden bahsetmektedir. Birincisi, legal tövbedir. Yani günahın tam bir mahkumiyeti (kesinliğine)’inden dolayı yapılan tövbedir. İkincisi ise, Evanjelik tövbedir. Yani kalbin bütün günahlardan tam bir kutsallığa yönelmesini ve hayatın değişmesini kasteden tövbedir. Aklanma için legal tövbe evanjelik tövbeden önde gelir. Bu anlamda insan kalbi boştur, gördüğü tek şey tamamen günahtır. Bu da her şeyin üstünde aldatıcı, ümitsiz, çok kötü<sup>155</sup> ve günahın esiridir.

Tövbe, insana Tanrının lutfunun hakimiyeti altında yeni bir şuur kazanma imkanını verir. Bu da ruhun, günahın esaretinden kurtulmasını<sup>156</sup> ve köleliğin sona ermesini mümkün kılar<sup>157</sup> ve böylece tövbe bütün günahlardan ve gösteriştan uzak olmaya sevk eder<sup>158</sup>. Tanrının krallığına girmek için yine tövbe ve imana ihtiyaç bulunmaktadır<sup>159</sup>. Yani bir kimse inanarak ve tövbe ederek Hristiyan toplumuna girerse , bu şekilde devam(tövbe ile) eder. Tövbe sonuçta Hristiyan günlük hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu, sadece sunulan ve Tanrının arzuladığı bir ödöl değil aynı

---

<sup>154</sup> Bkz. Randy L. Maddox, **Responsible Grace: John Wesley’s Practical Theology**, Kingswood Books, Abingdon Press, Nashville, Tennessee, 1994, 161-162.

<sup>155</sup> Bkz. Suh, **Two Soteriologies: Whonoy and John Wesley**, s. 154-155.

<sup>156</sup> Bkz. Romalılar, 8:15; Wesley, “The Way to The Kingdom”, JWS, s. 134.

<sup>157</sup> Bkz. Oden, **John Wesley’s Scriptural Christianity**, s. 284.

<sup>158</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 315.

<sup>159</sup> Bkz. Wesley, “*The Repentance of Believers*”, JWS , s. 406.

zamanda insanı kalpte kalan bütün günahlardan koruyan bir lütuftur. Wesley’e göre tövbe, aynı yoğunlukta ve aynı derecede aklanmak için gereklidir ve aklanmadan önce gelir. Bu da insanı mükemmelliğe ulaştırır<sup>160</sup>.

#### 1.2.4. Aklanma (Justification)

Metodizm ve John Wesley’in teolojisinde önemli bir yeri olan “Justification” kavramı; aklanma, haklı çıkarma veya çıkma, temize çıkma anlamlarına gelmektedir. Bu kavram aynı zamanda kendi davasını başkasının davasına karşı üstün kılma anlamına gelmektedir. Fakat bu haklı çıkarma ve muzaffer kılmanın bir mahkeme ve bir düşman karşısında olması gerekmemektedir. Bu anlamda aklanma; adaletin gerçekleşmesi veya hak olanın hak edene ulaşması demektir. Aklanma, sınanma veya tartışma halinde masumluluğu ispatlamaktan daha çok , yapılan davranışın doğruluğunu kanıtlamaktır. Bu çerçevede aklanmanın üç çeşidi bulunmaktadır. Birincisi Allah önünde, ikincisi Mesih İsa’da, üçüncüsü ise, imanla aklanmadır<sup>161</sup>.

Wesley için aklanma, kurtuluş sürecinde bir Hristiyan mükemmelliğinin temel taşı teşkil etmektedir. Dolayısı ile aklanma hem fiillere bağlı günahla hem de Hz. Adem’den miras kalan “asli günah” ile ilişkilidir. Wesley, aklanmayı, genel anlamda Tanrı tarafından “affedilme” olarak düşünmekte<sup>162</sup> ve aklanmayı, genellikle, günahın bağışlanması ve insanın Tanrı tarafından dürüstlüğüünün açıklaması olarak tanımlamaktadır. Burada aklanma sadece fiili ve asli günahların karşılığıdır yoksa Tanrının imajının yenilenmesi, fiili günahın köleliğinden

<sup>160</sup> Bkz. Wesley, “*The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 377.

<sup>161</sup> Bkz. Leon-Dufour, **Kutsal Kitaptaki teoloji Sözlüğü**, s. 54-56.

<sup>162</sup> Bkz. Maddox, a. g. e. , s. 166.

kurtulmayı, birisinin doğasındaki bozulma (çöküş)’dan temizlenmesi gibi imkanları sağlamaz. Bu nedenle aklanma kurtuluş sürecinin bir enstrümanı ve gerekli bir şartıdır<sup>163</sup>. İman olmadan aklanmanın mümkün olmadığı gibi, aklanma olmadan da kişi hiçbir zaman iyi işler yapamaz<sup>164</sup>.

Diğer yandan kurtuluşun ikinci basamağı olan aklanma ile fiiliyatta yapılan doğruluk ve adaletlilik kastedilmemektedir. Kastedilen şey, günahın cezasından korunma yani insanların günahlarının bağışlanması ve Tanrı’nın güler yüzünün, insana olan dostça bakışının onarılmasıdır. Aklanma sadece bir kutsamadır<sup>165</sup>. Bir kişi aklandığında, onda bir eş zamanlı yeniden doğum (new birth)<sup>166</sup> veya içinde bir manevi değişim meydana gelmektedir. Aklanma ve yeniden doğuş birbirinden önce değildir. İkisi de eş zamanlı olarak Tanrı tarafından insanın manevi dünyasında yapılan bir eylemdir. Fakat aklanma zihinsel olarak ifade edilirken yeniden doğumdan önce söylenmektedir<sup>167</sup>. Kısaca ifade etmek gerekirse aklanma; Tanrının bizzat “insan için” yapmış olduğu bir eylem, yeniden doğuş ise yine Tanrının bizzat “insanda” yaptığı bir eylemdir<sup>168</sup>. Meydana gelen bu değişim, takdis (sanstification)’in başlangıcıdır. Aklanma ile insan iman dairesine girer. Böylece Mesih’e inanan kişi günahın etkisinden ve sorumluluğundan kurtulur. Yani günahın

<sup>163</sup> Bkz. Wesley, “*Justification by Faith*”, JWS, s. 118.

<sup>164</sup> Bkz. Wesley, “*Justification by Faith*”, JWS, s. 111.

<sup>165</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 161-162.

<sup>166</sup> Bkz. Yuhanna, 3:7.

<sup>167</sup> Bkz. Wesley, “*The New Birth*”, JWS, s. 336.

<sup>168</sup> Bkz. Harper, s. 59.

sorumluluğundan kurtularak Tanrının teveccühünü elde eder<sup>169</sup>. Bütün bunların olabilmesi için de aklanmanın tek şartı olan imanın kişinin kalbinde oluşması gerekmektedir<sup>170</sup>. Wesley’e göre;İnanmayan hiçbir kimse aklanamaz, sadece inananlar aklanabilir<sup>171</sup>. Yani kişi Tanrıya iman eder ise aklanabilir. Aklanma kutsal yasanın gereklerine uymakla değil, sadece İsa Mesih’e iman ile mümkün olmaktadır<sup>172</sup>. Aklanan bir kişi de yeniden doğmuş kabul edilir<sup>173</sup>. Yeniden doğan ise Tanrının krallığına girer ve Tanrının çocuklarından biri olur<sup>174</sup>. Bu da yine Tanrının “aklayan inayeti” ile mümkündür. Tanrı bu aşamadan itibaren insan üzerindeki lütfunu eksik etmemektedir. İnsanın geçirmiş olduğu bu manevi dönüşüm sürecinde insanın kendisi, ilk önce Tanrının gazabını ve öfkesini hisseder , daha sonra ise Tanrı onun kalbinde manevi bir değişim yaratır. Böylece kurtuluşun aşamalarından birisi olan aklanma ve yeniden doğuş gerçekleşmiş olur. Fakat yeniden doğuş ile takdis birbirine karıştırılmamalıdır. Wesley’e göre, “yeniden doğuş” takdisin sadece bir parçası ve sadece ona bir giriştir. Yani yeniden doğuş takdisin tamamen kendisi veya aynısı değildir<sup>175</sup>. İnsan için aklanma bir değişim süreci ve yeniden doğuşu ifade eder. Bu değişimin son aşamasında ve bittiği yerde

---

<sup>169</sup> Bkz. Oden, **John Wesley’s Scriptural Christianity** . . , s. 247.

<sup>170</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 201.

<sup>171</sup> Bkz. Wesley, “*The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 375.

<sup>172</sup>Bkz. Galatyalılara Mektup, 2:16; Ayrıca bkz. Outler, **John Wesley**, s. 124.

<sup>173</sup> Bkz. John Wesley, “Marks of the New Birth”, JWS, s. 174; John Wesley “Marks of the New Birth”, **Whitefield And Wesley on The New Birth** , Edited. Timothy L. Smith , Grand Rapids, Michigan, 1986, s. 110.

<sup>174</sup> Bkz. Galatyalılara Mektup, 3:26.

<sup>175</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 165.

takdis başlamaktadır<sup>176</sup>.

### 1.2.5. Takdis (Sanctification)

John Wesley'in teolojisinde aklanmadan sonra takdis (Sanctification) gelmektedir. Takdis, kelime olarak, kutsamak veya kutsama anlamına gelmektedir ve kişinin kendisinin bütün günahlardan azade olması demektir. Takdis; bozulan insan doğasının Kutsal Ruh tarafından yenilenmesi ve onarılmasıdır. Bu onarım Tanrı tarafından insan ruhunda inayet vasıtası ile yapılan bir iştir<sup>177</sup>. Bu İsa Mesih'in kanının insanların bütün günahlardan temizlemesinin bir kefareti olduğunu kabul etmeyle ilişkilidir. Bu sürecin sonunda insan sadece günahının cezasından kurtulmaz, aynı zamanda günahın kirliliğinden ve etkisinden kurtulur, Tanrının emirlerine uyarak ve bütün kalbi ile Tanrıyı severek O'nun inayetine erişir<sup>178</sup>.

Wesley'in düşüncesinde takdisin öneminin aşırı derecede vurgulandığı söylenemez. Ona göre takdis, yeniden doğuştan sonra gelen, mükemmelliğe giden bir aşama ve kurtuluşun bir yoludur<sup>179</sup>. Bazı Hristiyan ilahiyatçılar takdisi; ilk baştaki kutsama (initial sanctification) ve daha sonra büyüyerek meydana gelen kutsama (gradual sanctification) olmak üzere iki kademeli takdis olarak düzenlemişlerdir<sup>180</sup>. Başlangıç takdisi, Tanrının bizde başlattığı bir olaydır<sup>181</sup>. Zira

<sup>176</sup> Bkz. Bkz. Harper, a. g. e. , s. 55-61.

<sup>177</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 327.

<sup>178</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, The United Methodist Publishing House, Nashville, Tennessee, 1992, s. 65.

<sup>179</sup> Maddox, a. g. e. , s. 176.

<sup>180</sup> Bkz. Leo George Cox, **John Wesley's Concept of Perfection**, Kansas City, 1968, s. 84-86 ; Ayrıca bkz Suh, a. g. e. , s. 165 -166.

Wesley “A Plain Account of Christian Perfection” isimli yazısında, “Takdis ne ile oluşur?” diye sorulan bir soruya, “Tanrının suretinde (katında) doğru kutsallık içine girerek ve dürüstlükte yenilenerek” şeklinde cevap vermiştir. “Takdis içeride ne zaman başlar?” sorusuna; “bir insan aklandığı anda ki, kişi o anda günahattan uzaklaşır ve Tanrının inayetinde büyür” şeklinde cevap vermiştir<sup>182</sup>. Buna göre takdis; bir yandan insanın bütün günahlarından bağışlanarak temizlenmesi anlamına gelir, bir yandan da kişinin ibadet ve uygulamalarda son derece titiz davrandığı ve ritüelleri eksiksiz olarak yerine getirmeye çalıştığı bir aşamadır. İnayette büyüme de deyebileceğimiz bir aşama olan takdisin büyümesi, başlangıç takdisinden itibaren tedrici takdis (gradual sanctification) ile devam eder<sup>183</sup>.

John Wesley’in ilk zamanlar yeryüzünde mükemmel kutsallığa erişilemeyeceği düşüncesinde olduğu ifade edilmektedir. Çünkü ona göre insan bedeni ancak ölüme yaklaştığı anda veya öldüğünde günahlardan kurtulacaktır. Dolayısı ile mükemmel bir takdis bu andan itibaren başlamaktadır<sup>184</sup>. Fakat takdis belirli aşamaları olan bir süreçten ibarettir. Bu süreçte inananlar yeryüzünde takdisi aramak için teşvik edilmektedir<sup>185</sup>.

Wesley’in takdis hakkındaki fikirleri ilerleyen yıllarda gelişmeye ve olgunlaşmaya devam etmiştir. Onun, 1765 yılında yaptığı “kurtuluşun yolu (olan)

---

<sup>181</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 59.

<sup>182</sup> Bkz. <http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html>.

<sup>183</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 166.

<sup>184</sup> Bkz. <http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html> ; Suh, a. g. e. , s. 166.

<sup>185</sup> Bkz. . Campbell, a. g. e. , s. 60.

kutsal kitap (The Scripture Way of Salvation)” isimli vaazı, konu hakkında en olgun açıklamaları içermektedir. Bu vaazda Wesley, aklanma ve takdisi birbirinden açıkça ayırt etmekle birlikte aklanmayı takdisin şartı ve bir aracı <sup>186</sup>olarak kabul etmektedir<sup>187</sup>. Ona göre takdis, aniden meydana gelmektedir ve üç aşaması bulunmaktadır. Birinci aşamada, kesin bir takdis vardır ve bu takdis yeniden doğuşa benzemektedir <sup>188</sup>. İkinci aşamada tedricen gelen bir takdis vardır. Burada “günah için daha ziyade ölüm, Tanrı için daha ziyade canlı kalma ve inayetten inayete devam etme söz konusudur<sup>189</sup>. Üçüncü aşamada ise ruhun bütün kapasitesini dolduran, kalbi tatmin veya tamir eden ve günahı dışlayan bir sevgi yer almaktadır<sup>190</sup>.

Wesley’in “evanjelik mükemmellik” hakkındaki görüşlerinin, Katolik kutsal ahlakı ile Protestan inayet ahlakı’nın bir sentezi olduğu ifade edilmektedir<sup>191</sup>. Wesley’in 18 Mayıs 1788 tarihinde yazmış olduğu “Tanrının Bağ’ı/Faaliyet Alanı (On God’s Vineyard)” isimli vaazında bu sentezin görüldüğü belirtilir<sup>192</sup>. Wesley’in öğretilerinin çoğunun genel Protestan gelenekleri ile uyum içerisinde olduğu ifade edilir. Fakat onun, özellikle “tam takdis” ve “Hıristiyan mükemmelliği” doktrinleri

---

<sup>186</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 328.

<sup>187</sup> Bkz. Wesley, “*The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 373.

<sup>188</sup> Bkz. Wesley, “*The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 373.

<sup>189</sup> Bkz. Wesley, “*The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 374.

<sup>190</sup> Bkz. Wesley, “*The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 374.

<sup>191</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 170.

<sup>192</sup> Bkz. Outler, **John Wesley**, s. 107.

ile ilgili olarak bazı farklı görüşlere sahip olduğu<sup>193</sup> John Monsey Turner tarafından vurgulanmış şu şekilde sıralanmıştır:

- 1- Ahlak bozukluğu kapsam olarak mevcut olmakla birlikte onun dereceleri yoktur.
- 2- Takdis tek başına orijinal günahı veya asli günahı kaldırır.
- 3- İnsan için bu hayatta tam takdis mümkündür.
- 4- Takdis İsa'ya iman etmek sureti ile gelir.
- 5- Tam takdis aniden gelmeye ilave olarak derece derece de gelir.
- 6- Dahili günahlar gibi diğer bütün günahların kaldırılması kastedilir.
- 7- Bu Kutsal Ruh'un şahitliği vasıtası ile takip edilir.<sup>194</sup>

Turner'in ifadelerinden de anlaşılacağı üzere takdis, John Wesley 'e göre bir anda ve tedricen meydana gelmektedir. Bu derece arttıkça insan davranışlarında iyiye doğru bir gelişme meydana gelmekte ve mükemmelliğe doğru bir aşama kat edilmektedir. Metodist dindarlığında takdisin amacı, "Hıristiyan mükemmelliği" veya "tam takdis" olarak tarif edilmektedir<sup>195</sup>.

#### 1.2.6. Mükemmellik (Perfection)

John Wesley'in teolojisinde, takdisten sonra "kusursuzluk" veya "mükemmellik" (pfection) gelmektedir. Bu mükemmellik, kurtuluşun son aşamasını meydana getirmektedir. Wesley mükemmellik veya kusursuzluk anlayışını

---

<sup>193</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 170.

<sup>194</sup> Bkz. John Monsey Turner, **Conflict and Reconciliation: Studies in Methodism and Ecumenism in England, 1740 -1982**, London, Epworth, 1985, s. 173; Suh, a. g. e. , s. 171.

<sup>195</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 61.

ortaya koymak için çeşitli terimler kullanmıştır. Bunlar “kutsallık (holiness)”, “tam takdis (entire sanctification)”, “Hristiyan mükemmelliği (christian perfection)” terimleridir<sup>196</sup>. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, “tam takdis” ifadesinin mükemmellik için de kullanılmasıdır. Bir önceki konu hakkında Wesley’in fikirlerinin tam olarak net olmadığından söz etmiştik. Çünkü o, tam takdis ifadesini mükemmellik için de kullanmaktadır. Burada üzerinde düşünülmesi gereken nokta, Wesley’in kurtuluş planını nerde başlatıp ve nerede bitirdiğidir. Kurtuluş sürecindeki aşamaların birbirleri ile ilişkilerinin de iyi belirlenmesi gerekir. Bizim burada dikkat çekmek istediğimiz nokta, meydana geliş silsilesi ve aşamaların birbirleri ile olan ilişkileridir.

Wesley’e göre, Hristiyan mükemmelliği; insanı cahillikten, hatadan, hastalıklardan ve günaha teşvikten muaf tutma anlamına gelmektedir. Çünkü İnsanın bütün bunlardan uzak durması mümkün görünmemektedir. Ona göre, herkes mükemmeldir ve bu sebeple herkes kutsaldır veya bu yüzden mükemmeldir. Bundan dolayı da yeryüzünde mutlak manada bir mükemmellik bulunmamaktadır. Wesley, hiç bir şeyin sürekli olarak artamayacağından hareketle, bir insanın ne kadar ve nasıl yükselerek mükemmelliğe ulaşabileceği konusunda endişelidir. Çünkü Wesley’e göre, insan hem inayette büyümeye hem de günlük bilgide ilerlemeye, dolayısıyla kurtarıcı olan Tanrının sevgisine ihtiyaç duymaktadır<sup>197</sup>.

İnsanın bu dünyadaki mükemmelliği, Tanrıyı sevmek ve ona hizmet etme mükemmelliğidir. Ona göre mükemmellik saf Tanrı sevgisinin kendisidir. Bu sevgi,

---

<sup>196</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 171.

<sup>197</sup> Bkz. Wesley, “*Christian Perfection*”, JWS, s. 73.

insanı g nahtan arındırarak, hem insan hayatını hem de kalbini yönetir. Bu da m kemm l a ktır. Bu a k ise, insana takdis'in verilifi ile birlikte bir anda gelmektedir<sup>198</sup>.

 nsan sürekli olarak Tanrının karşılıksız inayeti altındadır. Bu inayetle aklanan ve kutsanan kişi g nah'ın etkisi ve suçun kesinli inden kurtularak m kemmelli e ulaşır. Mükemmellik fikrinin kaynağı bizzat kutsal kitabın kendisidir. Wesley, kendisine inanan kişilere hep “göksel babanızın m kemm l olduğu gibi sizde m kemm l olun”<sup>199</sup> ifadesini telkin etmiştir<sup>200</sup>. Bu sebeple Wesley'e göre, m kemm l olmanın yolu, ilk olarak “bütün kalbinle , canınla ve aklınla Tanrın olan Rabbi sev”<sup>201</sup> ve daha sonra ise “kom unu da kendin gibi sev”<sup>202</sup> ilkelerine uymaktan geçmektedir. Ona göre, bunun neticesinde insan dünyada yenilenir ve kurtuluşa eri ir<sup>203</sup>.

John Wesley ve kardeşi Charles Wesley, 1749 yılında iki ciltlik “ iirler ve ilahiler” kitabını yayınlamışlardır. Bu eserde Wesley, Hristiyan m kemmelli ini ve kurtuluşu  u şekilde ifade etmektedir:

1-Hristiyan mükemmelliği veya kusursuzlu u , bütün günahlardan kurtularak kom umuzu ve Tanrıyı sevmektir.

---

<sup>198</sup> Bkz. Suh, a. g. e. , s. 172.

<sup>199</sup> Bkz. Matta, 5:48.

<sup>200</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 61.

<sup>201</sup> Bkz. Matta, 22:37; Markos, 12:30; Luka, 10:27.

<sup>202</sup> Bkz. Matta, 22:39.

<sup>203</sup> Bkz. A. James Reichley, **Religion in American Public Life**, Washington, 1985, s. 175.

2- Bu sevgi ise sadece imanla elde edilebilir.

3- Bu da bir anda , aniden verilir.

4- İnsan bunu ölmeden önce , hayatının bir anında (elde etmeyi) ummaktadır.

5-Şimdi kabul günüdür. Şimdi bu kurtuluşun günüdür.<sup>204</sup>

John Wesley’e göre, insan için mükemmelliği engelleyen çok çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında, maddi ve manevi hastalıklar, günaha teşvik veya günahın cazibesi, kişisel hatalar ve cehalet gelir<sup>205</sup>. Fakat insan aklanmayı ve bu hayatta iken mükemmelliğe ulaşmayı ummaktadır<sup>206</sup>. Bu da iki şekil de mümkündür. Birincisi, insanın Tanrıyı sevmeyi arzulamasıdır. İkincisi ise, Tanrının bunun gerçekleşmesini istemesidir. Bu da tamamen Tanrının gücü dahilindedir. Yani mükemmelliğin yolu Tanrının kutsal inayetinden geçmektedir<sup>207</sup>. Zaten “mükemmelciler” olarak isimlendirilen Metodistler, mükemmelliğin insan tarafından ölmeden önce kazanılabileceğine inanmaktadırlar<sup>208</sup>.

Sonuçta Tanrının inayeti ile mükemmelliğe ulaşan kişi kurtuluşa ulaşmış ve onu hak etmiş olur. Ancak bütün bu aşamaları tecrübe ederek geçmenin ve kurtuluşa ulaşmanın tek yolu vardır. O da Tanrı’ya imandır. Yani kurtuluş sadece Tanrıya

<sup>204</sup> Bkz. <http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html> ; Suh, a. g. e. , s. 169. ; David Butler, **Methodist and Papist: John Wesley and The Catholic Church in The Eighteenth Century**, London , 1995, s. 142.

<sup>205</sup> Bkz. Wesley, “*Christian Perfection*”, JWS, s. 73.

<sup>206</sup> Bkz. Wesley, “*The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 379.

<sup>207</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 62.

<sup>208</sup> Bkz. Bebbington, a. g. e. , s. 173.

imanla mümkündür.

## 2. Metodizm'in Doğuşu, Gelişmesi ve Yayılması

XVI. Yüzyıl reform hareketleri, Hristiyanlık tarihi içerisinde en önemli dönüm noktalarından biridir. Bu dönemde merkezi Hristiyanlığı temsil eden Katoliklik, gerek taşıdığı doktrinleri ve gerekse gelişen dünyanın karşılaştığı değişik problemler karşısındaki açmazları ile mahalli seviyede başlayıp evrensel bir boyuta ulaşan farklı din anlayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte İngiliz Kilisesi teşekkül etmiştir. XVIII yüzyılda da bu kiliseyi canlandırmak için Metodizm ortaya çıkmıştır. Burada John Wesley'in Kutsal Ruh'un gücünü ön plana çıkararak bireylerin imanını kuvvetlendirmesi ve bireysel dindarlığı ön plana çıkarması önemli etkenlerden biri olmuştur<sup>209</sup>. O insanlara metodik bir manevi hayat tavsiye etmiştir<sup>210</sup>. Böylece Wesley'in öğrencileri Oxford hapisanesindeki tutukluları düzenli olarak ziyaret etmeleri, yoksul çocukların eğitim ve öğretimlerini üstlenmeleri, fakir ve yaşlı insanların bakımlarını üstlenmeleri<sup>211</sup>, dini pratiklerin uygulanışında ve dini konuların halka anlatılmasında sistemli bir metot izlemelerinden dolayı Metodistler diye adlandırılmışlardır<sup>212</sup>.

John Wesley Oxford Üniversitesine başlamış, üniversiteyi bitirdikten sonra Lincoln kolejine akademi üyesi olarak seçilmiştir. Daha sonra da kardeşi Charles'ın

<sup>209</sup> Bkz. Phil Zuckerman, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. İhsan Çapcıoğlu-Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara, 2006, s. 116-117.

<sup>210</sup> Bkz. Eroğlu, “Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış”, s. 325.

<sup>211</sup> Bkz. Heitzenrater, a. g. e. , s. 40.

<sup>212</sup> Bkz. Frank Baker, “Methodist Churches”, **The Encyclopedia of Religion**(ER), Ed. M. Eliade, Macmillian Publishing Company, New york, 1987, Vol. IX s. 493(493-495).

kurmuş olduğu “Holy Clup”ün başına geçmiş<sup>213</sup> ve bu esnada İngiliz Kilisesindeki görevine devam etmiştir. 1736 yılında A.B.D’ye misyon için giden Wesley kardeşler bir yıl sonra İngiltere’ye geri dönmüşlerdir. 1730 yılında İngiltere’yi ziyaret eden Ludwig Kont Von Zinzendorf’un Hernut (Rab Gözler) Cemaatine bağlı keşişlerin etkisinde kalmışlar ve onların İneyet doktrinlerinden etkilenmişlerdir<sup>214</sup>. Londra’da Peter Böhler ile karşılaştıktan sonra onlar çeşitli dini tecrübeler yaşamışlardır. Özellikle John Wesley’in Aldersgate sokaktaki<sup>215</sup> bir evde yaşamış olduğu tecrübe onun dini hayatında dönüm noktası olmuştur. Bu günden itibaren John Wesley İngiltere halkının kurtuluş müjdesine ulaşması gerektiğine inanmış ve bu doğrultuda vaazlar vermeye ve ülkeyi baştan başa gezmeye başlamıştır. Özellikle kendisi ve görevlendirdiği vaizler aracılığı ile açık alanlarda ve pazar yerlerinde halka yapmış olduğu açık hava vaazları bazı İngiliz kiliselerinde yasaklanmıştır. Bu konuşmalarda Wesley’in Kalvinizm’in kader anlayışına karşı çıkması<sup>216</sup>, insanın kendi iradesinin davranışlarında etkili olduğunu ileri sürmesi onun

<sup>213</sup> Bkz. Lavinia Cohn-Sherbok , **Who’s Who in Christianity**, Routledge, London and Newyork, 1998, s. 310.

<sup>214</sup> Bkz. Piette, a. g. e. , s. 352; Albert C. Outler, **John Wesley**, s. 15-16; Theodore Runyon, **The New Creation: John Wesley’s Theology Today**, Abingdon Press , Nashville, 1998, s. 211-212; Bryan Wilson, **Dini Mezhepler( Sosyolojik Bir Araştırma)**, Çev. Ali İhsan Yitik-A. Bülent Ünal, İz Yayıncılık , İstanbul, 2004 , s. 65; A. Sevington Wood , “Uyanış”, **Hristiyanlık Tarihi** , Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul , 2004, s. 446-447 (438-454); Ahmet Hikmet Eroğlu, **Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005, s. 31.

<sup>215</sup> Bkz. Richard E. Brantley, “*Johnson’s Wesleyan Connection*”, **Eighteenth Century Studies**, Vol. 10, No. 2, Winter, 1976-1977, s. 143(143-168); Woodheah-Flettcher-Kawanami- Smith, a. g. e. , s. 170-171.

<sup>216</sup> Bkz. Bebbington, a. g. e. , s. 29.

Arminiusculuk'dan<sup>217</sup> oldukça etkilendiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır<sup>218</sup>.

Metodizm, 1738'de Anglikan rahibi olan John Wesley'in İngiliz kilisesinin ihmal ettiği ve toplumun dışladığı kişilere açık alanlardaki vaazları neticesinde ortaya çıkmış ve daha ziyade İngiliz Kilisesi içerisinde bir tür alt grup oluşturmuşlardır. Dini olmaktan daha çok sosyal içerikli bir topluluk olan bu grup 1744 yılında yapılan ilk Metodist konferans ile ülke çapında bir akım haline gelmiştir<sup>219</sup>.

John Wesley hiçbir zaman oluşan bu topluluğun kiliseden ayrılmasını istememesine rağmen, 1784 yılında John Wesley tarafından yayınlanan "The Deed of Declaration" ile birlikte Metodistlerin varlığı resmiyet kazanmıştır. Çünkü bu bildiri ile birlikte Metodist konferansın görevlileri resmen atanmıştır. İngilizce "Legal Hundred" olarak da bilinen "ilk yüzler (yasal yüzler)" denen vaizler bu konferansta belirlenmiştir<sup>220</sup>. Bu vaizler John Wesley'in ölümünden sonra onun yerine geçecek

<sup>217</sup> 17. yy. Laiden Üniversitesi Profösörü Alman ilahiyatçı Jacobus Arminius(1560-1609) tarafından ileri sürülen "Tanrının hükümlanlığı ile insan iradesinin bağdaştırılabileceği" görüşüdür. O'na göre insan kendisi özgür iradeye sahiptir. Ayrıca İsa Mesih sadece seçilmiş kimseler için değil bütün insanlar için ölmüştür. Jacop Arminius tarafından kurulan ve geliştirilen, temelde Kalvinizm'in kader anlayışına karşı çıkan bir akımdır. Bunlar, Kalvinistler tarafından Dort mahkemesince (1618-19) yargılanarak mahkum edildiler. Bkz. Cohn-Sherbok, a. g. e. , s. 13-14; Cowie, a. g. e. , s. 9; Parrinder, a. g. e. , s. 29; Walter Edwin Roush, "Arminian Theology", **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules , Littlefield, Adams &Co. , Paterson, NewJersey , 1959 , s. 38-39; Barker, a. g. e, s. 166; Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 49; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 74 -75.

<sup>218</sup> Bkz. **Anabiritannica**, C, III, s. 316.

<sup>219</sup> Bkz. A. Sevington Wood, "Metodistler", **Hristiyanlık tarihi**, Yeni Yaşam Yayınları , İstanbul , 2004 , s. 458 (455-459).

<sup>220</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People Called Methodist**, s. 282-283; Baker, **John Wesley**

olan “Konferans” üyeleri olarak seçilmişlerdir. İngiliz Parlamentosu Metodist vaizlerin hizmet ettiği yerleri 1787 yılındaki “Act of Toleration (hoşgörü yasası)” ile resmen tanımıştır<sup>221</sup>. Bu tarihten itibaren Metodist vaizler, Komünyon ayinlerini idare edebilme ve vaftiz yapabilme yetkisini elde etmişlerdir.

İngiliz Kilisesi bir çok vaizi Amerika’daki İngiliz kolonilerine göndermesine rağmen bunların çoğu Amerikan bağımsızlık savaşının başlaması sebebiyle İngiltere’ye geri dönmüşlerdir. Hatta Londra piskoposunun vaizleri ve papazları Amerika’ya atamaması sebebiyle ortaya çıkan boşluğu 1784 yılından itibaren John Wesley doldurmuştur . Amerika’da Metodizm’i ayrı bir grup olarak organize eden ve Amerikan Metodizm’inin oluşmasını sağlayan bu vaizlerden en önemlileri ise Francis Asbury ve Thomas Cook’dur<sup>222</sup>. Onlar; John Wesley tarafından “ortak yönetici” olarak Amerika’daki işlerin idare edilmesini sağlamak amacı ile atanmışlardır<sup>223</sup>. Daha sonra Baltimore’de 28 şubat 1784 yılında yapılan konferansı ile ilk Metodist kilise Amerika’da kurulmuş ve bu kilise “Methodist Episcopal Church” ismini almıştır<sup>224</sup>. Bu tarihte “The Book of Common Prayer” yeniden gözden geçirilerek bazı maddeleri değiştirilmiş ve yapılan atamalarla İngiliz kilisesinden resmi ayrılma gerçekleşmiştir<sup>225</sup>.

---

**and The Church of England**, s. 224-225 ; Bebbington, a. g. e. , s. 29.

<sup>221</sup> Bkz. Wood, a. g. m. , s. 459.

<sup>222</sup> Bkz. [http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Wesley](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley).

<sup>223</sup> Bkz. Abel Stevens-LL. D. , **A Compendious History of American Methodism:**, New York: Hunt & Eaton , Cincinnati: Cranston & Stowe, 1889, s. 186.

<sup>224</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People Called Methodist**, s. 292.

<sup>225</sup> Bkz. Baker, **John Wesley and The Church of England**, 218-282.

### 2.1. İngiltere’de Metodist Kilisenin Ortaya Çıkışı

John Wesley’in Anglikan kilisesi ile yaşadığı gerginlik akabinde onun bazı bölgelerdeki kiliselerde vaaz etmesi yasaklanmıştı. Ancak o, kendisini ve etrafında oluşan Metodist cemaati kesinlikle kiliseden ayrı düşünmediği için İngiliz kilisesinden ayrılmamıştır. Fakat Wesley’in 1791 de ölümünden dört yıl sonra 1795 de İngiltere Kilisesi ile bağların koparılması kaçınılmaz olmuş yine de İngiliz kilisesi ile bir uzlaşma planı (Plan of Pasification) üzerinde anlaşmaya varılmıştır. İngiltere’de Metodist Kilisesinin ortaya çıkışı, bu anlaşmaya dayanmaktadır.

John Wesley’in ölümünden sonra konferans başkanı olarak William Thompson seçilmiştir<sup>226</sup>. Daha sonraki dönemlerde de yöneticiler yine seçimle işbaşına gelmiştir. Özellikle ilk dönemde Metodist başkanlar bütün Metodist kiliselerce kabul edilmektedir. Daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan ayrışmalar sonucunda her birim kendi kurucusundan itibaren silsileye devam etmiştir<sup>227</sup>. Metodist Konferansın İngiltere’de üç bölüme ve yirmi yedi bölgeye ayrılmasıyla Metodizm hem İngiltere hem de Amerika kıtasında ayrı olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

İngiltere’de ortaya çıkan çeşitli problemler ve buna bağlı olarak yaşanan dini uyanışlar neticesinde, Wesley tarafından oluşturulan ilk(orijinal) kilisede çeşitli bölünmeler meydana gelmiş ve ayrı ayrı dini gruplar ortaya çıkmıştır. Bunun

<sup>226</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People Called Methodist**, s. 312.

<sup>227</sup> Bu eserde verilen liste bütün Metodist kiliselerce kabul edilen listedir. Metodist yöneticiler listesi hakkında bkz. **United Methodist Church Ordination Chain 1784-2000**, Compiled by C. Faith Richardson and Roberth D. Simpson, General Commission on Archives and History, Madison, New Jersey, 2003.

sonucunda “Primitive Methodist Church”, “Bible Christians” ve “United Methodist Church” kiliseleri ortaya çıkmıştır. Başlangıçta kurulan orijinal kilise ise kendisini bu yeni oluşan kiliselerden ayırt etmek için “Wesleyan Methodist Church” ismini kullanmıştır<sup>228</sup>.

İngiliz Metodizm’ine bağlı olan bu üç kilise 1933 yılında birleşerek günümüzdeki “Methodist Church of Great Britain”i oluşturmuşlardır. Metodist Kilise, 1960 yılında, birleşmek amacı ile İngiliz Kilisesine Ökümenik görüşme önerisi yapmış, fakat 1972 yılında toplanan İngiliz Kilisesi Genel Sinodu bu ökümenik görüşme önerisini reddetmiştir. Bu birleşme önerisi başarısızlıkla sonuçlanmış olmasına rağmen görüşmeler ve çalışmalar devam etmiş ve 2003 yılında iki kilise arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Metodist Kilise 1970’li yıllardan itibaren “Local Ecumenical Projects (Yerel Ökümenik Projeler)” başlatmış ve bu çerçevede İngiliz Kilisesi ve United Reformed Church ile görüşmeler yapmıştır. Bu projelere çeşitli kiliseler, okullar ve devlet yetkilileri de katılmıştır<sup>229</sup>.

## 2.2. Amerika’da Metodist Kilisenin Ortaya Çıkışı

Amerika kıtasında George Whitefield önderliğinde ortaya çıkan “Great Aweakening (Büyük Uyanış)”ın etkisiyle Kalvinist teolojiyi benimseyen Metodist akımlar ortaya çıkmış ancak bunlar diğer Metodistler gibi fazla yayılma alanı bulamamıştır. John Wesley’in ilk Amerika seyahati Georgia’nın bir yerleşim merkezi haline gelmesinde önemli rol oynamış<sup>230</sup> ve onun atamış olduğu vaizler ve laikler

<sup>228</sup> Bkz. <http://Methodism.ignaut.net>; Güngör, a. g. e. , s. 77.

<sup>229</sup> Bkz. <http://Methodism.ignaut.net> ; Güngör, a. g. e. , s. 77.

<sup>230</sup> Bkz. Willard L. Sperry, **Religion in America**, New York, Cambridge 1948, s. 38.

sayesinde Metodizm Amerika’da yayılmış ve kısa süre içinde dikkate değer dini akımlardan biri haline gelmiştir. Özellikle Philip Embury’nin çalışmaları sayesinde Metodizm organize olarak yayılmaya başlamıştır. Embury önce kendi evinde toplantılar düzenlemiş daha sonrada 1773 yılından itibaren vaftiz ve Evharistiya ayinleri yönetmeye başlamıştır. Virjinya’da Metodizm’in aniden yükselmesinde etkili Thomas Rankin Amerika’da Wesley’in yardımcısı olmuştur<sup>231</sup>.

İlk Metodist Kilise Amerika’da Baltimore de 28 şubat 1784 yılında yapılan konferansı ile ortaya çıkmış ve “Methodist Episcopal Church” ismini almıştır<sup>232</sup>. Etkili yerel teşkilatlarıyla güçlü bir merkezi otorite oluşturmuş olan Metodistler bu teşkilatlanmada ruhban olmayan laiklere de yer vermişlerdir. Bu sıkı organizasyon sayesinde Metodist hareket, XIX.yüzyıl boyunca özellikle yeni gelişen sanayi bölgelerinde daha çok gelişme imkanı yakalamıştır. Bu bölgelerde Metodizm ekonomik sıkıntılara maruz kalan insanlara manevi destek sağlayarak onların tutumlu ve sade bir hayat tarzı sürdürmelerini tavsiye etmiştir.

Metodist Kilisesi, benimsediği kilise yapılanmasıyla diğer Protestan kiliselerden bir takım farklılıklar göstermiştir. Bu özelliği ile Metodizm İngiltere’de ortaya çıkmasına rağmen Amerika’da daha fazla yayılma imkanı bulmuştur<sup>233</sup>. Bunun neticesinde farklı renklerde Metodist Kiliseler ortaya çıkmıştır. Orta sınıf Amerikan Protestanlığının genel yapısıyla bütünleşen Metodistler arasından

---

<sup>231</sup> Bkz. William Warren Sweet, **The Story of Religion in America**, New York 1950, s. 152-154.

<sup>232</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People Called Methodist**, s. 292; Baker, “*Methodist Churches*”, s. 494.

<sup>233</sup> Bkz. Stevens-LL. D, a. g. e. , s. 24.

fundamentalist hareketler de ortaya çıkmıştır<sup>234</sup>.

Metodist gezginler, Amerika'ya bağımsızlık savaşıdan önce gitmişlerdir. Orada Metodistler yerel düzeyde “sınıflar” şeklinde teşkilatlanarak XIX.yy. Amerikan protestanlık içerisinde dinamik bir konuma gelmiştir<sup>235</sup>. Böylece Metodistler bu dönemde Birleşik Devletlerde dikkat çeken önemli mezheplerden biri olarak toplum hayatında etkili olmaya başlamıştır. Tarihi seyir içerisinde Amerika'da Metodist ismi altında çok sayıda kilise ortaya çıkmıştır. Bu kiliseler inanç ve uygulamalar bakımından birbirlerinden pek farklı bir uygulamaya sahip olmamalarına rağmen, çeşitli siyasi veya sosyal bazı konularda birbirlerinden farklı anlayışlara sahip oldukları için ana bünyeden ayrılmışlardır. Ancak bu ayrılık genelde şekilde kalmış ve birbirleri arasında bir “bağ, bağlantı (connexion)” oluşturmuşlardır. Bu yapılanma ile bütün Metodist kiliseler birbirleri ile daima irtibat halinde olmuşlar ve ortaya çıkan problemlerin çözümünde birbirlerini desteklemişler, gerektiğinde birbirlerini temsil edebilmişlerdir.

Amerikan ve İngiliz Metodistlerin etkin misyonerlik faaliyetleri sonucunda bu hareket, dünya çapında yaygınlık kazanmıştır. Amerikan eksenli Metodist kiliseler daha fazla gelişme imkanı yakalarken, İngiliz eksenli kiliseler daha az gelişme imkanı bulmuştur. Ancak özerkliğe yönelik hareketler İngiliz nüfuz alanında daha çok gelişmiştir. XIX. y.y. da ortaya çıkan görüş ayrılıklarına rağmen İngiliz ve Amerikan Metodistleri XX. y.y. da birleşme eğilimine girmişlerdir. Ökümenik

---

<sup>234</sup> Bkz. **The Book of Discipline...**, s. 9-20.

<sup>235</sup> Bkz. John S. Simon, “*Methodism*” **Encyclopedia of Religion and ETHİCS(ERE)**, Edit. James Hasting, Vol. VIII, Newyork, 1951, s, 603 (603-610).

hareket içerisinde Metodistler önemli rol oynamışlardır. Metodistler inanç ve uygulamalardaki bir takım farklılıklarına rağmen Hristiyanlığın tarihsel öğretilerini içtenlikle kabul etmektedirler.

Amerika kıtasında ortaya çıkan ve John Wesley'in Amerika'ya gönderdiği vaizler ve başkanlar tarafından oluşturulan, ancak daha sonraki dönemlerde çeşitli problemler yüzünden ayrılan farklı Metodist kiliseler bulunmaktadır. Bu Metodist kiliseler hakkında tek tek ve ayrı ayrı bilgiler verilecek ve ayrılış sebeplerinden bahsedilecektir. İsim benzerliği olan veya farklı yerlerde ve farklı bölgelerde ortaya çıkan ancak uygulamalar ve inançları esasları ile birbirlerinden farklılık arz etmeyen kiliselerin ise sadece isimleri zikredilecektir.

### 2.2.1. Metodist Episkopal Kilise

Bu kilise, 1784 yılında Baltimore'de yapılan ve ilk iki Metodist papazı olan Francis Asbury ve Thomas Coke tarafından idare edilen Christmas Konferansı'nda resmen kurulan bir kilisedir. John Wesley'in ölümünden önce İngiliz kilisesinden ayrıldığını ilan eden ilk Metodist kilisesi "Metodist Episkopal Kilise"dir. Bu Kilise, 1939 yılında Güney Metodist Episkopal Kilise (Methodist Episcopal Church, South) ile birleşmiştir. Bu birleşmenin neticesinde "Metodist Kilise" oluşmuştur<sup>236</sup>.

---

<sup>236</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People Called Methodist**, s. 292; Baker, "*Methodist Churches*", s. 494; Karen B. Westerfield Tucker, **American Methodist Worship**, Oxford University Press, New York, 2001, s. 202; **The Book of Discipline...**, s. 9-20.

### 2.2.2. Afrikan Metodist Episkopal Kilise (African Methodist Episcopal Church)

Richard Allen tarafından idare edilen African Methodist Episkopal Church (AMEC) 1819 yılında Philadelphia’da kurulmuştur<sup>237</sup>. Çok hızlı bir şekilde Metodizm’in Afrikan -Amerikan formu (şekli) haline gelen bu kilise Amerika’da meydana gelen iç savaştan sonra ülkenin güneyinde daha hızlı yayılma imkanı bulmuştur. Bu kilise 1787 yılında Philadelphia’ya gelen Afrikalıları dayanmaktadır. Ortaya çıkışı 1796 yılına kadar giden ve “Zion” ismi ile kurulan bir kilise olan ve 1821 yılında New York’da kuruluşu resmileşen African Methodist Episcopal Zion Church (AMEZC), African Methodist Episcopal Church ile benzer bir kilisedir<sup>238</sup>. Fakat AMEZC’nin iç savaş süreci öncesinde AMEC’den üye sayısı ve kurumsallaşma bakımında oldukça küçük olduğu bilinmektedir. Methodist Protestant Church (MPC) 1830 yılında, MEC’ye göre daha demokratik ve sosyal eşitlikçi bir yapıda ortaya çıkmıştır<sup>239</sup>. Fakat bu kilise varlığını çok az bir üye sayısı ile devam ettirebildiğinden, 1939 yılında Metodist Kilisesi’nin oluşumunda küçük bir ortak olarak yer almıştır.

<sup>237</sup> Bkz. Peter C. Murray, **Methodists and The Crucible of Race, 1930-1975**, University of Missouri Press, Columbia and London, 2004, s. 15; Baker, a. g. m. , s. 495.

<sup>238</sup> Thomas S. McAnally, **Questions & Answers About The United Methodist Church** , Abingdon Press , Nashville, 1995, s. 14.

<sup>239</sup> Bkz. Murray, a. g. e, s. XIII. ; <http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/doc?id=10069570&ppg=13>.

### 2.2.3.Güney Metodist Episkopal Kilisesi (Methodist Episcopal Church , South)

1844 yılında yapılan genel konferansta kölelik hakkında yapılan çeşitli tartışmalar sonucunda çeşitli fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Kiliseyi oluşturan kişilerin bir kısmı kölelik taraftarı iken, diğer bir kısmı ise köleliğin karşısında fikir beyan etmişlerdir. Methodist Episcopal Church, South (MECS), MEC'den 1845 yılında ayrılan kölelik taraftarı olan kişilerin oluşturduğu bir kilisedir. Bu kilise, kölelik taraftarı olmasına karşın, Afrikalı Amerikalıları(Zencileri) desteklerken ve aynı zaman da iç savaşın sonuna kadar, African American Methodist Church mensuplarını elde etmeye devam etmiştir<sup>240</sup>.

### 2.2.4. Hristiyan Metodist Episkopal Kilise(Christian Methodist Episcopal Church)

1870 yılında Colored Methodist Episcopal Church olarak ortaya çıkan bu kilise, ekseriyetle kuzeydeki Metodist Episkopal Kilise, AMEC ve AMEZC ile birleşmeyi tercih etmeyen Güney Metodist Episkopal Kilisedeki Afrikalı Amerikalılardan oluşmakta idi. Yani kilisenin üyelerinin tamamını Afrika kıtasından gelen zenciler oluşturmaktaydı. Bu kilisenin adı 1954 yılında Christian Methodist

---

<sup>240</sup> Bkz. Lewis M. Purifoy, “*The Southern Methodist Church and The Proslavery Arguman*”, **The Jurnal of The Southern History**, Vol. 32, No. 3, Augt. 1966, s. 325-328 (325-341); Joseph C. Hartzell, “*Methodism and The Negro in The United States*”, **The Jurnal of The Negro History**, Vol. 8 , No. 3, July, 1923, s. 304-308 (301-315); Walter Brownlow Posey, “*Influence of Slavery Upon The Methodist Church in The Early South and Southwest*”, **The Mississippi Valley Historical Review**, Vol. 17, No. 4, March , 1931, s. 541-542 (530-542).

Episcopal Church olarak değiştirilmiştir<sup>241</sup>.

### **2.2.5. Metodist Kilisesi (Methodist Church)**

Metodist Protestan Kilise, 1939 yılında Metodist Episkopal Kilise ve Güney Metodist Episkopal Kilise'nin yeniden birleşmeleri ile meydana gelmiştir. Bu kilise ;kilise yönetimi ve temsilcilikleri için papazların ve diğer temsilcilerin seçildiği Jurisdictional (kilisenin nufuzunu/hukuki yapısını belirleyen) Konferansı tesis etmiştir. Bu konferansların ilk beşi bölgesel konferans Altıncısı Merkezi Jurisdiction idi. Bütün Afrika kökenli Amerikalıların Metodistlerin yıllık Konferanslarını içine alıyordu. Bu konferansların on dokuzuncusu 1939 yılında yapılmıştır.

### **2.2.6. Birleşik Metodist Kilise (United Methodist Church)**

Birleşik Metodist Kilise, Methodist Church ile Evangelical United Brethren (EUB) kiliselerinin 1968 yılında birleşmeleri sonucunda ortaya çıkmış bir kilisedir. EUB, Amerikalı Metodistlerle çağdaş, olup almanca konuşan Amerikalılardan oluşmaktadır. Birleşik Metodist Kilisesi (UMC), Jurisdictional Konferansı devam ettirmektedirler ancak bu son defa 1967 de yapılan merkezi jurisdiction içine almaz<sup>242</sup>.

---

<sup>241</sup> Bkz. Hartzell, a. g. m. , s. 311; Murray, a. g. e. , s. xiv; McAnally, a. g. e. , s. 14.

<sup>242</sup> Bkz. Murray, a. g. e, s. xiv.

### 3. Metodistlerin Cemaat Yapısı ve Kilisesi Yönetimi

#### 3.1.Cemaat Yapısı

Metodistler John Wesley ile birlikte “grup”, “sınıf” ve “toplum” şeklinde teşkilatlanarak kendi topluluklarının çok sıkı bir şekilde kontrol altında tutmaya çalışmışlardır. Bu da grupların ve sınıfların bir birleri ile aralarında oluşturulan “birbirlerine bağlı veya bağlantılı sistem( connexion)” ile sağlanmıştır. Metodist toplumu çok sayıda grubun ve sınıfın birleşmesinden meydana gelmektedir. Metodist toplumunu temelini oluşturan “gruplar” ortalama beş ile on kişiden oluşmakta ve tek cinsten meydana gelmekte, “sınıflar” ise ortalama on iki kişiden oluşmakta ve bunlar arasında kadınlarda bulunabilmektedir. Her grubun ve sınıfın birer başkanı bulunmaktadır ve bu başkan sorumlu oldukları kişilerin her işleri ile ilgilenmekte hassas davranmak zorundadırlar. Grup sorumluları, grup içerisinde seçilmekte, sınıf sorumluları ise atama yolu ile belirlenmektedir. Bu gruplar ve sınıflar haftada en az iki kere toplanmakta sınıflar ise bir kere toplanmaktadırlar. Ayrıca grup ve sınıf sorumluları da kendi aralarında gündemdeki dini ve güncel meseleleri konuşup tartışmak amacı ile bir araya gelmektedirler<sup>243</sup>. Bu açıdan bakıldığında grup (band) sistemi ile örgütlenmiş olan Metodistler kendi cemaatleri üzerinde çok sıkı bir denetim sağlayarak, grupların kendi aralarında ve diğer gruplar arasında sıkı bir iletişim sağlamışlardır. Bu Metodist toplumunun sistemli bir şekilde çalışmasının

<sup>243</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People...**, s. 232; Simon, a. g. m, s. 603-604; Campbell , a. g. e. , s. 88; Runyon, a. g. e. , 122; Howard A. Snyder, **The Radical Wesley and Patterns for Church Renewal** , İnterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1980, s. 36-37, 60-61; John H. Chamberlayne, “*From Sect to Church in British Methodism*”, **The British Journal of Sociology**, Vol. 15, No. 2, Jun. , 1964, s. 142(139-149).

sağlamıştır.

Metodist kiliseleri İngiltere’de üç bölüme ve yirmi yedi yerel bölgeye, Amerika Birleşik Devletlerinde ise beş bölgeye(Jurisdiction) ayrılmıştır. Bu bölgeler devamlı olarak birbirleri ile bağlantı içerisindedirler. Metodist Kilisesi yerel bölgesel ve uluslararası dört temel yapıdan oluşmaktadır.

### 3.1.1. Yerel Kilise

Yerel kilise, İsa’nın egemenliği altında doğru inananların oluşturduğu bir topluluktur<sup>244</sup>. Yerel Kilise laiklerden ve atanmış papaz veya vaizlerden oluşmaktadır. Laik üyeler ise vaftiz ve Konfirmasyon yapılmış cemaat üyelerinden oluşmaktadır. Yerel başkanların atanması yerel cemaat ve yerel vekil(danışman) ile görüşülerek Piskopos tarafından yapılır. Kilise varlığının tamamı yerel cemaate aittir. Fakat yerel mutemet tarafından idare edilmektedir. Cemaat yıllık konferans için laik vaizleri seçmektedir. Bir kilise oy kullanma ayrıcalığına sahip çok sayıda laik vaizleri olduğu için geniş bir temele dayanmaktadır. Yaşlılar olarak da bilinen atanmış papazlar veya vaizler yıllık konferansın üyesidirler ve tam bir oy hakkına sahiptirler<sup>245</sup>.

### 3.1.2. Yıllık Konferans

Yıllık Konferans kilise kurallarına uygun olarak politik ve sosyal problemler hakkında kararların alındığı temel birimdir. Oldukça geniş bir coğrafyaya sahip

<sup>244</sup> Bkz. **The Book of Discipline...**, s. 116.

<sup>245</sup> Bkz. Thomas Edward Frank, **Polity, Practice, and The Mission of The United Methodist Church**, Abingdon Press, Nashville, 1997, s. 165-166; Murray, a. g. e. , s. xv.

olmasına rağmen Amerika birleşik Devletlerinde 2000 yılı itibarı ile altmış dört “Yıllık Konferans” bulunmaktadır. Yıllık Konferansa piskoposlar başkanlık edebilir. Eğer piskopos konferans üyesi değilse, Yıllık Konferanstan önce her hangi bir konuda oy kullanma hakkına sahip değildir. Her Yıllık konferans yerel cemaatler arasında işbirliği ve arkadaşlığı geliştiren yerel bölgeler yaratır. Her bir bölgenin idaresinden sorumlu bir yönetici (superintendent) bulunmaktadır. Yıllık Konferansı yöneten piskopos bu yöneticilerin hizmet için bir araya gelmesini tavsiye etmektedir. Her dört yılda bir Yıllık Konferans hem vaizleri (ministerial) hem de laik temsilcileri , genel Konferans ve Jurisdictional (yetkili) Konferans için seçer<sup>246</sup>.

### 3.1.3. Yetkili (Jurisdictional) Konferans

Kilise teşkilatını ve kurumunun piskopos ve diğer vaizlerini vaizlerini seçmek için dört yılda bir toplanan Yıllık Konferansın bir toplantısıdır. Teorik olarak piskoposlar kilisedeki bütün Yıllık Konferanslarda hizmet edebilmesine rağmen, bu konferans sınırlar içerisinde bulunan bir veya daha fazla konferansı yönetmek için piskoposlar atamaktadır. Her Yetkili Konferans bölge kiliselerinde karşılaşılan problemler hakkında görüş beyan etmek için düzenli olarak toplanan piskoposlar heyetine sahiptir. Yetkili Konferans her hangi bir dönemde yapılabilmektedir. Fakat genellikle genel Konferans bittikten hemen sonra her dört yılda bir toplanmaktadır<sup>247</sup>.

<sup>246</sup> Bkz. **The Book of Discipline...**, s. 328-330; Murray, a. g. e. , s. xv-xvi; McAnally, a. g. e. , s. 21. ; Frank, a. g. e. , s. 251-258.

<sup>247</sup> Bkz. **The Book of Discipline...**, s. 297-301; Murray, a. g. e. , s. xvi; McAnally, a. g. e. , s. 21; Frank, a. g. e. , s. 236-240.

### 3.1.4. Genel Konferans

Bu konferans kilise kurallarını ve politikalarını oluşturan Metodistlerin ana bünyesidir. Genel Konferans dört yıllık bir program yapar, fakat özel oturumlar çok sık meydana gelebilmektedir. Bu konferansı piskoposlar yönetmesine rağmen, onlar oy kullanamazlar. Piskoposlar kurulu episkopal bir hitabe ile bu konferansın açılışını yapar. Daha sonra çeşitli kiliselerin önerilerine geçmeden, önce yasa tekliflerini görüşürler. Genel Konferans çeşitli teklifleri aldıktan sonra ilk iş olarak onun hakkındaki görüşmeleri yapar. Komiteler yapılan bildirilerin birbirleri ile uyumlu olup olamadığını rapor eder ve sonra çok sayıda konu tartışılır ve oylanarak karara bağlanır. Genel konferansın bu kararlarından sonra kilise disiplini ortaya çıkmış olur<sup>248</sup>.

### 3.2. Kilise Yönetimi

Hristiyan mezhepleri arasında çeşitli kilise yapılanmaları bulunmaktadır. Ortodoksların başında patrik, Katoliklerin başında ise papa bulunmaktadır. Bu tür yapılanmalar katı bir hiyerarşik yapılanma arz etmektedir. Protestanlar ise tek tip bir kilise idare yöntemi yerine, çeşitli yönetim biçimlerini uygulamaktadırlar. Bu yönetim biçimleri Episkopal, Presbiteryen ve Kongregasyonel olmak üzere üç çeşittir<sup>249</sup>. Ancak bu yönetim biçimlerinin birbirleri ile harmanlandığı ve bunlardan daha farklı şekillerde teşkilatlanan (Militaristler gibi) kiliselerde bulunmaktadır.

Metodist kilisesi yönetim biçimi her ne kadar presbiteryen yönetim biçimi ile

---

<sup>248</sup> Bkz. **The Book of Discipline...**, s. 292-296 Murray, a. g. e. , s. xvi; McAnally, a. g. e. , s. 22; Frank, a. g. e. , s. 225-227.

<sup>249</sup> Bkz. Saucy, a. g. e. , s. 105-106.

teşkilatlanmış olduğu ifade edilse de<sup>250</sup>, görevlilerin piskoposlar tarafından atanması ile presbiteryenlerden, irtibata dayalı (connection) bir model olmaları sebebi ile kongregasyonel yönetim biçiminden, Laik üyeleri konferanslara göndermeleri ile de episkopalyanlardan farklılık arz etmektedir<sup>251</sup>. Fakat yapısal açıdan incelendiğinde Metodist kiliselerin daha çok episkopalyan yönetim biçimini kabul ettikleri söylenebilir<sup>252</sup>.

Metodizmin en temel özelliği piskoposluktur. Çünkü bu kiliseler piskoposlar tarafından yönetilmektedirler<sup>253</sup>. Buna göre Metodist kiliselerinde kilise görevlileri üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; diyakoz, kıdemli (ihtiyarlar) ve piskoposdur.

### 3.2.1. Diyakoz

Diyakoz (Deacon) kavramı Grekçe “diakonos” kelimesinden gelmekte ve “hizmet eden”, “eşlik eden” ve “yardım eden” demektir<sup>254</sup>. Diyakozlar tarihi olarak kıdemliler olarak bilinen kişilerin vaizliğe atanması işini hazırlayan kimselerdir. Bu kimseler geçmişe ait büyük tecrübeye sahiptirler. Diyakozlar papazların konuşmalarına ve işlerine yardımcı olmak için hayatları boyunca atanmaktadırlar. Onlar Yıllık Konferansın ruhban üyeleridir ve çeşitli eğitim ve deneylerden geçirilmektedirler<sup>255</sup>.

---

<sup>250</sup> Bkz. Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, s. 259.

<sup>251</sup> Bkz. Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 78.

<sup>252</sup> Bkz. Saucy, a. g. e. , s. 106.

<sup>253</sup> Bkz. Russell E. Richey-Thomas Edward Frank, **Episcopacy in The Methodist Tradition: Perspectives and Proposals**, Abingdon Press, Nashville, 2004, s. 11.

<sup>254</sup> Bkz. Saucy, a. g. e. , s. 153.

<sup>255</sup> Bkz. Frank, a. g. e. , s. 183; Campbell, a. g. e. , s. 67.

### 3.2.2. Kıdemli (İhtiyar)

Metodistler kıdemlileri atanmış vaiz veya papaz olarak ifade etmektedirler. Kıdemliler (ihtiyarlar) sakramentleri uygulamak ve vaaz etmek için atanırlar. Onlar hem bishopların işlerini yaparlar hem de pastorlerin rollerinin üslenirler. Metodist kıdemliler kurumunun en belirgin özelliği gezici başkanlıktır. Bunlar bölgeden bölgeye ve çeşitli zamanlarda devamlı olarak gezen vaizlerdir. Gezginklik hali hazırda kıdemli dediğimiz kişilere has bir özelliktir. Bu gezgin kıdemli vaizler gittikleri bölgenin yöneticileri ve yönetici kıdemlilerle sürekli olarak fikir alışverişinde bulunurlar. Metodizmin yayılmasında bu “gezginklik” oldukça etkili olmuştur<sup>256</sup>.

### 3.2.2. Piskopos

Kiliseyi stratejik olarak idare edenler piskoposlardır. Bu piskoposların kilise idaresindeki önemini ortaya koymaktadır. Piskoposlar hayatları boyunca kilisede vaaz vermek üzere seçilirler. Piskoposlar ayrıca konferansların bizzat idarecisidirler. Onlar Jurisdictional (yetkili) ve merkezi konferans tarafından atanan kıdemliler ve seçilen kimselerde oluşmaktadır. Genel kilisenin yöneticiliğini düşünür. Ancak özel bölgelerde kiliseyi yönetmek için dört yıllık bir zaman içi atanırlar. Piskoposların bir bölgedeki normal görevi sekiz yıl sürmektedir. Ama sınır on iki yıldır. Bir piskopos yetmiş yaşına ulaştığında emekli edilmektedir<sup>257</sup>.

Metodist kilisesinde bu görevlerin yanı sıra “laik vaizler”, “bölgesel laik vaizler” , “diyosesler” ve “denetleyici görevliler” bulunmaktadır. Bunun yanı sıra

<sup>256</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 67-68; Richey-Frank, a. g. e. , s. 64-65.

<sup>257</sup> Bkz. McAnally, a. g. e. , s. 23; Campbell, A. g. e. , s. 68-69.

kilisenin finansal işlerini yürüten bir Hazineci (Steward) bulunmaktadır.

#### 4. Metodizm'in Hristiyanlıktaki Yeri

XVIII.yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren İngiltere'de sosyal bir sınıf hareketi olarak ortaya çıkan Metodizm, John Wesley ölene kadar hiçbir zaman İngiliz kilisesinden ayrılmamıştır. John Wesley ile onun görevlendirmiş olduğu ve onunla beraber hareket eden bütün papazlar İngiliz kilisesinin üyeleriydiler. Dolayısıyla 1729 yılında ortaya çıkan “Holy Club” de hiçbir zaman İngiliz kilisesinden ayrı değildi. Bununla birlikte topluluğun üyeleri kutsal kitap çalışmaları, düzenli olarak ayinlere katılmaları, fakirlere yardım etmeleri, hapishaneleri ziyaret etmeleri vb. faaliyetleri sebebiyle genel çoğunluktan farklılık göstermekteydi.

Diğer Hristiyan mezheplerine kıyasla Metodistler;çeşitli alt gruplara ayrılmalarına karşın, birbirleri ile bağlantılarını hiçbir zaman koparmamış aksine ilişkileri geliştirmenin yollarını aramışlardır. Metodistler sayısal bakımdan az olsalar da özellikle Amerika Birleşik Devletlerinin iç politikasında ve dünya siyasetinde önemli etkiye sahip olmuşlardır. John Wesley'in on sekizinci yüzyılda ortaya çıkan ilk Evanjelistlerden olması, Metodist hareketin bu dönemde Evanjelik hareketin başta gelen akımlarından olmasını sağlamıştır. Metodizm diğer Evanjelik gruplar gibi, Evanjelik hareketin ortak özelliklerini taşımaktadır. Bu özellikler;1- Conversionism (değişim veya yeniden doğuş), 2-Activism (aktif olarak incilin duyurulması veya etkin müjdecilik), 3-Biblicism (Kutsal kitaba önem verme), 4-Crucicentrism (Mesih'in haç üzerinde ölümü sebebiyle kurtuluş doktrini)<sup>258</sup>

<sup>258</sup> Bkz. David W. Bebbington, a. g. e. , s. 2-17; McGrath, a. g. e. , s. 111-112.

kavramları ile özetlenebilir.

Metodist Kilise, Protestan kiliseler arasında önemli bir yere sahiptir. Toplumsal ve ekonomik hayatta büyük rol oynamaları ve Ökümenik hareket içerisinde etkin olarak bulunmaları Metodistlerin siyasi açıdan hareket alanlarını genişletmiştir. Metodizm aynı zamanda diğer evanjelik gruplar gibi milenyumcu bir harekettir. Metodistler, İsa'nın ikinci gelişine ve Tanrı krallığının kurulacağına inanırlar ve Tanrı krallığının İsa gelmeden önce kurulacağını ileri sürerler. Bu nedenle Metodistler Pre-Milenyumcu bir hareket olarak görülmektedir<sup>259</sup>.

Metodistler'in dünya siyasetinde önemli rolleri bulunmaktadır. Hem Pre-Milenyumcu<sup>260</sup> bir evanjelik grup olmaları, hem de misyonerlik metodu olarak eğitim yöntemini etkin kullanıyor olmaları, Metodistleri dünya çapında etkin hale getirmiştir. Bu nedenle Metodistler İngiltere, A.B.D ve sömürgelerinde yani Kanada, Güney Afrika ve Avustralya gibi ülkelerde daha çok yayılma imkanı bulmuştur. Çünkü Metodistler İngiltere'de ortaya çıkışlarından itibaren sosyal yardım çalışmalarına ve insanların eğitimlerine önem vermişlerdir. Amerika'da ilk

<sup>259</sup> Bkz. Curtis D. Johnson, **Redeeming America Evangelicals and The Road to Civil War**, The American Ways Series, Chicago, 1993, s. 156.

<sup>260</sup> Pre-Milenyumcu görüşte olan gruplara göre Mesih bin yıllık dönem başlamadan önce yer yüzüne gelecektir. Şimdiki kilise çağı büyük sıkıntı dönemine kadar sürecektir. Bu sıkıntı döneminin sonunda, kilise çağının sonunda Mesih , bin yıllık egemenliğini kurmak için yer yüzüne gelecektir. Mesih döndüğünde ölmüş olan imanlılar ruhları bedenleri ile birleşerek dirilecekler ve İsa ile birlikte yeryüzünde bin yıl egemenlik süreceklerdir. Ölümünden dirilen ve İsa geldiğinde yeryüzünde bulunan imanlılar yücelmiş bedenlerine kavuşacaklar ve yer yüzünde İsa ile hüküm süreceklerdir. Yeryüzünde kalan imansızların çoğu ise Mesih'e dönerek kurtulacaklardır. Böylece İsa yeryüzüne esenlik ve mutluluk getirecektir. Bkz. Bebbington, a. g. e. , s. 86; Grudem, a. g. e. , s. 472-474; Ditchfield, a. g. e. , s. 119; Spivey, a. g. e. , s. 239-240.

dönemlerden itibaren çok sayıda Metodist eğitim kurumu teşekkül etmiştir. Günümüzde yaklaşık olarak “Methodist” ve “Wesleyan” isimleri ile bilinen yirmi tane kolej ve çok sayıda yayın evi ve üniversite bulunmaktadır<sup>261</sup>.

---

<sup>261</sup> Bkz. Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 79.

## II. BÖLÜM

### METODİST KİLİSESİ'NİN İNANÇ ESASLARI,ÖĞRETİLERİ VE UYGULAMALARI

Diğer dinlerde olduğu gibi Hristiyanlık'ta da bu dine mensup kişilerin inanması gerekli olan bazı temel inanç esasları bulunmaktadır. Bu inanç esasları tarihi bir süreç içerisinde ortaya çıkmış ve gelişme kaydetmiştir. Bu bağlamda bir Hristiyan dini grubu olan Metodizm'in de belirlenmiş inanç esasları ve öğretileri bulunmaktadır. Metodistlerin bu inanç esasları ve öğretileri diğer Protestan dini grupları ile paralellik göstermektedir. Metodistler bu paralelliğe rağmen kendilerine özgü bazı inanç esasları ve öğretileri ile diğer Protestan kiliselerinden ayrılmaktadır. Bu ayrılık Metodizm'in ortaya çıktığı coğrafya ve dini toplumla doğrudan ilgilidir. Çünkü Metodizm'in ortaya çıkışında İngiliz toplumunun dini ve sosyo-kültürel altyapısı doğrudan etkili olmuştur. Bu kültürel ortamda ortaya çıkan yorumlar Metodistleri diğer Protestan kiliseler ve tarikatlardan farklı bir konuma getirmiştir.

#### A- İNANÇ ESASLARI

Hristiyanlığın temel inanç esasları ile ilgili olarak yüzyıllardan beri çeşitli tartışmalar yapılmış ve bu tartışmalar uzun süre devam etmiştir. Fakat Hristiyanlığın temel inanç esaslarının oluşması ve belirlenmesi, ilk havariler konsili<sup>262</sup> ile dördüncü ve beşinci

---

<sup>262</sup> Bkz. Tümer- Küçük, a. g. e. , s. 239.

yüzyıllarda toplanan konsillerde yapılan tartışmalarda belirlenmiştir<sup>263</sup>. Dördüncü yüzyılda Havariler inanç sistemi (Kredosu) olarak bilinen on iki maddelik inanç esasları oluşturulmuş ve bunlar bütün Hristiyan mezheplerince temel olarak alınmıştır<sup>264</sup>. Bu inanç esasları Hristiyan kutsal kitabında yer almamaktadır. Özellikle Tanrının mahiyeti hakkında yapılan çeşitli tartışmalar ve ortaya çıkan ihtilaflar toplanan konsiller ile giderilmiştir<sup>265</sup>. Metodistlerin inanç esaslarını ele alırken diğer Protestan gruplarla benzer ve farklı olan taraflarını karşılaştırmalı olarak ortaya konulacaktır.

Çoğu dinde olduğu gibi Hristiyanlıkta da inanç esaslarından en önemlisi Tanrı inancıdır. Hristiyan ilahiyatının temel hareket noktası olarak Tanrının mahiyeti ve onun çeşitli şekillerde algılanışı konusu, önemli tartışma noktalarını ortaya çıkarmış ve bu tartışmalar iman kriterlerini belirlemiştir. Bu süreçte farklı anlayışlara sahip çok sayıda mezhep ortaya çıkmıştır. Bu mezheplerin bir kısmı heretik kabul edilmiştir. Genel Hristiyan ortak görüşüne göre Tanrı anlayışı ve inancının merkezinde teslis (üçleme) kavramı bulunmaktadır.

<sup>263</sup> İlk Hristiyan konsilleri hakkında bkz. Dvornik, a. g. e., s. 3-18; Aydın, **Hristiyan Genel Konsilleri** ..., s. 12-20 ; Münir Yıldırım, **Yunanistan ve Ortodoks Kilisesi** , Ankara , 2005, s. 43-48.

<sup>264</sup> Havariler Kredosu hakkında bkz. **The United Methodist Hymnal Book of United Methodist Worship**, Nashville, Tennessee, 1989, no:881; Campbell, a. g. e, s. 100; Baki Adam, **Dinler Tarihi**, Ed. Mehmet Katar, A. Ü. A. Ö. F. Y. , Eskişehir, 2000, s. 82; Ali Osman Kurt, **Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'da Din Değiştirme**, İstanbul , 2004, s. 117-118.

<sup>265</sup> Bkz. Tümer- Küçük, a. g. e. , s. 251-252.

## 1. Tanrı ve Teslis

Üçleme anlamına gelen teslis; Tanrının üçlü birliği yada üç cevheri demektir<sup>266</sup>. Teslis, Hristiyan inancında en başta gelen esaslarından biridir<sup>267</sup>. Hristiyan kutsal kitabında teslis ile ilgi açık bir ifade bulunmasa da, bu kavram yine de kaynak olarak İncil'e dayanmaktadır. Hz. İsa havarilerine “onları baba, oğul ve kutsal ruh adıyla vaftiz edin”<sup>268</sup> diye emretmiştir. Teslis teriminin Hristiyanlık tarihinde ilk olarak M.S. 180 yılında Antakyalı Theophilus<sup>269</sup> tarafından kullanıldığı ifade edilmektedir<sup>270</sup>.

Hristiyanlıktaki teslis inancının unsurları belli bir süreç içinde teşekkül etmiştir. Bu süreç önce M.S.325 yılında yapılan İznik Konsilinde Baba ve Oğul Tanrı olarak kabul edilmiş<sup>271</sup> ve daha sonra M.S.381 yılında yapılan İstanbul konsilinde ise Kutsal Ruh Tanrı olarak kabul edilmiştir<sup>272</sup>. Dolayısıyla Teslis doktrini bütün Hristiyan mezhepleri tarafından kabul edilen bir inanç esasıdır<sup>273</sup>. Hristiyanlara göre , teslisi oluşturan Baba,

---

<sup>266</sup> Bkz. Sarıkçıoğlu, s. 283.

<sup>267</sup> Bkz. Ali Rafet Öskan, **Fundamentalist Hristiyanlık Yedinci Gün Adventizmi**, Ankara , 1998 , s. 120.

<sup>268</sup> Bkz. Matta, 28:19.

<sup>269</sup> Theophilus ikinci yüzyılda Antakya’da yaşamış teolog, piskopos ve azizlerdendir. Teslis’in Tanrılığını ilk iddia eden kişi olarak bilinmektedir. Bkz. Cohn-Sherbok, a. g. e. , s. 291.

<sup>270</sup> Bkz. Thomas Michel, **Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş**, İstanbul, 1992, s. 65.

<sup>271</sup> Bkz. Henry Chadwick, **The Early Church**, London, 1975, s. 235; Mehmet Aydın, **Müslümanların Hristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları**, Konya , 1989, s. 114.

<sup>272</sup> Bkz. Dvornik, a. g. e. , s. 3-12; Mehmet Aydın , **Hristiyan Genel Konsilleri Ve II. Vatikan Konsili**, Konya , 1999, s. 13-14; Ali Erbaş, **Hristiyanlık**, İstanbul, 2004, s. 69-70.

<sup>273</sup> Bkz. Charles W. Lowry, “*Trinity*”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules, Littlefield , Adams &Co. , Paterson , New Jersey , 1959, s. 794-795.

Oğul ve Kutsal Ruh'un her biri hem ayrı ayrı , hem de hepsi bir Tanrıdır<sup>274</sup>. Yine onların her biri tam bir varlıktır ve aynı zamanda hepsi bir varlıktır. Baba ne Oğul'dur, ne de Kutsal Ruh'tur. Oğul ne Baba'dır, ne de Kutsal Ruh'tur. Kutsal Ruh ne Baba'dır, ne de Oğul'dur. Ancak Baba, benzersiz bir şekilde Baba, Oğul benzersiz bir şekilde Oğul, Kutsal Ruh da benzersiz bir şekilde Kutsal Ruh'tur. Her üçü de aynı ebedilikte, aynı değişmezlikte, aynı haşmette ve aynı güçtedir<sup>275</sup>. Baba Oğul değildir, Oğul Kutsal Ruh değildir, Kutsal Ruh Baba değildir. Yani bunların her biri birbirlerinden farklıdır, ancak hepsi aynı şeydir<sup>276</sup>. Tanrılık olarak teslisi oluşturan unsurlar bir Tanrı ile aynı cevherdendirler<sup>277</sup>.

Dördüncü yüzyıldan itibaren teslis inancı, bütün Hristiyan mezheplerin hemen hemen hepsi tarafından bir inanç olarak kabul görmüştür. Çünkü İznik Konsilinde alınan kararlar ile şekillenen “Teslis İnancı”, İznik Amentüsü olarak, bütün Hristiyanlarca kabul edilmiş ve ortak temel iman esası haline gelmiştir<sup>278</sup>. Bu konsil kararları formal Hristiyan öğretisini tamamıyla kapsamaktadır. Metodistler de Apostolik akide olarak nitelendirilen ve Athanasius<sup>279</sup> ile dile getirin bu akideyi kabul etmektedirler.

<sup>274</sup> Bkz. Oden , a. g. e. , s. 46-48; P. Xavier Nuss-Hakkı Demirel, **Hristiyan Öğretisi**, İstanbul, 1994, s. 65; P. Luigi Iannitto, **Hristiyan İnancı:Kutsal Kitaplara, Kilisa Babaları ve Belgelerine Göre Açıklanan Hristiyan Gerçekleri**, İstanbul, 1995, s. 125.

<sup>275</sup> Bkz. Stephen T. Davis, **Logic and The Nature of God**, Michigan, 1983, s. 132; Rahner, **Foundations of Chritian Faith**, s. 136

<sup>276</sup>Bkz. Davis, a. g. e. , s. 135.

<sup>277</sup>Bkz. Karl Rahner, **The Trinity**, Trans. Joseph Donceel, New York, 1974, s. 12.

<sup>278</sup> Bkz. Michel, a. g. e. , s. 99-100; Campbell, a. g. e. , s. 81.

<sup>279</sup> Bkz. Athanasius'a göre Tanrı kelamı İsa'da bedenleşmiş ve bu Kelam ezeli, yaratılmamış ve baştan beri

Her ne kadar teslis inancı IV. Yüzyılda şekillenmiş olsa da, teslis hakkında yapılan tartışmalar Hristiyanlar arasında yüzyıllar boyunca devam ede gelmiştir. Bu tartışmanın temelini bazen bizzat Tanrının kendisi yani Baba oluşturmuş, bazen Kutsal Ruh , bazen de Tanrının oğlu İsa oluşturmuştur. Bu teolojik tartışmalar neticesinde Hristiyanlar arasında çeşitli fikir ayrılıkları meydana gelmiş ve Hristiyanlık içerisinde ilk bölünmeler ortaya çıkmıştır. Bu bölünmeler ile birlikte Arius, Makedonius ve Nestorius gibi bazı kişiler aforoz edilmiş, onların görüşleri ve taraftarları kilise tarafından dışlanmış<sup>280</sup>.

Hristiyanlık tarihinde “teslis halindeki bir uluhiyet’e” Hristiyanların ibadet etmeleri, M.S.553 yılında yapılan İstanbul konsilinde istenmiştir. Yani teslisin “üç uknumlu bir Tanrı”, “bir üç, üç birdir” şeklinde formüle edilmesi İstanbul konsili ile olmuştur<sup>281</sup>. Burada Ludwig Feuerbach Teslisi şu şekilde açıklamaktadır; Tanrı üç kişiden oluşan bir varlıktır, ancak onlar temelde birbirinden ayrı değildirler, Yani üç şahsiyet bulunmakta ama bir esastadır. Burada bahsi geçen Üç bir’dir, yani çoğul aslında tekildir. Tıpkı bütün insanlar şahıs olarak birbirinden ayrıldıkları , ancak hepsi insanlık olarak bir’dirler. Buna göre Tanrı üç kişiden oluşan bir kişiliktir<sup>282</sup>. Yani teslis Hristiyanlarca “tek Tanrı’nın üç ayrı tezahürü” şeklinde tanımlanmıştır.

---

Tanrı ile birlikte idi. Bkz. Michel, a. g. e. , s. 99-100; Ayrıca bkz. Charles W. Lowry, “*Athanasian Creed*”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Fern Vergules, Littlefield, Adams&Co. , Paterson , New Jersey , 1959, s. 43.

<sup>280</sup> Bkz. Mehmet Aydın, **Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık**, Ankara, 1995, s. 53-57; Ayrıca bkz. Kadir Albayrak, **Keldaniler ve Nasturiler**, Ankara, 1997, s. 75.

<sup>281</sup> Bkz. Erbaş, **Hristiyanlık**, s. 62.

<sup>282</sup> Bkz. Ludwig Feuerbach, **The Essence of Christianity**, Translated From Germany by George Eliot, New York, Hagerstown, San francisca, London, 1957, s. 233-234.

Metodistler de teslis inancını tartışmasız olarak kabul ederler. Onlara göre Teslis, diğer bütün Hristiyan mezheplerde olduğu gibi Baba , Oğul ve Kutsal Ruh‘dan oluşmaktadır<sup>283</sup>. Metodistlere göre Tanrının çok çeşitli sıfatları bulunmaktadır. Tanrı hakkında “Dinin Esasları (Article of Religion)” nda şu şekilde bahsedilmektedir ki bu ifadeler bir nevi John Wesley’in Tanrı hakkındaki görüşlerinin özetinden müteşekkildir<sup>284</sup>. Buna göre Tanrı’nı özellikleri şöyledir; “Ölümsüz, canlı ve gerçek bir Tanrı vardır. O mükemmel, akıl sahibi sonsuz bir güce sahip, bedensiz ve parçasız bir Tanrıdır. Görünen görünmeyen bütün her şeyi yapan(yaratan)<sup>285</sup> ve koruyan O’dur. Onun buradaki Tanrılığı üç şahsiyetten oluşmaktadır. Bir cevher , bir güç ve bir ebediyete sahiptir. Bunlar Baba, Oğul ve Kutsal Ruhtan oluşmaktadır<sup>286</sup>. O ezeli ve ebedidir, her yerde hazır ve nazırdır. İlahi varlığın bütünlüğü ondadır”<sup>287</sup>. Bizim inandığımız tek bir Tanrı vardır<sup>288</sup>.

John Wesley’in Tanrı hakkındaki görüşlerinin yer aldığı kaynak “Spritual Worship” isimli vaazıdır. Wesley’in bu vaazı genelde Yuhanna’nın birinci mektubunun, özelde ise Yuhanna’nın birinci mektubu’nun “bu (Tanrının kendisi) gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır”<sup>289</sup> cümlesinin tefsiridir. Burada Wesley üç soruya cevap aramıştır. İlk olarak daha evvel bahsedilen “bu (Tanrının kendisi) gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır” cümlesini

<sup>283</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 58-66.

<sup>284</sup> Bkz. Oden , a. g. e. , s. 44.

<sup>285</sup> Bkz. Wesley, “The Image of God”, JWS, s. 14.

<sup>286</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 58-59; Campbell, a. g. e. , s. 101; [http://en.wikipedia.org/wiki/Articles\\_of\\_ReligionMethodist](http://en.wikipedia.org/wiki/Articles_of_ReligionMethodist) .

<sup>287</sup> Bkz. Oden , John Wesley’s Scriptural Christianity..., s. 29-39.

<sup>288</sup> Bkz. Wesley, “ *The Scripture Way of Salvation*”, JWS, s. 375.

<sup>289</sup> Bkz. Yuhanna’nın Birinci Mektubu, 5:20.

ikiye bölerek iki ayrı soru haline getirmiş, üçüncü olarak da bu sorulara verilen cevapların genelinden bir sonuç çıkarmıştır. Burada kastedilen İsa'nın kendisidir<sup>290</sup>.

Wesley önce, Tanrının gerçekliği nasıldır? şeklinde soru sorar. Bu soruyu o şu şekilde cevaplar: O her şeyin üstünde bir Tanrıdır, daima mübarektir. Gerçeklik, Tanrı ile ve Baba ile birliktedir. O başlangıçtan , ezelden ebediyete kadar Tanrı idi. O ve Baba bir'dir. Haşmette ve heybette Baba ile birliktedir. O Tanrının Tanrısı , ışığın ışığıdır. O gerçek Tanrıdır, her şeyin tek sebebi ve tek yaratıcısıdır, her şeyin tek destekleyicisi (yardımcısı) , koruyucusu, yaratıcısı, her şeyi hareket ettiren ve memnun eden, kurtarıcı ve her şeyi yönetici, yönlendirici ve her şeyin (kaynağı olduğu gibi) sonudur<sup>291</sup>.

Wesley ikincisi olarak ise, ezeli ve ebedi hayat nasıldır? sorusuna şu şekilde cevap verir: Her şey Adem'de tamamen öldü , İsa'da ise her şey tamamen canlı kılındı, O (Baba ve İsa Mesih) ölümden sonra tekrar dirilerek bizim ümitlenmemize sebep oldu, O şu anda yaşayan her şeyin (hayvanların , bitkilerin ve insanların) hayatıdır, Tanrı insanlara tanıklık yaparak yaşam verir bu yaşam O'nun oğlu (İsa)'ndandır<sup>292</sup>. Bu sonsuz yaşam, Baba bizim kalbimizde Oğlu'nu açığa vurmak için hoşnut olduğunda başlar. İsa'yı ilk kez fark ettiğimizde Kutsal Ruh ile çağırırız. Bana kendisini veren ve beni seven, Tanrı'nın Oğlu İsa'ya iman ile yaşarım, yaşam ise şu anda yaşadığım hayattır. Böylece mutluluk başlar ki bu mutluluk gerçek, yalın ve değerlidir, bizim bilgimiz ve sevgimiz aynı derecede arttığı için, manevi (içimizdeki) bir cennetin kralına olan ihtiyaç aynı oranda artmaktadır. Biz her

<sup>290</sup> Bkz. Wesley, "Spiritual Worship", JWS, s. 432-440.

<sup>291</sup> Bkz. Wesley, " *Spiritual Worship*", JWS, s. 433-435.

<sup>292</sup> Bkz. Yuhanna'nın Birinci Mektubu, 5:11-12.

şeyi yetiştirirken O bizim liderimiz olur. İsa bizde olduğunda O, bizim Tanrımız ve bizim bütünümüz olur. Biz İsa'ya güvendiğimizde ve O bizde olduğunda, biz İsa ile bir oluruz ve İsa da bizimle olur. Böylece Tanrı İsa ile bütün hayatımızı mutlu olarak devam ettiririz. En sonunda da Tanrının sevgi olduğunu, Tanrıya güvenen kimsenin sevgiye yani Tanrıya güvendiğini ve Tanrının onda oluşunu tecrübe eder<sup>293</sup>.

Üçüncü olarak ise Wesley bütün bu anlatılanlardan şu sonuçları çıkarır ve şunları ifade eder:İlk olarak;yukarıda cennette ve aşağıda yerde tek bir Tanrı vardır. Hem cennette hem de dünyada yaratılmış ruhlar için sadece mutluluk vardır. Bu “bir Tanrı” kendisi için bizim kalbimizi oluşturdu. Tanrı bütün güzelliklerde vardır<sup>294</sup>. İkinci olarak, “Tanrının gerçekliğinin ve mutluluğunun adı dindir, bu din de Hristiyanlıktır”. Üçüncü olarak , bundan da sadece “bir Hristiyan mutlu olabilir” ifadesi anlaşılmaktadır. Çünkü bir açgözlü, sarhoş, kumarbaz neşeli olabilir ancak mutlu olamaz. Dördüncü olarak da, her Hristiyan mutlu olur. Çünkü mutlu olamayan Hristiyan olamaz<sup>295</sup>

Günümüz Metodist bilim adamlarından ve teologlarından biri olan Thomas C. Oden, Tanrı hakkında Metodistlerin görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir; Tanrı sonsuz bir güce, adalete , akla , güzelliğe ve mükemmelliğe sahiptir. O insanların iyi hale gelmesi için merhametli ve sevgi doludur. Tanrının gücü akı ve sevgisi insanlığın kurtuluşu için bir plan ve mana sağlar. O tartışmasız olarak güçlü bilgili ve iyidir. İyilikleri artarak taşan Tanrı sonsuz bir sevgidir. Her şeyi yaratan odur. O sonsuz bir güce sahiptir. Yaratıcı olan

<sup>293</sup> Bkz. Wesley, “*Spiritual Worship*”, JWS, s. 435-437.

<sup>294</sup> Bkz. Wesley, “*Spiritual Worship*”, JWS, s. 437.

<sup>295</sup> Bkz. Wesley, “*Spiritual Worship*”, JWS, s. 438-439.

bir Tanrı Baba , Oğul ve Kutsal Ruh'tan oluşmaktadır<sup>296</sup> .

### 1.1. Baba

Teslisin ilk ve önemli unsurunu Baba oluşturmaktadır. Baba, bütün Hristiyanlarca Allah olarak tasavvur edilmektedir. İlk Hristiyanlar kendilerinin Yahudi olmaları ve bizzat Yahudi toplumunda yaşamaları sebebiyle, Tanrıyı Baba olarak nitelendirmişlerdir. Bu isimlendirmenin kaynağının da Yahudiliğe dayandığı belirtilmektedir<sup>297</sup>. Onun bir çok sıfatları bulunmaktadır. Bu sıfatlar ondan ayrı değil, bizzat O'nun ile bir bütün olarak bulunmaktadır<sup>298</sup>. Buna göre Allah mükemmel ve sonsuz bir Ruh'tur. O her şeyin yaratıcısı ve sahibidir<sup>299</sup>. O'na ruhta ve hakikatte tapınmak gereklidir, O Baba'dır<sup>300</sup>. İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un Tanrısıdır<sup>301</sup>. Göğün ve yerin rabbidir<sup>302</sup>. Tanrı tektir ve ondan başkası yoktur<sup>303</sup>. O her şeye kadirdir<sup>304</sup>. Sonsuzdur , her yerde vardır ve her şeyi bilir. O her şeyi görür ama kimse onu göremez. Ancak Tanrı İsa Mesih aracılığı ile insanlara görünmüştür<sup>305</sup>. O kudretlidir<sup>306</sup> , tahtını göklere kurmuştur<sup>307</sup>, O her şeye kadirdir<sup>308</sup>.

---

<sup>296</sup> Bkz. Wesley, “ *Spiritual Worship*”, JWS, s. 432; Oden , a. g. e. , s. 45.

<sup>297</sup> Bkz. Adam, a. g. e, s. 82.

<sup>298</sup> Bkz. Mehmet Paçacı, **Kutsal Kitaplarda Ölümötesi**, Ankara, 2001, s. 166.

<sup>299</sup> Bkz. Matta, 28:19.

<sup>300</sup> Bkz. Yuhanna, 4:23-24.

<sup>301</sup> Bkz. Markos, 12:26.

<sup>302</sup> Bkz. Matta, 11:25, 5:34-35.

<sup>303</sup> Bkz. Markos, 12:32.

<sup>304</sup> Bkz. Matta, 19:26.

<sup>305</sup> Bkz. Tümer –Küçük, a. g. e. , s. 253.

Tanrı'nın özü sevgidir ve Tanrı bu sevgiyi biricik oğlu İsa Mesih'i insanları günah'tan kurtarmak için dünyaya göndermiştir<sup>309</sup>. Tanrı Hz. Adem'den itibaren devam eden Asli Günah'tan insanları kurtarabilmek için oğlunu göndermiş ve O da kendisini çarmıhta feda etmiş ve insanlığı asli günah'tan kurtarmıştır<sup>310</sup>.

Hristiyanlıkta genel olarak Baba hakkında bu ifadeler kullanılırken Metodistler de yine ona benzer fakat biraz farklı ifadeler ile Baba hakkındaki düşüncelerinin zikretmektedirler. Buna göre Metodistler şöyle tarif eder; Baba Tanrı'yı "biz bir gerçeklikte, kutsal ve canlı, ezeli ve ebedi bir Tanrıya inanırız"<sup>311</sup>, ki O yüce ve görünen görünmeyen her şeyi yaratan ve koruyandır. O güçte, akılda, adalette, mükemmellikte ve sevgide sonsuzdur. O insan yaşamını yüceltecek bir kaynaktır, buda sevgi ile mümkündür, çünkü Tanrı sevgidir<sup>312</sup>. O insanların kurtuluşu ve iyiliği ve onun ismini yüceltmek için hoş bir nazarla yönetir. Biz "üç üknumlu" görünen bir Tanrıya inanırız. Baba , Oğul ve Kutsal Ruh bir birinden ayrıdır, ancak birbirinden ayrılamaz, her zaman

---

<sup>306</sup> Bkz. Luka, 1:49.

<sup>307</sup> Bkz. Matta, 6:24.

<sup>308</sup> Bkz. Matta, 19:26; Tanrının diğer sıfatları hakkında bkz. Augutinus, **İtiraflar**, Çev. Dominik Pamir , İstanbul, 1997 , s. 9.

<sup>309</sup> Bkz. Paul Wesley Chilcote, **Recapturing The Wesley's Vision: An Introduction to The Faith of John and Charles Wesley**, İnterVarsity Press, Downers Grove, İllinois, 2004, s. 34.

<sup>310</sup> Bkz. Tümer –Küçük, a. g. e. , s. 254.

<sup>311</sup> Bkz. Wesley, "On The Omnipresence of God" , JWS, s. 525.

<sup>312</sup> Bkz. Wesley, "The Image of God" , JWS, s. 15 ; Tümer –Küçük, a. g. e. , s. 253; Nuss-Demirel , a. g. e , İstanbul , 1994, s. 69.

aynı güçte ve aynı cevherdedir”<sup>313</sup> şeklinde tarif etmektedirler.

## 1.2. Oğul

Teslisin ikinci unsurunu Oğul, yani İsa Mesih oluşturmaktadır. Bütün Hristiyan kiliselerin temel inancını bizzat İsa Mesih’in kendisi oluşturmakta ve O olmaksızın Hristiyan kilisesi ve kültürünün olamayacağı belirtilmektedir. Çünkü Hristiyan inancının ve kültürünün merkezinde bulunan İsa Mesih Baba’nın bedenleşmiş şeklidir. Bu sebeple İsa Mesih (Oğul) sevgisi her şeyden önde gelmektedir<sup>314</sup>. İsa’nın iki farklı doğası bulunmaktadır. İsa’nın bir şahsında Onun Tanrısal ve insani doğası birleşmiştir<sup>315</sup>.

Baba, Oğul (İsa Mesih) ve Kutsal Ruh birbirinden farklı olarak anlaşılmıştır. İsa da yine Baba gibi Tanrıdır. Ancak İsa’ya Tanrılık atfedilmesi olayının teslis fikrinin kabul edilmesinden önce mi yoksa sonra mı olduğu konusu hakkında kesin bir bilgi bulunmadığı belirtilmektedir. Ancak bunun yine de teslis fikrinin ortaya çıkmasından önceki döneme rastladığı ifade edilmektedir<sup>316</sup>. Bu da Filipililere Mektup’a dayandırılmaktadır<sup>317</sup>. Hz. İsa’nın ezeli ve ebedi olarak ve Tanrı keliması olarak algılanması onun Tanrı olarak algılanmasına sebep olmuştur. Tanrı İsa’nın bedenine bürünerek (incarnation)<sup>318</sup> Bakire Meryem’den İnsan olarak doğmuş ve yeryüzüne inmiştir. Baba ve Oğul arasındaki ilişki

<sup>313</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 66.

<sup>314</sup> Bkz. Abdurrahman Küçük, **Ermeni Kilisesi ve Türkler**, Anlara, 2003, s. 210.

<sup>315</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 43.

<sup>316</sup> Bkz. Erbaş, **Hristiyanlık**, s. 62-63.

<sup>317</sup> Bkz. Filipililere Mektup, 2:6-11.

<sup>318</sup> Bkz. Tanrının bedenleşmesi hakkında bkz. Oden, a. g. e. , s. 180-181; Davis, a. g. e. , s. 118-131

381 yılında yapılan İstanbul konsilinde “Baba Tanrının doğmadığı ve doğurulmadığı, Oğul İsa’nın ise doğduğu ve doğurulduğu, Kutsal Ruh’un Tanrı’dan çıktığı” görüşü kabul edilmiştir. Daha sonra 431 yılında yapılan Efes konsilinde ise İsa’nın baba ile aynı cevherden olduğu, gerçek bir Tanrı olduğu ilahi ve beşeri olmak üzere iki tabiatının olduğu, Hz. Meryem’in, babası tarafından ilahi; anası tarafından da beşeri olan İsa’yı doğuran, Tanrı Annesi (Mother of God)<sup>319</sup> veya Tanrı doğuran (Teotokos) kişi olduğu kabul edilmiştir<sup>320</sup>. Hristiyanlar İsa’yı , Tanrının Oğlu İnsanoğlu, Rab Mesih, Tanrı kelamı, Rabbin kulu, Kurtarıcı, Çoban , Hayat, Gerçek ve Yol gibi çeşitli sıfatlarla da ifade etmektedirler<sup>321</sup>.

Metodistler de diğer bütün Hristiyanlar gibi İsa’nın bu bahsedilen özelliklerine inanmaktadırlar. Özellikle John Wesley’in “Tanrı’nın her yerde her zaman hazır bulunması (On The Omnipresence of God)” ve “Tanrı’nın Sureti (The Image of God)” isimli vaazları İsa hakkındaki bu bilgileri tekrar etmektedir<sup>322</sup>.

Metodist dinin esasları’nın ikinci maddesi, İsa “Tanrının oğlu ve kelamı ki O tam bir insan oldu” şeklindedir. Burada İsa hakkında şöyle denilmektedir: “ Oğul babanın kelimidir. Mutlak ve ezeli ve ebedidir. Baba ile aynı özdendir. Kutsanmış Bakire

<sup>319</sup> Bkz. Jacob, **Sorabilirmiyiz?**, s. 23.

<sup>320</sup> Bkz. Chadwick, a. g. e. , s. 19-194, Tümer –Küçük, a. g. e. , s. 254.

<sup>321</sup> Bkz. Michel. a. g. e. , s. 60-63; Ayrıca bkz. ; Sarıkçıoğlu, a. g. e. , s. 285-288; Mahmut Aydın, **İsa Tanrı mı? İnsan mı?:Dinler Arası Diyalog Bağlamında İsa-Mesih’in Konumu Sorunu** , İstanbul , 2002, s. 46-49.

<sup>322</sup> Bkz. Wesley, “ On The Omnipresence of God”, JWS, s. 524-529; Wesley, “The Image of God”, JWS, s. 14-21.

Meryem'in rahminde insan doğasını(surecini)aldı; bu yüzden denilebilir ki mükemmel iki doğaya yani insanlık ve Tanrılık doğasına sahip oldu. Bölünemeyen bir kişilikte birleştiler , Oğul İsa tektir, mutlak Tanrı ve mutlak insandır. O samimi bir ceza çekti, şiddetli bir ızdırıp çekti , öldü, gömüldü ve bizim için babası ile anlaştı ve bir kurban oldu. Bu kurban oluşu sadece asli günah için değil aynı zamanda bütün insanların fiili günahı içindir<sup>323</sup>. Buna göre Tanrı O'nun ile bedenleşerek kutsal doğasının yanı sıra, aynı zamanda insan doğasına bürünmüştür. O'nun bedenleşmesi madde, esas, beden, et ve kan olarak yaratılış ve yaratık arasında sonsuz bir köprü oluşturmuştur<sup>324</sup>. O bütün insanlığın günahı için kendisini feda etmiş ve bir kurban olmuştur. O insan suretinin bütün mükemmel şeyleri ile birlikte yeniden bedenlendi, ölümden sonra tekrar dirildi, O cennete gitti ve kıyamet gününde bütün insanların yargılanacağı güne kadar orada oturacaktır<sup>325</sup>. Günay Tümer; çeşitli Metodist guruplarının Hz. İsa hakkında farklı görüşlerinin olduğunu ifade ederek, bu görüşleri şu şekilde sıralamaktadır:

- 1- Hz.İsa'nın insan tabiatına bürünmesi Hz. Meryem'in rahminde meydana gelmiştir
- 2- Bakire doğumunun biyolojik ve teolojik yönü birbirinden ayrıdır.
- 3- Hz.İsa'nın Tanrılığı O'nun doğumunun fiziki olarak eşsizliğine değil, bizzat

<sup>323</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 59 ; Campbell, a. g. e. , s. 101; [http://en.wikipedia.org/wiki/Articles\\_of\\_ReligionMethodist](http://en.wikipedia.org/wiki/Articles_of_ReligionMethodist) .

<sup>324</sup> Bkz. Leonard J. Vander Zee, **Christ, Baptism And The Lord's Supper:Recovering The Sacraments For Evangelical Worship**, Downers Grove, Illinois, 2004, s. 19-23.

<sup>325</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 59 ; Campbell, a. g. e. , s. 101; [http://en.wikipedia.org/wiki/Articles\\_of\\_ReligionMethodist](http://en.wikipedia.org/wiki/Articles_of_ReligionMethodist).

hayatı ve eserinin kavranılmaz keyfiyet ve kudretine dayandırılır.<sup>326</sup>

Bu sebeple İsa'nın beşeri bir baba olmaksızın doğmasına inanmak önemli değildir. Önemli olan şey, herkesin İsa'nın Tanrılığına inanmış olmasıdır.

### 1. 3. Kutsal Ruh

Hristiyanlıkta teslisin üçüncü unsurunu Kutsal Ruh oluşturmaktadır. Kutsal Ruh'un, 381 yılında yapılan İstanbul konsilinde Baba ve Oğul gibi Tanrı olduğuna karar verilmiştir<sup>327</sup>. Böylece Hristiyanlıkta Teslis'in unsurları tamamlanmıştır. Hristiyanlara göre, Kutsal Ruh, Baba ile aynı cevherdendir ancak O'nun mahiyeti farklıdır. O yaratılmamış ve ezeli ve her şeye kadir bir varlıktır<sup>328</sup>. O'ndan "Tanrı Ruhı" olarak bahsedilir ve O, Tanrı'dan farklı, ancak yaratılmış bir varlık değil, bizzat insanların kalbinde ve evrende yaşayan Tanrının kendisidir. O bu dünyada Tanrının faal , güçlü ve içkin bir şeklidir<sup>329</sup>.

Kilise ve Kutsal Ruh bir birinden ayırt edilmemektedir. Aslında O kiliseye hayat veren ve varlığını sürdüren bir güçtür<sup>330</sup>. O'nun aracılığı ile İsa Mesih'in hediyeleri kilise üzerine gelir. Kutsal Ruh Hristiyan olan herkese gelir ve onların hayatlarını yönlendirir. Fakat kutsal ruhun gelmesi vaftiz ile mümkündür. Yani O sadece vaftiz olan kişiye gelir ve

<sup>326</sup> Bkz. Günay Tümer, **Hristiyanlıkta ve İslamda Hz. Meryem** , Ankara, 1997, s. 146-147.

<sup>327</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 44.

<sup>328</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 48.

<sup>329</sup> Bkz. Michel, a. g. e. , s. 67; Adam, a. g. e. , s. 84-85.

<sup>330</sup> Bkz. Iannitto, Hristiyan İnancı, s. 118-119.

böylece kişinin ruhunda yaşamaya başlar, kişiyi kutsar<sup>331</sup>. Kutsal Ruh insanlar arasında faal olarak bulunmakta olan Tanrının bizzat kendisidir ve Tanrının ve Oğul İsa'nın ruhları olarak da vasıflandırılmaktadır<sup>332</sup>. O Fail ve etkileyicidir. Baba bütün işlerini Ruh ile yapar ve her zaman kudretini onunla gösterir. O, herkese seslenir ve herkes O'nun koruyuculuğu altındadır ve Kiliseyi hatalardan korur<sup>333</sup>. Kutsal Ruh hiçbir şekilde cinsi birleşme olmaksızın Meryem'i hamile bırakmıştır<sup>334</sup>.

Kutsal Ruh hakkında Kutsal Kitap'ın yeni Ahit bölümünde çeşitli isimlerden bahsedilmektedir. Bu isimler “Allah'ın Ruhu”<sup>335</sup>, Peder'in Ruh'u<sup>336</sup> ve Oğlunun Ruh'u, İsa'nın Ruh'u, Mesih'in Ruh'u, Mesih İsa'nın Ruh'u<sup>337</sup> vb. ifadeler şeklinde kullanılmaktadır.

Metodistler de diğer Hristiyan gruplar gibi Kutsal Ruh'u teslis'in üçüncü unsuru olarak kabul etmektedirler. Metodist dinin esaslarının dördüncü maddesi “Kutsal Ruh hakkında” başlığı altında kullanılmıştır. Buna göre Kutsal Ruh şu şekilde tarif edilmektedir: “ Baba ve Oğuldan ortaya çıkan Kutsal Ruh; ezeli ebedi ve mutlak Tanrı olan baba ve oğul ile şerefli, haşmetli ve aynı özdedir”<sup>338</sup>. Burada, Metodist kiliselerin

<sup>331</sup> Bkz. Sarıkçıoğlu, a. g. e. , s. 288.

<sup>332</sup> Bkz. Jacob, *Sorabilirmiyiz?*, s. 16.

<sup>333</sup> Bkz. Tümer- Küçük, a. g. e. , s. 156.

<sup>334</sup> Bkz. Matta, 1:18-25.

<sup>335</sup> Bkz. Matta, 3:16, 12:28; Luka, 3:26; Korintoslulara I. Mektup, 2:14, 3:16.

<sup>336</sup> Bkz. Matta, 10:28.

<sup>337</sup> Bkz. Romalılar, 8:9; Petrus'un I. Mektubu, 1:11; Filipililer, 1:19; Galatyalılar, 4:6.

<sup>338</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 59; Campbell, a. g. e. , s. 102;

hemen hemen tamamının Kutsal Ruh ile ilgili olarak Katolikler ile aynı görüşü paylaştıkları dikkat çekmektedir.

## B- ÖĞRETİLERİ

Metodistlerin öğretilerinin temel kaynağı Eski Ahit ve Yeni Ahittir. Bütün Hristiyanlar için öğreti kaynağı olan Eski ve Yeni Ahit Metodistler için de temel öğreti kaynağıdır. Burada Metodistlerin özellikle yaratılış kurtuluş ve Ahiret Öğretilerini temel yönleri ile ortaya koymak gerekmektedir.

### 1.Yaratılış

Metodistlere göre, “yaratılış”, tesadüf olarak meydana gelmemiştir. Evren bizzat yaratıcı bir güç tarafından yaratılmıştır. Bu yaratıcı güç ise Tanrının kendisidir<sup>339</sup>. Bütün evreni, görünen ve görünmeyen her şeyi yaratan Tanrıdır<sup>340</sup>. Her şey Tanrının sözü ile şekillenmiştir<sup>341</sup>. O, zorunlu olmadan göğü ve yeri yoktan var etmiştir<sup>342</sup>. Tanrı ilk önce evreni daha sonra ise canlıları ve insanı yaratmıştır. Bu yaratma süreci uzun bir zaman diliminden ibaret olmadığı ve bu sürecin bizzat yirmi dört saatten müteşekkil ve altı gün<sup>343</sup>

---

[http://en.wikipedia.org/wiki/Articles\\_of\\_ReligionMethodist](http://en.wikipedia.org/wiki/Articles_of_ReligionMethodist).

<sup>339</sup> Bkz. Oden , a. g. e. , s. 45.

<sup>340</sup> Bkz. İannitto, **Hristiyan İnancı**, s. 44; Augustinus, a. g. e. , s. 7.

<sup>341</sup> Bkz. İbranilere Mektup, 11:3.

<sup>342</sup> Bkz. İannitto, a. g. e. , s. 44-45.

<sup>343</sup> Bkz . Gün kavramı hakkında bkz. Erdem, **Hazreti Adem**, s. 18.

süren bir zaman diliminde meydana gelmiş bir olay olduğu ileri sürülmektedir<sup>344</sup>. Çünkü yaratma ve yaradılış ile ilgili olarak farklı bir zaman ve süreç olmuş olsa idi İnciller’de bu olay ile ilgili olarak bilgi bulunması gerekirdi. Yaratma olayının zamanı ile ilgili bilgilerin tamamı Eski Ahit’in “tekvin” bölümüne aittir.

John Wesley’ göre, fiziki yaratılış; Tanrı tarafından, kötülük olmaksızın, fiziki bozulma olamadan, orijinal bir mükemmellikte gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Wesley aklın ve vahyin argümanlarını kullanarak, yaratılışın temel oluşumunun fiziki elementlerden meydana geldiğini belirtmektedir. Buna göre, yaratılışın temeli olan nazık ve ince bir oluşum; yer(toprak), hava, ateş ve su’dan meydana gelmektedir<sup>345</sup>. Fakat Wesley, ilk çağ felsefecilerinin düşündüğü gibi bu dört unsurun ezeliliği ve ebediliği konusunu değil<sup>346</sup>, evrenin dört unsuru denilen bu fiziki elementlerin yaratılışın temeli olduğunu vurgulamıştır. Dinin esaslarının birinci maddesinde yer alan “görünen görünmeyen her şeyin yaratıcısı Tanrıdır” ifadesi bunu göstermektedir<sup>347</sup>.

Metodistlere göre yaratılış; maddi varlıklar (evren ve canlılar) ve manevi varlıklar olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

### 1.1.Maddi(Evrenin) Yaratılış

Hristiyanlıkta yaratılış ve yaradılışın aşamaları ile ilgili bilgilerin Eski

<sup>344</sup> Bkz. Öskan, a. g. e. , s. 140.

<sup>345</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 102-103.

<sup>346</sup> Bkz. Kamuran Brand, **İlk Çağ felsefe Tarihi**, Ankara, 1987, s. 21-24.

<sup>347</sup> Bkz. Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 58-59 ; Campbell, a. g. e. , s. 101; [http://en.wikipedia.org/wiki/Articles\\_of\\_ReligionMethodist](http://en.wikipedia.org/wiki/Articles_of_ReligionMethodist).

Ahit kaynaklı olduğunu daha önce belirtmiştik. Nitekim Eski Ahit'in "tekvin" kısmında Evren'in yaratılışı ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi bulmak mümkündür. Buna göre, evrenin yaratılışı milyonlarca yıl değil, sadece altı gün sürmüştür. Bu altı günlük zaman zarfında her şey olmuş bitmiştir. Bu oluşum süreci de belirli bir sıraya göre olmuştur.

Birinci gün Tanrı yeri ve göğü yaratmıştır. Yeryüzü ilk önce karanlık, ıssız ve bomboştur. O, yeryüzünü aydınlatmak için ışığı yaratmıştır. Böylece aydınlığa gündüz, karanlığa ise gece ismi verilmiştir. İkinci gün atmosfer yaratılmış, bulutlar bir araya getirilerek, birleştirilmiş ve gök kubbe oluşturulmuştur. Üçüncü gün yeryüzünde su yaratılarak, sular bir araya toplanmış, suların kapladığı alanlara deniz ismi verilirken, su olmayan yerlere de kara (yeryüzü) ismi verilmiştir. Tanrı yine bu gün de yeryüzündeki bütün bitkileri topraktan bitirmiştir. Dördüncü gün güneşin, ayın, yıldızların parıltıları geceye hükmetmek üzere yaratılmıştır. Beşinci gün Tanrı denizin derinliklerindeki balıkları ve diğer canlıları, ayrıca havada uçan kuşları yaratmıştır. Altıncı gün de ise Tanrı tarafından karadaki hayvanları, ve bütün yaratılanlara hükmetmesi için, kendi suretine benzeyen insanı yaratmıştır<sup>348</sup>.

Hristiyanlık'ta insan veya insanlığın ilk örneğini Hz. Adem oluşturmaktadır. Adem; sıcaklık, soğukluk, rutubet ve kuraklık gibi dört temel unsurdan meydana gelmiştir. Toprak, Tanrının da emri ile kendisinden Adem'in maddi kalıbını ortaya çıkarmıştır<sup>349</sup>.

---

<sup>348</sup> Bkz. Tekvin, 1:1-27; Ayrıca bkz. Öskan, a. g. e., s. 140-141; Maurice Bucaille, **Müsbet İlim Yönünden Tevrat İnciller ve Kur'an**, Çev. Mehmet Ali Sönmez, Ankara, 1998, s. 53-59.

<sup>349</sup> Bkz. Erdem, **Hz. Adem**..., s. 51.

Ortaya çıkan bu kalıba Tanrı tarafından (hayat nefesi) ruh üflenmiştir<sup>350</sup>. Buna göre Hz. Adem, Tanrı tarafından, kendisine benzer bir şekilde, insanlığı temsil eden sembolik bir varlık olarak yaratılmıştır<sup>351</sup>. Adem'i diğer varlıklardan ayırt eden ve O'nun insanlığının bir gereği olan belli başlı özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler, insan ile bütünleşmiş ve insanın olmazsa olmaz özellikleridir. Buna göre insan ;mükemmel olarak, bedenli bir şekilde, akıl ve irade sahibi, bilgili, adaletli ve konuşabilen bir varlık olarak yaratılmıştır ve Adem yaratıldığında çocukluk hayatı yaşamayan ve bütün yetileri gelişmiş, mükemmel bir varlık yani insan idi<sup>352</sup>.

İlk zamanlar John Wesley'in en çok etkilendiği teologlardan olan William Law'ın, Hz. Adem hakkında ileri sürdüğü görüşler çok önemlidir. Law'a göre Adem ; ilk başta bir melek doğasına (yapısına) sahipti. Yani Hz. Adem melek şeklinde yaratılmıştı ve bu sebeple de hem erkek hem de dişilik özelliklerini taşımakta idi. Wesley, hocası Law'a bir mektup yazarak Adem'in çift cinsiyetli (Hermaphrodite) yani erkeklik ve kadınlık özelliklerini taşıdığı fikrine karşı çıkmıştır. Ayrıca Law'ın ikinci adem olarak nitelendirdiği İsa'nın hem erkeklik hem de dişilik özelliği taşıdığı fikrine katılmamaktadır. Wesley, William Law'ın bu fikirlerinin, Tanrının sonsuz gücünü ve otoritesinin sınırlandırıdığını ifade etmektedir<sup>353</sup>.

---

<sup>350</sup> Bkz. Tekvin, 2:7.

<sup>351</sup> Bkz. Erdem, **Hz. Adem**..., s. 53-58.

<sup>352</sup> Bkz. Erdem, **Hz. Adem**..., s. 59-62.

<sup>353</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 105.

## 1.2.Manevi (Görünmeyen Varlıkların) Yaratılış

Metodistlere göre Tanrı sadece fiziki yaratılışı değil, aynı zamanda ruhi yaratılışı da meydana getirmiştir. Cisimsiz manevi varlıklar bizzat Tanrı tarafından yaratılmıştır. Bunlar Tanrıyla aynı ezelilikte ve ebedilikte değildirler ve bu manevi güçler zorunlu olarak yaratılmamışlardır.

Metodistlere göre, manevi varlıkları iyilik melekleri, koruyucu melekler ve kötülük melekleri olmak üzere üç grup olarak sınıflandırmak mümkündür<sup>354</sup>. John Wesley manevi yaratılışa sahip olan melekleri belli bir yere oturtamasa da , onları ilahi varlık ile bedensel yapıya sahip insanlık arasında bir varlık olarak ifade etmektedir. Yani melekler, Tanrı ile insan arasında yaratıktırlar. Burada en düşük derecede bulunan ile en yüksek noktada bulunan arasında bir zincir(bağ) bulunmaktadır. Bu bağ yeryüzündeki en düzensiz toprak veya su partiküllerinden başmelek Mikail'e doğru oluşmuştur<sup>355</sup>.

Tanrı melekleri insanlara hizmet için yaratmıştır<sup>356</sup>. Onlar aynı zamanda Tanrıya da hizmet için yaratıldıkları için bedene ihtiyaç duymazlar. Melekler başka varlıklarla iletişim kurmak için söz kullanamadan konuşurlar. Onlar her şeyi görmek ve idrak etmek için çok büyük bir yeteneğe sahiptirler. Bunu yaparken de fiziki göze ihtiyaç duymazlar. Melekler insanlığın düşüncelerini okuyabilirler, çünkü onlar aynı türden oldukları için ruhları, bizim bedeni gördüğümüzden daha çok görebilirler. Meleklerde özellikle iman olmak üzere kuruyuculuk özellikleri bulunmaktadır ve onlar asla bireysel hareket etmeyip

<sup>354</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 105-112.

<sup>355</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 106.

<sup>356</sup> Bkz . İbranilere mektup, 1:14.

toplumsal bir düzene bağılırlar<sup>357</sup>.

Daha önce belirtildiği üzere iyilik melekleri hep Tanrıya ve insana hizmet etmekle meşgul ve görevli meleklerdir. Koruyucu melekler insanın kendisini ve imanını korumakla görevli, kötülük melekleri ise Tanrının inayetinden kovulmuş meleklerdir. Aslında melekler Tanrıyı övmek ve yaratıklarda Tanrının sevgisini yükseltmek için yaratılmışlardır. Buna göre melekler insan üstü varlıklar olmalarına rağmen ve çeşitli olağanüstü yeteneklere sahip olmalarına rağmen onlar da insan gibi düşebilir ve Tanrının inayetinden mahrum bırakılabilirler<sup>358</sup>.

## 2. Kurtuluş

Kurtuluş doktrini, hemen hemen bütün ilahi ve evrensel dinlerde var olan bir öğretilerdir. Bu kavram Hristiyanlık için de büyük bir öneme sahiptir. Çünkü Hristiyanlık kendisini bir kurtuluş dini olarak takdim eder<sup>359</sup>. Burada kurtuluşun ne olduğu, Hristiyanlıkta kazanmış olduğu anlamı ve özelde de Metodizm’de kurtuluşun nasıl anlaşıldığı üzerinde durmak gerekmektedir.

Kurtuluş kelimesi Kutsal Kitapta hem doğrudan hem de dolaylı olarak kullanılmıştır. Kurtuluş kelimesinin karşılığı olarak kullanılan kelimeler arasında “salvation (kurtuluş)”, “redemption (kefarete olarak kurtarma)”, “liberation (azat etme , serbest bırakma)”, “deliverance (teslim etmek, kurtarmak)”, “justification (aklanma)”,

---

<sup>357</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 107.

<sup>358</sup> Bkz. Oden, a. g. e. , s. 109-110.

<sup>359</sup> Bkz. Besnard, a. g. m. , s. 147.

“sacrifice (bir şeyin karşılığı olarak kurban olma)”, “soteriology (inanarak kurtulma, kurtuluşun yolu veya kurtuluş doktrini)” kelimeleri yer almaktadır<sup>360</sup>. Soteriology genelde bireysel kurtuluşa işaret etse de, bir grubun kurtuluşu ile ilişkilidir ve bu bağlamda da Hz.İsa’nın “savior (kurtarıcı) oluşuna vurgu yapmaktadır”<sup>361</sup>. Ayrıca “atonement (bir bedel karşılığında kurtuluş , keffaret )”<sup>362</sup> kelimesi de yer yer bu anlamda kullanılmaktadır. Kurtuluş ifade eden kelimeler iyi, yeni veya bağımsız anlamlarına geldiği gibi, aynı zamanda hastalıktan, kıtlıktan, ölümden, hayatın kısa bir anından veya hayatın kendisinden, yeniden doğumdan, savaştan, günahattan ve cezadan, şiddetli ızdıraptan , can sıkıntısından ve mide bulantısından kurtulmak anlamlarına gelmektedir<sup>363</sup>. Buna göre kurtuluş maddi ve manevi hastalıklar da dahil olmak üzere her şeyden kurtulmak anlamına gelmektedir<sup>364</sup>. Hristiyanlıkta kurtuluş ile ilgili olarak Hristiyan düşüncesini yansıtan ve en çok kullanılan “salvation” ve “redemption” sözcüklerdir.

Salvation (kurtuluş), günahlardan arınarak, Hz. İsa’nın kefareti ile ruhun kurtarılması ve böylece insan için hazırlanmış olan ebedi mutluluğa kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Burada kurtuluş asli günah sebebiyle insanın düşüşten kurtulmasıdır. Bunun bedeli olarak Hz. İsa, kendisini Ademin günahına karşılık olarak çarmıhta feda etmiştir<sup>365</sup>. Bu anlamda kurtuluş, Tanrı’nın, İsa’nın haçta ölümü ve daha

<sup>360</sup> Bkz. Ileana Marcoulesco, “Redemption”, **ER, Vol. XII**, Ed. M. Eliade, New York, 1987, s. 228-231.

<sup>361</sup> Bkz. Ninian Smart, “Soteriology”, **ER, Vol. XII**, Ed. M. Eliade, New York, 1987, s. 418 (418-423).

<sup>362</sup> Bkz. Güngör, a. g. e. , s. 124.

<sup>363</sup> Bkz. Marcoulesco, a. g. m. , s. 229.

<sup>364</sup> Bkz. Smart, a. g. m. , s. 419.

<sup>365</sup> Bkz. Marcoulesco, a. g. m. , s. 229.

sonra dirilişı sayesinde insanlığın asli g nahtan kurtarılma eylemidir. Böylece İsa cennetten kovulan insanın günahına karşılık kendisini kurban olarak sunmuştur <sup>366</sup>.

Hristiyanlıkta kurtuluş kişinin, Adem'in işlediği suçun bir sonucu olan ölümden kurtulmasıdır<sup>367</sup>, yani bir insan asli g nahtan kurtulduğunda ölümden de kurtularak sonsuz hayata kavuşur. Kurtuluştan kastedilen aynı zamanda kişinin tamamen kurtularak ebedi hayata katılmasıdır ki beden ile ruhun birlikte diriliş sevincini yaşadığında tam bir kurtuluş gerçekleşmiş olur<sup>368</sup>.

Metodizm kurtuluş ile ilgili olarak genel Hristiyan düşüncesinden farklı bir anlayışa sahip değildir. Ancak kurtuluşla ilgili olarak ve kurtuluşun vasıtaları ve sebepleri açısından , diğer dini gruplarda olduğu gibi bazı öncelikleri ön plana çıkarmaktadır. Bu da birinci bölümde, John Wesley'in teolojik görüşlerini ele aldığımız kısımda bahsedilen bir süreci ifade etmektedir. Ona göre tövbe, aklanma, takdis ve mükemmellikten oluşan bir sürecin sonucunda kurtuluş gerçekleşmektedir<sup>369</sup>. Kurtuluşun olmazsa olmaz şartı imandır. Yani "inanç vasıtası ile kurtuluş" Metodizm'im en temel ve en önemli öğretilerinden biridir. John Wesley'e göre kurtuluş sadece inananlara ait bir olaydır. Onun kurtuluş ve kurtuluşun yolu ile ilgili fikirlerinin olgunlaşmasında, Count Zinzendorf'un kayda değer bir yardımı olmuştur. Böylece Wesley daha genel bir terim olan Kurtuluş(Salvation) terimi

---

<sup>366</sup>Bkz. Charles C. Ryrie, **So Great Salvation:What It Means to Believe In Jesus Christ** , Illinois , 1989, s. 147.

<sup>367</sup> Bkz. Bkz. Romalılara Mektup, 5:12.

<sup>368</sup>Bkz. İannitto, a. g. e. , s. 55.

<sup>369</sup>Bkz. Wesley, "The Scripture Way of Salvation", JWS, s. 372-380; Earl D. C. Brewer, "Sect and Church in Metodism", **Social Forces**, Vol. 30, No. 4(May. 1952), s. 404(400-408).

yerine daha özel bir terim olan aklanma(Justification) terimini kullanmıştır. Bu aşamada da onun kurtuluş ile aklanmayı birbirinden ayırt etmiş olduğu görülmektedir<sup>370</sup>. Ancak bu aklanma terimi kesinlikle kurtuluş ile aynı anlamda kullanılmamış, aklanma bizzat kurtuluşun başlangıç noktası olarak ifade edilmiştir. Aklanma'nın olabilmesi için ise tövbe ederek iman etmek gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında inanmayan hiçbir kimse aklanamaz, sadece inananlar aklanabilir<sup>371</sup>.

İman ile birlikte kurtuluştaki önemli etkenlerden birisi de kişinin yapmış olduğu iyi davranışlardır. Hem iman, hem de amel tamamen Tanrının lütfu sayesinde oluşmaktadır. Kurtuluş için iman bir sorumluluk, amel ise bir gerekliliktir<sup>372</sup>. John Wesley'e göre genel anlamda kurtuluşun tek bir vasıtası bulunmaktadır ki bu vasıta da imandır<sup>373</sup>. Bu iman da İsa Mesih'e olan imandır. Bu arada amel de dikkat çekmektedir. Ancak amel kurtuluşun delilleri olarak görülmektedir ve amel insanı mükemmelliğe sevk etmektedir. Dolayısıyla inanan bir kimse bu dünyadaki yaşamında mükemmel hayata ulaşabilmektedir<sup>374</sup>.

Kurtuluş toplumsal olduğu kadar bireysel olma özelliği de taşımaktadır. Kişisel kurtuluş için bu dünyada yapılan Hristiyan misyonu ve hizmeti önemli yer teşkil etmektedir. Kişisel kutsallığın elde edilmesi için daha çok kişisel dindarlığın oluşması gereklidir. Bu da Tanrının sevgisi, komşu sevgisi, adalet için çile çekme ve dünya

---

<sup>370</sup> Heitzenrater, Wesley And People Colled..., s. 83 ; Park, a. g. e. , s. 53.

<sup>371</sup> Bkz . Wesley, "The Scripture Way of Salvation", JWS, s. 375.

<sup>372</sup> Bkz . **The Book Of Discipline**..., s. 46.

<sup>373</sup> Bkz . Wesley, "Justification By Faith", JWS, s. 118.

<sup>374</sup> Bkz. Michael Hennell, "Müjdecî Topluluklar", **Hristiyanlık tarihi**, İstanbul, 2004, s. 540(540-542).

hayatında yenilenme ile bağlantılıdır. Bu bağlamda Metodizmde kişisel dindarlık ön plana çıkmaktadır<sup>375</sup>.

Metodist düşüncesine göre kurtuluş süreci şu şekilde meydana gelmekte ve ifade edilebilmektedir:

1-Hıristiyan mükemmelliği veya kusursuzluğu , bütün günahlardan kurtularak komşumuzu ve Tanrıyı sevmektir.

2- Bu sevgi ise sadece imanla elde edilebilir.

3- Bu da bir anda , aniden verilir.

4- İnsan bunu ölmeden önce , hayatının bir anında (elde etmeyi) ummaktadır.

5-Şimdi kabul günüdür. Şimdi bu kurtuluşun günüdür.<sup>376</sup>

Bütün Hıristiyanlarda olduğu gibi Metodistlere göre de kurtuluşun yalnızca imanla mümkün olacağı ifade edilmektedir<sup>377</sup>. Yine bütün Protestanlarda olduğu gibi Metodistlerde de kurtuluş vasıtası ve otorite olarak kutsal kitap göz ardı edilmemelidir. Çünkü reform hareketleri ile birlikte kutsal kitaba vurgu ön plana çıkmış ve böylece otorite olarak Kutsal Kitap (Sola Scripture) gösterilmiştir. Dolayısı ile kutsal kitap sadece “Tanrı hakkında bilgi veren değil, aynı zamanda Tanrı’yla gerçek yakınlığın kurulmasına sebep

<sup>375</sup> Bkz . *The Book of Discipline...*, s. 46; Erdem, *Misyonerlik faaliyetleri...*, s. 106.

<sup>376</sup> Bkz . <http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html> ; Suh, a. g. e. , s. 169; Butler, s. 142.

<sup>377</sup> Bkz . Efeslilere mektup, 2:8.

olan yeni hayatın yeni sığınma yeridir”<sup>378</sup>. John Wesley’in de temsilcisi olduğu Evanjelik Hareketin temel özelliklerinden birisi de Biblicism(Kutsal kitaba önem verme)’dir<sup>379</sup>.

Kurtuluş, bir Hristiyan için asli günden İsa Mesih’e iman ederek ilahi hayata iştirak etmektir. Bunun anlamı kişinin Cennet’te Tanrı katına ulaşarak, Tanrısal yaşamı ve mutluluğu paylaşmasıdır<sup>380</sup>.

### 3. Kader

Metodistler için kader konusu önemli bir yer işgal etmektedir. Metodizm’in ilk önderlerinden ve kurucusu olan John Wesley ile George Whitefield arasındaki ilk önemli anlaşmazlık kader konusunda olmuştur. Whitefield, Kalvinci bir kader anlayışını benimserken<sup>381</sup>, Wesley, Arminci bir kader anlayışını kabul etmiştir. Arminius’a göre Tanrı hiçbir insana ayrıcalık vermemiştir. Hiçbir insan kurtuluş için seçilmemiştir. Ona göre her insan yeteri derecede akla ve hür iradeye sahiptir. Bu bağlamda kurtuluş tercihi insanın bizzat kendisine bağlıdır<sup>382</sup>.

Arminius’un fikirleri şu şekilde özetlenebilir:**1-Evrensel kurtuluş ve şartlı seçim:**Tanrı günahkar ve düşmüş insanı kurtarmak için İsa Mesih’i vasıta kılarak kurtardı. Ancak kurtulmak istemeyenleri günah içinde bıraktı. Burada kurtuluş insanın akıl yolu ile iman etmesine veya etmemesine bağlıdır. **2- Evrensel Kefaret:** Mesih bütün insanlığın

<sup>378</sup> Bkz. Olgun, a. g. e. , s. 138.

<sup>379</sup> Bkz. Bebbington, a. g. e. , s. 13-14; McGrath, a. g. e. , s. 111-112.

<sup>380</sup> Bkz. İannitto, **Hristiyan İnancı**, s. 385.

<sup>381</sup> Bkz. Brantley, a. g. m. , s. 147.

<sup>382</sup> Bkz. Grudem, a. g. e. , s. 163.

günahı için öldü ve acı çekti. Bu bağlamda bütün insanlar için mümkün olan kefarete yolu, bütün insanlar için değil, yalnızca inananlara fayda sağlayabilir. **3-Hür irade ve kısmi bozulma:**İrade insan için tabii bir durum olduğu için düşüş nedeniyle kaybolmamıştır. Ancak bu iradenin kullanımı ve Tanrının iradesine uygun davranabilmek için Kutsal Ruh'un yardımı gereklidir. **4-Reddedilebilir İnanet:**Tanrının inayeti bütün insanlar için faaliyette bulunur ve iman vasıtası ile hayatta yenilenmeye sebep olur. Ancak yenilenen kimse inayeti reddedebilir. Bu bağlamda Tanrının inayeti zorlayıcı değildir. **5-İnanetin Sürekliliği:**İnananların imanda sebat etmelerini ve günaha karşı koyabilmelerini sağlayan Kutsal Ruh'un (Tanrının) sürekli bir yardımcı inayeti bulunmaktadır. Ancak bu inayeti kaybetmek imkansız değildir<sup>383</sup>.

Wesleyan olarak isimlendirilen Metodistlerin tamamı Jacop Arminius'un bu görüşlerini kabul etmektedirler. Metodistlerin kader anlayışı John Wesley'in "Yardımcı ve engelleyici inayet (Prevenient Grace)" kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Buna göre, her insanda potansiyel olarak Tanrı sevgisi ve inanma yeteneği bulunmaktadır. Eğer insan inanmak isterse Tanrı'nın bu inayetini kendisi devreye sokabilmektedir. Bu insanın kendi iradesine bağlıdır. Tanrı'nın bu inayeti adeta bir evin balkonuna benzetilmektedir. Kişinin bu balkonu kullanması eve girerek rahatça davranması onun isteğine bağlıdır<sup>384</sup>. Yani kişinin Tanrı'nın iradesinin hakimiyeti altına girmesi kendi isteğine bağlıdır. Tanrı Bu

<sup>383</sup> Bkz. Cohn-Sherbok, a. g. e. , s. 13-14; Cowie, a. g. e. , s. 9; Parrinder, a. g. e. , s. 29; Walter Edwin Roush, "Arminian Theology", **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Fern Vergules , Littlefield , Adams &Co. , Paterson, New Jersey, 1959, s. 38-39; Barker, a. g. e, s. 166; Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 49; Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket** , s. 74 -75.

<sup>384</sup> Bkz. Kenneth L. Carder, **Doctrinal Standards and Our Theological Task**, Graded Press, Nashville , 1989, s. 36.

inayet sayesinde insan hür iradesini kullanabilir, Tanrıya inanır ve iyi işler yapabilir<sup>385</sup>.

#### 4. Ahiret

Metodistlerin “Ahiret” anlayışı bakımından bazı nüansların dışında genelde diğer Hristiyan dini gruplarla aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Mesela “Araf” konusu Metodistler tarafından kesinlikle reddedilmektedir<sup>386</sup>. Çünkü İnsanların öldükten sonra Tanrıya iman etmesi mümkün değildir. İman ve inkar ölmeden öncedir.

Önce, ölen insanların çürümüş bedenlerinin tozları bir araya getirilerek onlar ilk bedenlerinin suretinde canlandırılacaklardır<sup>387</sup>. İmanlılar İsa ile birlikte sonsuz bir hayatın bulunduğu cennette yaşamaya başlarken, imansızlar ise son yargılamadan sonra ebedi olarak cehenneme atılacaklardır. Özellikle Ahiret hayatı ile ilgili olarak Yuhanna’nın vahyi bütün Hristiyanlar için olduğu gibi Metodistlerde için de çok önemli bir kaynaktır. Metodistler ahiret hayatını ölüm, yeniden diriliş, yargılama ve yeniden yaratılma olarak dört aşamaya ayırmaktadırlar. Onlara göre ölüm, insan için bir uyku halidir. Buna göre, ölen her insanın bedeni çürüyerek ve toz zerreciklerine dönüşerek toprağa karışmaktadır. Ancak ruh kesinlikle ölmemektedir. Ruh ölümden hemen sonra Tanrıya geri dönmektedir. Ölüm ne kadar gerçekse, Tanrının inayeti daha da gerçektir. Bu inayet sayesinde insan ruhu, doğal olmasa da ölümsüzlüğe ulaşmaktadır. Evrensel dirilişi beklemek ve ummak

---

<sup>385</sup> Bkz. **The Book of Discipline...**, s. 60.

<sup>386</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 202-203.

<sup>387</sup> Bkz. John Wesley, “*On The Resurrection Of The Dead*”, **Sermons on Several Occasion**, Grand Rapids. MI:Christian Classics Ethereal Library; <http://www.ccel.org/ccel/wesley/sermons.html>.

tanrının bir hediyesidir<sup>388</sup>. Bu dünyada iken Tanrıya inanan iyi insanların ruhları göğe yükselerek Tanrı ile görüşür ve orada kurtuluşu beklerler. Kötü kimselerin ruhları ise cehenneme atılır ve işkence içerisinde büyük yargı gününü beklerler. Metodistlerin Ahiret anlayışlarının temelini Kutsal Kitap ve John Wesley'in vaazları şekillendirmektedir. Metodistlere göre, Ahiret hayatı sonsuz bir hayattır. Bu hayata ulaşabilmek için insanların son yargılamadan başarılı olarak geçmeleri gerekmektedir. Son yargılamamanın olabilmesi için de Hz. İsa'nın yer yüzüne gelerek bin yıl sürecek olan Tanrı Krallığını kurması gerekmektedir.

Bin yılcılık (milenyum) kavramı, Latince “bin (mille)” ve “yıl (annus)” kavramlarının birleşmesinden meydana gelmektedir. Grekçe bir terim olarak İncil'in Vahiy bölümünde altı defa geçen bu kavram “bin (chilia)” ve “yıl (ete)” kelimelerinin birleştirilerek “chiliad” veya “chiliasm” şeklinde ifade edilmekte<sup>389</sup> ve İsa'nın ikinci gelişi ile bin yıl sürecek olan “Tanrı Krallığı” olarak anlaşılmaktadır<sup>390</sup>.

Milenyum kavramının Hristiyan dini grupları tarafından farklı şekillerde anlaşıldığı görülmektedir. Buna göre bir kısım mezhepler bin yılcılık (milenyum)'ı literal olarak algılayarak bizzat bin yıl sürecek bir zaman dilimini kastetmişlerdir. Bu nihai bir savaş ve bütün ölümlerin yargılanmasıyla sona erecek gelecekteki bir dönemdir<sup>391</sup>. Bazıları

---

<sup>388</sup> Maddox, a. g. e. , s. 248.

<sup>389</sup> Bkz. Yuhanna'nın Vahyi, 20:1-7.

<sup>390</sup> Bkz. James Spivey, “*The Millennium*”, **Has Our Theology Changrd ? :Southern Baptist Thought Since 1845**, Ed. Paul A. Basden, Broadman & Holman Publishers, Nashville, Tennessee, 1994, s. 230 (230 -262).

<sup>391</sup> Bkz. Stephen Jay Gould, **Binyılı Sorgulamak**, Çev. Tuncay Birkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999 ,

ise bin yıllık bir zaman dilimini değil de bir süreci kastetmektedirler. Dolayısı ile bu takvimsel bir zaman dilimini değil de eskatolojik bir zaman dilimini ifade etmektedir. Bu zamanın zahiri değil de daha çok manevi bir anlamının olduğu belirtilmektedir<sup>392</sup>.

Bu bin yıllık Tanrı Krallığı hakkında Hristiyan mezhepleri arasında farklı anlayışlar mevcuttur<sup>393</sup>. Özellikle Protestan dini grupların büyük bir kısmı İsa'nın yeryüzüne gelerek Tanrı Krallığının kurulabilmesi için herkesin Hristiyanlaştırılması

---

s. 30.

<sup>392</sup> Bkz. Baki Adam, “*Yuhanna'nın Vahyi ve Hristiyan Tarihindeki Yansımaları*”, **Hristiyanlık: Dünü , Bugünü ve Geleceği**, Dinler Tarihi Araştırmaları-III, Dinler Tarihi Derneği Yayınları , Ankara , 2002, s. 121(119-124)

<sup>393</sup> Milenyum hakkında üç görüş bulunmaktadır. **1. A-Milenyumcular**:Bu görüş sahiplerine göre bin yıllık dönem sadece simgesel bir dönemden ibarettir. Şimdiki kilise çağı Mesih'in geleceği döneme kadar sürüp gidecek Mesih döndüğü zaman hem imanlılar hem de imansızlar dirilecektir. İmanlıların bedenleri ruhları ile birleşmek üzere yükselecek ve sonsuza kadar göklerin egemenliğine girişleri sağlanacaktır. İmansızlar ise son yargıya ve son mahkumiyete maruz kalacaklardır. Yeni yer ve yeni gök'ün yaratılması ile de sonsuzluk başlayacaktır. **2. Pre-Milenyumcular**:Bu görüş sahiplerine göre Mesih bin yıllık dönem başlamadan önce yer yüzüne gelecektir. Şimdiki kilise çağı büyük sıkıntı dönemine kadar sürecektir. Bu sıkıntı döneminin sonunda, kilise çağının sonunda Mesih , bin yıllık egemenliğini kurmak için yer yüzüne gelecektir. Mesih döndüğünde ölmüş olan imanlılar ruhları bedenleri ile birleşerek dirilecekler ve İsa ile birlikte yeryüzünde bin yıl egemenlik süreceklerdir. Ölümünden dirilen ve İsa geldiğinde yeryüzünde bulunan imanlılar yücelmiş bedenlerine kavuşacaklar ve yer yüzünde İsa ile hüküm süreceklerdir. Yeryüzünde kalan imansızların çoğu ise Mesih'e dönerek kurtulacaklardır. Böylece İsa yeryüzüne esenlik ve mutluluk getirecektir. **3. Post-Milenyum**:Bu görüşün temsilcileri İsa İsa'nın yeryüzüne gelişinin bin yıllık dönemden sonra olacağını ileri sürmektedirler. Şimdiki kilise çağının sonunda, Hristiyanların çoğalmasının sonucunda, herkes Tanrının standartları doğrultusunda yaşayacak, yeryüzünde bin yıllık bir mutluluk ve esenlik hakim olacak, bu esenlik ve mutluluk sonucunda İsa Mesih gelecek, imanlılar ve imansızlar dirilecek, son yargı gerçekleşecek, yeni yer ve yeni gök yaratılacak ve sonsuz hayat başlayacaktır. Bkz. Grudem, a. g. e. , s. 467-474; Spivey, a. g. e. , s. 230-262.

gerektiğine inanmaktadırlar<sup>394</sup>. Bu düşünce Post-Milenyum fikri ile doğrudan bağlantılıdır. Metodistlere göre İsa bin yıllık Tanrı Krallığının başında yer yüzüne gelecektir. Çünkü Metodistler Pre-Milenyuncu bir anlayışa sahiptirler<sup>395</sup>. İsa yer yüzüne geldikten sonra ilk önce bütün imanlılar diriltilecektir. Bu diriltme onların bizzat kendi bedenlerinde olacaktır ve onlar uykudan uyanırcasına yerlerinden kaldırılacaklardır. Daha sonra bütün insanlar bizzat İsa tarafından yargılanacaktır. Bu yargılamanın sonunda imanlılar ve imansızlar bir birlerinden ayırt edilerek, yeni bir yer ve yeni bir gök yaratılacak, imanlılar cennete konacak, imansızlar cehenneme konacaktır. Cennet ve cehennem hayatı ebedi olan bir hayattır. İnsanlar orada sonsuza kadar kalacaklardır.

### C- SAKRAMENTLER

Sakrament kelimesi Latince “sacramentum” kelimesinden gelmektedir. Esas itibarı ile askeri bir terim olan bu kelime devlet başkanına veya komutana “ciddiyetle söz vermek veya yemin etmek” anlamına gelmekte ve askeri birliğe katılmayı ifade etmektedir<sup>396</sup>. Bu terim Hristiyan terminolojisinde ilk defa M.S.160 yılların da Tertullian tarafından kullanılmıştır. Kutsal kitapta bulunmayan bu terim “Vulgate Bible’da”<sup>397</sup> Grekçe

<sup>394</sup> Bkz. Baki Adam, “Dinler Arası Diyalog”, **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 193 (193-205).

<sup>395</sup> Bkz. Johnson, a. g. e. , s. 156; Erdem, **Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye**, s. 105.

<sup>396</sup> Bkz. Ahmet Hikmet Eroğlu, “Ekmek-Şarap Ayini(Evharistiya)Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farklılıkları”, **A. Ü. İ. F. D. , C. XXXIX**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara , 1999 , s. 450 (439-453).

<sup>397</sup> **Vulgate Bible (Vulgata Kutsal Kitabı)**: Kutsal kitabın dördüncü yüzyıl sonunda Hieronymus (Jerome) tarafından yapılan ilk latince çevrisidir. Bu tercüme 384-404yılları arasında yapılmış ve yaklaşık olarak yirmi üç yıl sürmüştür. Tercümede esas olarak İbranice ve Yunanca metin dikkate alınmış ve kutsal kitap

Mysterion veya Mystery (sır) kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır<sup>398</sup>.

Sakrament Hristiyanlıkta inancın göstergesi olarak yapılan ayin ve düzenli ritüel demektir<sup>399</sup>. Sakrament aynı zamanda insanı takdis eden kutsal gizem veya sır olarak da tarif edilmektedir<sup>400</sup>. Hristiyanlar çarmıhta ölen ve daha sonra dirilen Hz. İsa'nın Hristiyan topluluğu arasında yaşamaya devam ettiğine ve daha önce yapmış olduğu işlerin tamamını halihazırda da yaptığına inanmaktadırlar. Buna göre Hz. İsa Hristiyan cemaati içerisinde yaşamakta, onları eğitmeye, onlara şifa vermeye , bağışlamaya, cefa çekmeye ve onlar adına ölmeye devam etmektedir. İsa'nın bu görünmeyen eylemleri, gizemlerin yaşanması ile görünür hale gelmektedir. İnsan bu sakramentlere iştirak ettiği takdirde Tanrı'nın kurtarıcı inayetini bağışlayan İsa ile karşılaşmaktadır<sup>401</sup>. Bir kişinin İsa ile karşılaşması ve O'nunla ilişki içerisinde bulunması için, o kişinin mutlaka sakramentleri uygulaması gerekmektedir<sup>402</sup>. Çünkü sakramentler Tanrının bir hediyesi ve lütfudur. Bu

---

herkesin anlayabileceği ortak bir dilde yeniden tercüme edilmiştir. Böylece bu çevirinin üstünlüğü kabul edilmiştir. Daha sonra 1546 yılında yapılan Trente Konsilinde üstünlüğü yeniden teyit edilmiştir. Bütün batı kiliseleri(Katolikler) tarafından 1943 yılına kadar bu tercümeyi kullanmışlardır. Bkz. Zee , a. g. e. , s. 28; Cohn-Sherbok , a. g. e. , s. 149; Atkinson, a. g. m. , s. 397-398; Bruce A. Demarest , “*Hieronymus(Jerome)*”, **Hristiyanlık Tarihi** , Komisyon , Yeni Yaşam Yayınları , İstanbul, 2004, s. 198-199; Mehl, a. g. m. , s. 282; Massey H. Shepherd, JR. , “*Wyclif, John*”, **Eyclopedia of Religion**, Vol. XV, Ed. Micea Eliade, New York , 1987 , s. 575; Mircea Eliade-Ioan J. Couliano, **Dinler Tarihi Sözlüğü**, Çev. Ali Erbaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997, s. 123 ; Parrinder , a. g. e. , s. 248; Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, s. 401.

<sup>398</sup> Bkz. Zee, a. g. e. , s. 28.

<sup>399</sup> Bkz. A. Rafet Özkan, **Amerikan Evanjelicleri (Baptistler)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık , İstanbul , 2005, s. 85.

<sup>400</sup> Bkz. Schimmel, a. g. e. , s. 246; Tümer –Küçük, a. g. e. , s. 267; Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, s. 329.

<sup>401</sup> Bkz. Adam-Katar, a. g. e. , s. 89.

<sup>402</sup> Bkz. Timothy Freke-Peter Gandy, **İsa'nın Gizemleri:Gerçek İsa Bir Pagan Tanrısı mıydı?**, Çev. Aslı

lütuf insanoğlunun kurtuluşu için gerekli ve temel bir sırdır<sup>403</sup>. Bu sırlar ile Tanrının insanoğluna karşı sevgisi tezahür etmekte ve mümkün hale gelmektedir <sup>404</sup>. Çünkü Aziz Augustine göre sakrament; “Tanrının insan için imkansız olan inayetin mümkün hale getirilmesidir” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca sakrament, farklı insanlar tarafından farklı anlamlar yüklenerek “gizli bir şeyin açığa çıkarılmasını sağlayan etkili bir sembol” olarak da tarif edilmiştir<sup>405</sup>.

Hristiyanlıkta dinin öznel öğeleri (sakramentleri) olan bu sembolleri bir taraftan sevgi ve iman oluştururken, diğer taraftan da vaftiz ve akşam yemeğinden müteşekkil sakramentler oluşturmaktadır. Bunlar birbirleri ile eşleştirildiğinde inanç sakramenti vaftiz’e , sevgi sakramenti ise Evharistiya(akşam yemeği)’ya karşılık gelmektedir<sup>406</sup>.

Hristiyanlar arasında sakramentlerin sayısı ile ilgili olarak ortak bir görüş bulunmamaktadır. Katolikler ve Ortodokslar yedi sakrament, Protestanlar ise iki sakrament kabul etmektedirler. Ancak vaftiz ve Evharistiya sakramentleri bütün Hristiyan mezhepleri tarafından ortak olarak kabul edilmektedir. Diğer Protestan mezhepler gibi Metodistler de iki sakrament kabul etmektedirler ve diğer sakramentleri reddetmektedirler. Bu kabul edilen sakramentler Vaftiz ve Evharistiya’dır. Metodist Kiliselere göre konfirmasyon , evlilik ve cenaze törenleri gibi uygulamalar çok önemli olmasına rağmen,

---

Bengisu , Ayna Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 9.

<sup>403</sup> Bkz. James F. White, **Sacraments as God’s Self Giving: Sacramental Practice And Faith** , Abingdon Press, Nashville , 1989, s. 13-14

<sup>404</sup> Bkz. White, a. g. e. , s. 22-23

<sup>405</sup> Bkz. Zee, a. g. e. , s. 29; Tucker, a. g. e. , s. 129.

<sup>406</sup> Bkz. Feuerbach, a. g. e. , s. 236.

sakrament olarak kabul edilmemekte ve sakramentlerle hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır<sup>407</sup>. Kutsal kitapta da onların yeri yoktur. Bu yüzden Metodistler vaftiz ve Evharistiya dışında kalan diğer pratikleri usulüne uygun uygulamakta, ancak bu uygulamaları bir sakrament olarak görmemektedirler. Çünkü İsa sakrament olarak vaftiz ve Evharistiya ayinini belirlemiştir<sup>408</sup>. Ayrıca John Wesley’e göre sakrament dışta ve içte meydana gelen belirti ve manevi bir inayet olarak nitelendirilmektedir<sup>409</sup>. Bu sebeple vaftiz ve Evharistiya ayini dışında kalan, Katolik ve Ortodokslar tarafından uygulanan diğer sakramentler insanın iç ve dünyasında hiçbir belirti ve manevi bir inayet meydana getirmemektedir.

## 1. Vaftiz

Vaftiz kelime olarak Yunanca “Baptizo, baptein, baptizein” kelimesinden türemiştir. İngilizce “baptism” olarak ifade edilen kelime Türkçe de “vaftiz” şeklinde söylenmekte, “suya daldırmak, suya batırmak, “yıkamak”<sup>410</sup> veya “pislikten temizlenmek” anlamlarına gelmektedir<sup>411</sup>. Vaftizin Yeni Ahit’te suya daldırmaktan daha

<sup>407</sup> Bkz. McAnally, a. g. e. , s. 27.

<sup>408</sup> Bkz. **The Book of Discipline of The United Methodist Church**, s. 62; Campbell, a. g. e. , s. 106-107; [http://en.wikipedia.org/wiki/Articles\\_of\\_ReligionMethodist](http://en.wikipedia.org/wiki/Articles_of_ReligionMethodist).

<sup>409</sup> Bkz. Wesley, “*New Birth*”, JWS, s. 342.

<sup>410</sup> Bkz. Robert L. Saucy, **The Church in God’s Program**, Moody Press, Chicago, 1972, s. 208-209; Michel Melsin, “*Baptism*”, **The Encyclopedia of Religion(ER)**, Ed. Mircea Eliade, Macmillian Publishing Company, New York, 1987, Vol. II, s. 59 (59-63), Ali Erbaş, **Hristiyanlıkta İbadet**, Ayışığı kitapları, İstanbul, 2003, s. 86.

<sup>411</sup> Bkz. Mustafa Erdem, “*Hristiyanlıkta Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma*”, **A. Ü. İ. F. D.** , C. XXXIV , Ankara, 1993, s. 133 (133-154).

ziyade “yıkama” ve “arıtıp temizleme” anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir<sup>412</sup>. Vaftiz; bütün Hristiyanlar tarafından kabul edilen iki sakrament’in birincisi ve diğer sakrament olan Evharistiya(ekmek-şarap) ayinine kabul için temel şarttır. Çünkü kişi vaftiz olarak Hristiyanlık’a girmiş olur. Bu anlamda vaftiz bir dine giriş ritüelidir. Ayrıca vaftiz; arınmanın ve yenilenmenin aracı olan dinsel bir simgedir. Bu beden değil, ruhun kurtuluşu ve günahların affedilmesini sağlayan dini bir ayindir<sup>413</sup>.

Terim olarak vaftiz;Hristiyanlıkta dine giriş<sup>414</sup>, asli günden kurtuluş, kirliden geçmişten temizlenme ve kutsal hayata erişebilmek için , belirli usullere riayet edilerek, su ile yapılan bir ayindir<sup>415</sup>. Vaftiz Hristiyanlıkta çok çeşitli anlamlar ifade etmektedir. Vaftiz’in çeşitli anlamlarını Resullerin İşleri bölümünde ve Mektuplarda bulmak mümkündür ve buna göre de vaftiz şu anlamlara gelmektedir<sup>416</sup>:

1-İsa’nın ölümü ve dirilişi ile bütünleşmek<sup>417</sup>

2-Kiliseye ve yeni bir topluma katılmak

3-Vaftizle kişi Hristiyanlığı kabul etmiş olur.

4-Vaftiz günahlardan arınmak anlamına gelir.

5-Vaftiz yeniden yaradılışın işareti ve emaresidir.

<sup>412</sup> Bkz. Markos, 7:4, Luka, 11:38; Ayrıca bkz. Erbaş, **Hristiyanlıkta İbadet**, s. 86.

<sup>413</sup> Bkz. Mircea Eliade, **Dinler Tarihi (İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi)**, Çev. Mustafa Ünal, Serhat Kitapevi, Konya, 2005, s. 235; Saucy, a. g. e. , s. 210.

<sup>414</sup> Bkz. Besnard, a. g. m. , s. 146.

<sup>415</sup> Bkz. Erdem, *Hristiyanlıkta Vaftiz...*, s. 133.

<sup>416</sup> Bkz. Zee, a. g. e. , s. 85-100; Ayrıca bkz. Koleselilere Mektup, 2:11-13.

<sup>417</sup> Bkz. White, a. g. e. , s. 36-42.

6-Kutsal Ruh'un hediyesi ile vaftiz birbirinden ayrılamaz.

7-Vaftiz, Yeni (Tanrı ile yapılan) Ahit'in sünnetidir.

Buna göre vaftiz olan bir kimse suya batırıldığında İsa'nın ölümü ile, sudan çıkarıldığında ise İsa'nın dirilişi ile bütünleşmektedir<sup>418</sup>. Hristiyanlığı kabul eden kişi yeni bir toplumun üyesi haline gelmekte ve yeniden yaratılarak bütün günahlarından kurtulmaktadır<sup>419</sup>. Kutsal Ruh'un bir hediyesi olan vaftiz vasıtasıyla kişi Tanrı ile bir sözleşme yapmış olur<sup>420</sup>. Bu bağlamda vaftiz; Yahudilikte Tanrı ile yapılan Ahit'in sembolü ve işareti olan sünnet<sup>421</sup> ile aynı anlama gelmektedir<sup>422</sup>. Yani Eski Ahit'teki sünnetin Yeni Ahitteki karşılığı vaftizdir<sup>423</sup>. Eski Ahit'te, İbrahim'in soyundan gelenlerle yapılan bir sözleşmenin işareti olan sünnet için ailevi kan bağı aranmasına karşın, Yeni Ahit'te sözleşmenin bir işareti olan vaftiz için ailevi kan bağı aranmamaktadır<sup>424</sup>. Çünkü vaftiz olan herkes Tanrının korumasına girmiş ve Onun çocukları olmuştur. Artık aileyi bütün Hristiyanların oluşturduğu vaftizliler topluluğu meydana getirmektedir.

---

<sup>418</sup> Bkz. Runyon, a. g. e. , s. 144.

<sup>419</sup> Michael Kimmitt, **Baptism: Meaning, Mode & Subjects**, K & M Books, Plas Gwyn , Trelawnyd , 1997, s. 9-11.

<sup>420</sup> Bkz. Koleselilere Mektup, 2:11-13.

<sup>421</sup> Bkz. Tekvin, 17:9-14.

<sup>422</sup> Bkz. Tekvin, 17:9-14; Erdem, *Hristiyanlıkta Vaftiz...*, s. 134; Runyon, a. g. e. , s. 140; Adem Özen, **Yahudilikte İbadet**, Ayışığı kitapları, İstanbul, 2001, s. 123; Ronald De Vaux, **Yahudilikte Aile**, Ahmet Güç, Arasta Yayınları, Bursa , 2003, s. 81-84; İlhan Keskinöz, **Vaftiz ve Vaftizli Yaşam**, İstanbul, 2002, s. 37-42.

<sup>423</sup> Bkz. Michael Green, **Baptism: Its Purpose, Practice and Power**, Hodder And Stoughton, London, 1988, s. 25; Erbaş, **Hristiyanlıkta İbadet**, s. 121-124, 137-138.

<sup>424</sup> Bkz. Zee, a. g. e. , s. 124.

John Wesley'e göre sünnet maddi olmaktan daha çok, manevi olarak düşünülmekte ve doğrudan vaftiz olarak görülmektedir. Vaftiz burada harici bir eylem olarak düşünülmektedir. "Sünnet yürek işidir. Yasa'nın değil ruhun işidir"<sup>425</sup> cümlesini yorumlayarak, Wesley İsa'yı takip eden birinin ayırt edici bir özelliği ve Tanrı'yı kabul etme durumu olduğunu ifade etmektedir. Ona göre bu yaratıldıktan sonra manevi ve akli olarak yenilenmedir ve dışsal bir sünnet veya vaftiz veya harici herhangi bir durum değildir. Sünnet, ruhun doğru bir durumu ve manevi olarak ayırt edilebilen önemli hakikatlerden biridir<sup>426</sup>. Bu sebeple manevi veya içsel sünnet olan bir kişinin dışsal sünnete ihtiyaç duymayacağı ifade edilerek, Manevi sünnetin dışa yansıyan belirtisi ise vaftiz olarak belirtilmektedir<sup>427</sup>. Ona göre Vaftiz, sadece kişinin İsa'nın bedeni ile bütünleşmeyi ve kilise üyeliğini elde etmeyi değil, aynı zamanda Tanrının lütfunun kişinin içine işleyerek O'nun çocukları olmasını sağlamaktadır. Bu sebeple vaftiz ve sünnet arasında bir paralellik olduğunu belirterek, bebek vaftiz'in sekizinci güne kadar yapılmasının gerekliliğini belirtmektedir<sup>428</sup>.

Vaftiz'in, İsa'nın yaşadığı dönemde vaftizci Yahya tarafından uygulandığı belirtilmekte<sup>429</sup> ve ancak Hz. İsa'nın kendisinin hiçbir kimseyi vaftiz etmediği bildirilmektedir<sup>430</sup>. Dini bir emir olarak Hristiyanların vaftizi uygulamalarındaki en

---

<sup>425</sup> Bkz . Romalılara Mektup, 2:29.

<sup>426</sup> Bkz . Wesley, "*The Circumcision of The Heart*", JWS, s. 24

<sup>427</sup>Bkz. Outler, John Wersley, s. 323.

<sup>428</sup> Bkz. Heitzenrater, **Wesley and The People Called...**, s. 200.

<sup>429</sup> Bkz. Matta, 3:11-16; Markos, 1:7-11; luka, 3:16-22; Yuhanna, 1:27.

<sup>430</sup> Bkz. Erdem, *Hristiyanlıkta Vaftiz...*, s. 139.

önemli etken Matta İncil’inde “Şimdi siz gidip bütün milletleri şakirt edin, onları baba, oğul ve kutsal ruh adına vaftiz edin”<sup>431</sup> cümlesidir.

Metodistlere göre vaftiz, Hristiyanlığın evrensel kilisesine ve İsa Mesih’in ailesine iştirak etmeyi ifade etmektedir. Bu da günahlardan pişman olarak, Tanrı Baba’ya, İsa Mesih’e ve Kutsal Ruh’a inanmayı , ayrıca Hristiyan inancını içinde bulunduran Eski ve Yeni Ahit’i kabul ederek, kişinin “Mesih’in Kutsal Kilisesine” yürümesini ifade etmektedir<sup>432</sup>.

John Wesley vaftizi, İsa tarafından belirlenen bir sakrament ve yeniden yaratılmanın belirtisi ve işareti olan su ile yıkanma olarak nitelendirmektedir. Bunun ise hem içsel, hem de dışsal olmak üzere iki belirtisi bulunmaktadır. Dışsal belirtisi Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına kişinin vaftiz edildiği sudur. İçsel işareti ise günahla ölüm ve dürüstlükte (günahsızlıkta) diriliştir. Buna göre vaftiz olan kişi, yeniden doğmuş olarak kabul edilmektedir. Ancak her zaman bu doğuş manevi olarak meydana gelen yeniden doğuş anlamına gelmeyebilir. Manevi olarak meydana gelen vaftizle yeniden doğuş, ancak çocukların vaftizinde meydana gelmektedir<sup>433</sup>.

Vaftizin insanları Hristiyan yapan Tanrının inayetinin bir sembolü olduğu ileri sürülmekte ve insanı Hristiyan yapan şeyin su değil, bizzat Tanrının inayetinin kendisi olduğu belirtilmektedir. İnayet’in ise kutsal Ruh vasıtası ile ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Böylece vaftiz su vaftizi ve kutsal Ruh’un vaftizi olarak iki şekilde

---

<sup>431</sup> Bkz. Matta, 28:19.

<sup>432</sup> Bkz. Mcanally, a. g. e. , s. 6.

<sup>433</sup> Bkz. Wesley, “*New Birth*”, JWS, s. 342-343.

algılanmakta, ancak su vaftizi Kutsal Ruh vaftizinin gölgesinde kalmaktadır<sup>434</sup>. Yani gerçekte su bir sembolden öteye gitmemekte ve şekilsel bir özellik taşımaktadır.

Hristiyanlıkta Tanrı ile yapılan sözleşmenin bir işareti ve sembolü olan vaftiz çeşitli şekillerde uygulanmış. Vaftiz; diğer Hristiyanlarda olduğu gibi Metodistlerde de vaftiz olacak kişinin bütün vücudunun suya tamamen “daldırılarak”, başına su “serpilerek” veya başına su “dökülerek” üç şekilde yapılmaktadır<sup>435</sup>.

Diğer bazı kiliseler<sup>436</sup> gibi Metodistler de yetişkinlerin yanı sıra yetişkin olmayan çocukları da vaftiz yapmaktadırlar. Onlara göre tıpkı sünnetde olduğu gibi ailenin dinine girişin ve topluma aidiyetin bir belirtisi olarak vaftiz uygulanılmaktadır<sup>437</sup>. Bu uygulamada çocuk kendi ailesi tarafından Tanrıya adanmaktadır<sup>438</sup>. Ancak kilise üyeliği yetişkin olunca onaylanmaktadır. Bir çocuk (yetişkin olmayan) vaftiz edilirken, anne ve babası onun adına, evde ve toplumda Hristiyan olarak eğitileceğine ve yetiştirileceğine söz vermektedirler. Çocuk yetişkinlik çağına geldiğinde ona bir Hristiyan olarak, görevleri ve sözleri hatırlatılarak kilise üyeliği onaylanmaktadır.

Bebek iken ailesi tarafından vaftiz ettirilen bir kimse yetişkinlik çağına geldiğinde kilise üyeliğinin onaylanabilmesi için konfirmasyon uygulanmaktadır<sup>439</sup>. Daha önce de

---

<sup>434</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 105.

<sup>435</sup> Bkz. Outler, **John Wesley**, s. 319; Mcanally, a. g. e. , s. 7.

<sup>436</sup> Bkz. Michael Green, a. g. e, s. 65.

<sup>437</sup> Bkz. Grudem, a. g. e. , s. 406-407.

<sup>438</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 104; **Report of The Commission on The Worship to The General Conference of The Methodist Church, 1960**, Methodist Publishing House, Nashville, 1960, s. 18-19.

<sup>439</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 113, 115.

ifade edildiği gibi konfirmasyon Metodistler tarafından sakrament olarak kabul edilmemesine rağmen, yetişkin kişinin kilise üyeliği kazanabilmesi için ondan iman ikrarı alınarak konfirmasyon yapılmasını kabul etmektedirler. Vaftiz çocuk doğduktan sonra herhangi bir zamanda yapılmasına rağmen, konfirmasyon daha önce kişinin kendisi veya ailesi tarafından verilen sözlerin(yemin ve iman ikrarı) kendisine hatırlatıldığı ve kilise üyeliğinin onaylandığı<sup>440</sup> bir zamanda yapılmaktadır ve konfirmasyon kişinin üyeliğe kabul edildiği bir zamanı işaret etmektedir. Altıncı sınıfı tamamlayan genç insanlara konfirmasyon uygulanmadan önce genellikle bir dini eğitime tabi tutulmakta<sup>441</sup> ve bu eğitimden sonra kendilerinden iman ikrarı alınmaktadır<sup>442</sup>.

Eğer bir çocuk vaftiz olmadan ölürse, vaftiz olmuş gibi daha çok Tanrının sevgisinde ve korumasında olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda bakıldığında vaftiz Metodistler için çok önemli bir sakrament olmakta, fakat kurtuluş için mutlaka gerekli görülmemektedir<sup>443</sup>. Buna göre vaftiz; kurtuluşun bir sebebi değil, bizzat Hristiyan olmanın bir işareti ve sembolüdür.

Metodistlere göre vaftiz, çocuk doğduktan sonra herhangi bir zamanda yapılabilir. Ancak çocuk yetişkin olduğunda anne ve babası tarafından daha önce verilen yeminler tekrarlatılarak kilise üyeliği onaylanmaktadır. Metodistler herhangi bir zamanda, ister Metodist kiliseden olsun isterse de farklı bir kiliseden olsun daha önce vaftiz olmuş bir kimsenin vaftiz olmasını iyi karşılamamakta ve kesinlikle yeniden vaftiz

---

<sup>440</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 115.

<sup>441</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s112; Pamir, a. g. e. , s. 305.

<sup>442</sup> Bkz. Mcanally, a. g. e. , s. 8.

<sup>443</sup> Bkz. Mcanally, a. g. e. , s. 7.

etmemektedirler. Çünkü vaftiz bir dine giriş ritüelidir ve daha evvel Hristiyan olmayan ve dine yeni giren bir kimse için uygulanmaktadır. Daha önceden herhangi bir kilisede vaftiz olan bir kişiden Metodist cemaatine veya dinine girişte sadece kilise üyeliği için söz alınmaktadır<sup>444</sup>. Sonuç olarak vaftiz bir kişiyi asli günahın cezasından inayetle kurtarmakta ve Tanrı'nın Kutsal Ruh'unun inayetini devam ettirmektedir<sup>445</sup>.

## 2. Ekmek ve Şarap Ayini (Evharistiya)<sup>446</sup>

Yunanca “eucharistein” veya “eucharisteo”den gelen “Evharistiya” Yahudilerin Mısır'dan çıkışının anısına kutlanan fısıh yemeğine<sup>447</sup> dayanmaktadır<sup>448</sup>. Fakat daha sonra Hristiyanlarca İsa'nın ölümünün anısına kutlanan bir ayin hüviyetine bürünmüştür<sup>449</sup> ve ekmek-şarap ayini olarak isimlendirilmiştir. İsa'nın bedeniyle bütünleşmek anlamında

<sup>444</sup> Bkz. Mcanally, a. g. e. , s. 8.

<sup>445</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 137.

<sup>446</sup> Evharistiya hem insanların birbirlerine söyledikleri “teşekkür” anlamına geldiği gibi (Bkz. Resullerin İşleri, 24:3; Luka, 17:16; Romalılara Mektup, 16:4), genellikle Tanrıya şükür anlamında kullanılmaktadır. (Bkz. Korintoslulara 1. Mektup, 14:16; Korintoslulara 2. Mektup, 4:15; Efeslilere Mektup, 5:4; Filipelilere Mektup, 4:6; Koleselilere Mektup, 2:7, 4:2; Selaniklilere 1. Mektup, 3:9; Timeteyus'a 1. Mektup, 2:1, 4:3; Vahiy, 4:8, 7:12; Öskan, **Fundamentalist Hristiyanlık...** , s. 159.

<sup>447</sup> Fısıh Bayramı hakkında bkz. Louis Jacobs, Passover”, **The Encyclopedia of Religion**, Vol, XI, Ed . M. Eliade, New York, 1987, s. 204; Tümer-Küçük, a. g. e. , s. 230; Adam, a. g. e. , 57; Sarıkçıoğlu, a. g. e. , 236-237 ; Özen, a. g. e. , s. 214-218.

<sup>448</sup> Bkz. Lawrence A. Hoffman, “*Jewish And Christian Liturgy*”, **Christianity In Jewish Terms** , Ed. Tikva Frymer-Kensky, David Novak, Peter Ochs, David Fox Sandmel, Michael A. Signer , Westview Press , Colorado, Oxford, 2000, s. 184; Öskan, **Fundamentalist Hristiyanlık...**, s. 160 ; Saucy, a. g. e. , s. 213.

<sup>449</sup> Mehmet Katar, “*Dinlerde Günlük İbadet Uygulamaları*” , **Dini Araştırmalar**, C. 1, S. 1, Mayıs, 1998, s. 72 (59-75).

“komünyon (communion) olarak da nitelendirilmektedir<sup>450</sup>. “Şükretmek veya Tanrıya şükür duasında bulunmak” anlamına gelen Evharistiya<sup>451</sup>, Komünyon, Lord Supper, Lord Table, Mass şeklinde de ifade edilmektedir<sup>452</sup> ve yüklenen anlam ve uygulama zamanı ise dini gruplara göre değişmektedir. Metodistler genelde bu yemeği İsa’nın ölümünün<sup>453</sup> yanı sıra onun çektiği çilenin ve yeniden dirilişinin bir hatırası olarak kutlamaktadırlar<sup>454</sup>. Bütün Hristiyan mezhepler tarafından kabul edilen ve ortak bir ibadet şekli olan Evharistiya ayini her pazar Hristiyanlar tarafından uygulanmaktadır. Evharistiya, Hristiyan inanç ve ibadetlerinin temelini oluşturan bir sakramenttir. Bu sakrament, İsa’nın çarmıha gerilmeden önce şakirtleri ile paylaştığı son akşam yemeğinin anısına yapılan bir ayindir<sup>455</sup>. Hristiyanlar bu birlik (komünyon) yemeğini paylaştıklarında, Hz. İsa’nın bedensel olarak aralarında var olduğuna inanmaktadırlar. Kutlanan bu sakramentin unsurları olan ekmek ve şarap, Katolikler tarafından ilgili kutsal metinlerin<sup>456</sup> literal olarak anlaşılması sebebi ile İsa’nın gerçek bedeni ve kanı olarak anlamışlar ve tören esnasında İsa’nın fiziki bedeni ile tören yerinde hazır bulunduğunu belirtmişlerdir. Çünkü

---

<sup>450</sup> Bkz. Saucy, a. g. e. , s. 213.

<sup>451</sup> Bkz. Eroğlu, “*Ekmek-Şarap Ayini...*”, s. 440; Adam, a. g. e. , s. 90; Pamir, a. g. e. , s. 324; Christian W. Trol, **Müslümanlar Soruyor Hristiyanlar Yanıtıyor**, Çev. Robert Kaya, Ohan matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul, t, s. 65, 72.

<sup>452</sup> Bkz. White, a. g. e. , s. 52.

<sup>453</sup> Bkz. Wesley, “*The Duty of Constant Communion*”, JWS, s. 502; Outler, **John Wesley**, s. 335.

<sup>454</sup> Oden, **John Wesley’s Scriptural...**, s. 186.

<sup>455</sup> Bkz. Adam, **Dinler Tarihi**, s. 90; Erbaş, **Hristiyanlıkta İbadet**, s. 160; Mustafa Ünal, **Evrensel Dinlerde Kutsal Zamanlar, Takvimler, Dini gün, Bayram ve Törenler**, Kıvılcım Yayınları , Kayseri , 2000, s. 156.

<sup>456</sup> Bkz. Matta, 26:26-28; Markos, 14:22-24; Luka, 22:19-20.

sakramentin icrası esnasında ekmek ve şarabın cevher değişimine (Transubstantiation) uğrayarak İsa'nın gerçek bedenine ve kanına dönüştüğüne inanılmaktadır<sup>457</sup>. Ayrıca Katolikler Evharistiyada , İsa'nın haçta kurban edilmesinin tekrarı olması sebebiyle, kurbanlık özelliği bulunduğu inanırlar<sup>458</sup>. Evharistiya konusunda Ortodokslar ile Katoliklerin görüşleri arasında pek fark görülmemektedir. Katolikler ile Protestanlar arasında meydana gelen görüş ayrılıklarının temelini Evharistiya'da İsa'nın varoluş şekli ve Evharistiya'nın kurbanlığı meselesi oluşturmaktadır<sup>459</sup>.

Protestanlar arasında ise Evharistiya hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Evharistiyanın kurban niteliğinin olmadığı fikrinde birleşen Protestan gruplar, ekmek ve şarabın İsa'nın etine ve kanına dönüştüğü fikrine karşı çıkmaktadırlar<sup>460</sup>. Fakat ekmek ve şarabın niteliği konusunda farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Buna göre Lutherci gelenek Evharistiya ayininde ekmek ve şarapta İsa'nın gerçek olarak varlığını kabul etmelerine rağmen, Katoliklerin cevher değişimi (transubstantiation) anlayışını reddederek cevher birliğini (consubstantiation) yani ekmek ve şarabın cevheri ile İsa'nın bedeni ve kanının cevherinin birlikte bulunduğu inanırlar<sup>461</sup>. Zwingli ise İsa'nın göğe yükselmesinden sonra hiçbir şekilde yeryüzünde bulunmadığını, babanın yanında olduğunu ve aynı anda birden fazla yerde bulunamayacağını<sup>462</sup>, Evharistiya'yı Hristiyan olmanın bir işareti ve

<sup>457</sup> Bkz. Pamir, a. g. e. , s. 336-337.

<sup>458</sup> Bkz. Pamir, a. g. e. , s. 324-325; Katar, “*Dinlerde Günlük İbadet...*”, s. 72.

<sup>459</sup> Bkz. Eroğlu, a. g. m. , s. 440.

<sup>460</sup> Bkz. Katar, “*Dinlerde Günlük İbadet...*”, s. 72.

<sup>461</sup> Bkz. Eroğlu, a. g. m. , s. 445-449.

<sup>462</sup> Bkz. Bıyık, a. g. e. , s. 144; Eroğlu, a. g. m. , s. 449-450.

İsa'nın son akşam yemeğinin bir hatırası olarak algılamıştır. Bu açıdan bakıldığında Zwingli'ye göre sakramentlerin (vaftiz ve Evharistiya) iç ve şahsi hiçbir değeri yoktur ve kiliseye aidiyetin bir şahitliğidir<sup>463</sup>. Calvin'in Evharistiya anlayışı ise Luther ve Zwingli arasındadır. Ona göre İsa Evharistiya sakramenti esnasında imanlılar ile birlikte bulunmaktadır. Fakat onun bu bulunuşu fiziki olmaktan daha çok, manevi bir hazır bulunmadır ve ayine katılan kişilerin imanları sayesinde İsa ile manevi bir birleşme yaşadıkları ifade edilmektedir<sup>464</sup>. Ayrıca Kalvinciler tarafından ekmek ve şarap bir nevi ruhu besleyen bir yiyecek olarak algılanmaktadır. Ekmek ve şarap nasıl insanın bedenini besliyorsa, Evharistiya da yenen ekmek ve içilen şarap da kişinin ebedi hayat için ruhun gerçek yiyeceği ve içeceği olduğu vurgulanmaktadır<sup>465</sup>. İsa'nın bedeninin ve kanının gerçek bir yiyecek ve içecek olması Yuhanna İncilinde “hayat ekmeği” olarak anlatılmaktadır<sup>466</sup>. Snotik İncillerde<sup>467</sup> ise Evharistiya İsa'nın “bedenine ve kanına iştirak”<sup>468</sup> olarak belirtilmektedir<sup>469</sup>.

Reform döneminde Evharistiya'nın ne zaman ve ne sıklıkta yapılacağı hakkında çeşitli tartışmalar yapılmış, bu sebeple haftada bir, ayda bir, üç ayda bir ve en az yılda bir

---

<sup>463</sup> Bkz. Eroğlu, a. g. m. , s. 449.

<sup>464</sup> Bkz. Bıyık, a. g. e. , s. 145.

<sup>465</sup> Bkz. Outler, **John Wesley**, s. 336; Eroğlu, a. g. m. , s. 451.

<sup>466</sup> Bkz. Yuhanna, 6:31-35.

<sup>467</sup> Matta, Markos ve Luka İncilleri bahsedilen konular ve olaylara bakışları itibarıyla birbirleri ile benzer oldukları için snotik İnciller olarak isimlendirilmişlerdir. Bkz. Şaban Kuzgun, **Dört İncil , Yazılması, derlenmesi, Muhtevası, Farklılıkları ve Çelişkileri**, Ertem Matbaa Ltd. Şti, Ankara, 1996; Sarıncıoğlu, a. g. e. , s. 263; Eliade-Couliano, a. g. e. , s. 118.

<sup>468</sup> Bkz. 1. Korintlulara Mektup, 11:23-25

<sup>469</sup> Bkz. Eroğlu, a. g. m. , s. 440-441

yapılması şeklinde fikirler ortaya atılmıştır. Diğer bazı kiliselerde olduğu gibi Metodistlerin bu ayini aylık ya da haftalık olarak uyguladıkları belirtilmektedir. Ancak Özellikle Amerika da ortaya çıkan kiliseler Evharistiya Ayininin haftalık olarak uygulanmasında titiz davranmışlardır<sup>470</sup>. John Wesley ruhun gıdası olarak ifade ettiği “kutsal komünyon” ayininin her hafta yapılması gereken bir ayin olması gerektiğini söylemesine rağmen, o daha çok yapılış sıklığına değil de, düzenli olarak yapılmasına önem vermektedir. Bu açıdan bakıldığında o bazen üç ayda bir bazen de her hafta yapılmasını istemiştir. Uygulamalarda o andaki şartların etkili olduğu anlaşılmaktadır<sup>471</sup>.

Metodistlere göre Evharistiya kutsal kitap ile meşruluğu kesin olan ve İsa tarafından belirlenen ikinci ve son sakramenttir. Holy Communion olarak da adlandırılan İsa’nın Son Akşam Yemeği (Lord Supper) Metodist Kilise’sinin inanç ve uygulama esaslarının on sekizinci maddesini oluşturmaktadır. Buna göre Son Akşam Yemeği - “Hristiyanların sadece birbirleri arasındaki sevginin bir işareti değil, İsa’nın kendisinin ölümü ile bizim kurtuluşumuzun bir sakramentidir. O kadar ki doğru ve uygun bir inançla kabul edilen (uygulanan bu sakramentte), bölünen ekmek ile İsa’nın bedenine, Kutsanmış Kadeh (şarap) ile de onun kanına iştirak ederiz. Kutsal Kitap, Tanrının son akşam yemeğindeki ekmek ve şarabın cevherinin değiştiğini (transubstantiation) ispat etmeyebilir. Ancak bu Kutsal Kitap’a aykırı olmasına rağmen, onun batıl olduğunu göstermez. İsa’nın bedeni sadece ilahi ve manevi bir şekle büründükten sonra akşam yemeğinde verilmiş, alınmış ve yenilmiştir. Bunun anlamı İsa’nın akşam yemeğinde yiyerek İsa’nın bedenine

---

<sup>470</sup> Bkz. White, a. g. e. , s. 62.

<sup>471</sup> Bkz. Wesley, “*The Duty of Constant Communion*”, JWS, s. 503-504; Outler, **John Wesley**, s. 336-337.

iştirak edildiğine inanmaktır<sup>472</sup>, -şeklinde tarif edilmektedir.

Metodist toplumunun oluşmaya başladığı ilk dönemlerde, bu topluluk çok sıkı bir komünyon ayini yapmaktaydı. Hatta üyeler kendilerine verilen biletler ile komünyon ayinine katılmaktaydı. Dolayısı hem Metodist toplumun üyesi olmayan ve biletsiz olan kimselerin Evharistiya ayinine katılmaları kesinlikle engellenmekteydi hem de üyelerin ayinlere katılımları kontrol edilmekteydi<sup>473</sup>. Ancak daha sonraki dönemlerde hem bu toplumun büyüyerek genişlemesi hem de topluluktaki bireylerin kontrolünün mümkün olmaması sebebi ile , belki de hoşgörü duygularının gelişmesi sebebiyle uygulamış oldukları sıkı kurallardan vazgeçilerek, komünyona katılım için bilet uygulamasına son verilmiştir. Böylece Metodistler diğer bazı Hristiyan gruplar gibi ayine katılım kurallarında oldukça esnek davranmaktadırlar ve bu sebeple de “açık ayin” uygulamaktadırlar<sup>474</sup>. Evharistiya ayini bütün herkese açık olduğu için katılmak isteyen her insan ayinlere katılabilmektedir<sup>475</sup>.

Evharistiya ayinini bu ayini daha önce yönetmekle görevlendirilmiş olan bir rahip idare eder. İbadette çeşitli dualar , ilahiler ve Kutsal Kitap’dan ayin ile ilgili olan cümleler okunur. Günün önemine göre veya gerekli görülen bir konuya ilişkin olarak vaaz verilir. Ancak Metodizm’in ayrı bir kilise olarak ortaya çıktığı günden itibaren günümüze kadar bu ayin uygulanırken dualarda ve okunuşlarının sıralamalarında bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu yapısal değişiklikler Evharistiya ayininin birinci kısmını oluşturan duaların

---

<sup>472</sup> Bkz. **The Book of Discipline...**, s. 63.

<sup>473</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 76.

<sup>474</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 76.

<sup>475</sup> Bkz. Mcanally, a. g. e. , s. 28.

ve kutsal metinlerin okunmasından müteşekkil olan kısımdır<sup>476</sup>. Ancak en son 1972 yılında Evharistiya ayininin sırası ile şu şekilde uygulanmasına karar verilmiştir: Selam, övgü ilahisi, günah itirafı ve bağış(mağfiret dileme), aydınlanma duası, Kutsal Kitaptan okumalar , vaaz, inanç yenileme, diğerleri için dua, barış ve davet, sunumlar(para toplama), şükran, ekmeği bölme ve kadehi alma, sunum, kabul ettikten sonraki dua, ilahi veya hamd ve şükran şiiri, takdis(en sonda okunan takdis duası)<sup>477</sup>. Aslında diğer bütün Hristiyanlarda olduğu gibi Metodistlerde de bazı teferruatlar dikkate alınmaz ise Evharistiya uygulamalarında pek farklılık göze çarpmamaktadır. Ayin iki kısımdan oluşmakta birinci bölüm vaaz, Kutsal Kitaptan metinlerin ve ilahilerin okunduğu kısım; ikinci kısım ise bizzat ekmek ve şarap uygulamasının yapıldığı bölümdür<sup>478</sup>.

Metodistler ekmek ve şarap ayininde mayasız ekmek ve alkolsüz üzüm suyu kullanmaktadırlar. Çünkü onlar çocukların, gençlerin ve kilise üyelerinin alkollü içeceklerden uzak durmalarını önermektedirler<sup>479</sup>.

## **D – METODİST GELENEK VE BAYARAMLARI**

Metodist Kiliseler tarafından farklı isimler altında uygulanmakta olan çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar gelenek olarak ifade edilen evlilik ve ölüm olaylarını kapsayan uygulamalardır. Bunların yanı sıra Metodistlerin bayram veya şölen olarak

---

<sup>476</sup> Metodistlerin Evharistiya ayininde okunan dua ve ilahilerde ve bunların sıralamalarında meydana gelen değişikliklerde hakkında bkz. Tucker, a. g. e. , s. 118-155.

<sup>477</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 139.

<sup>478</sup> Bkz. White, a. g. e. , s. 52; Xavier Jacob, **Hristiyan Kiliseleri ve İbadetleri**, Ohan Basımevi , İstanbul , 1994, s. 12.

<sup>479</sup> Bkz. Mcanally, a. g. e. , s. 28.

kutlamış oldukları çeşitli törenler bulunmaktadır. Bu törenler Sevgi Şöleni (Love Feast), Gece Nöbeti (Watch Night), Sözleşme Yenilenmesi ve Kamp Toplantısı'dır.

## 1. Metodist Gelenekleri

Metodistlerin uyguladıkları bazı ayinler bulunmaktadır. Bunlar sakramentler olarak ifade ettiğimiz ibadetlerdir. Fakat sakramentlerin dışında da uygulana gelen bazı gelenekler bulunmaktadır. Bu gelenekler evlilik ve cenaze törenleridir. Metodist Kiliselerine göre bu ve benzeri uygulamalar çok önemli olmasına rağmen, sakrament olarak kabul edilmemekte ve sakramentlerle hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır<sup>480</sup>.

### 1.1. Evlilik

John Wesley'in evlilik hakkındaki ilk makalesi 1743 yılında yayınlanmış olan "Thoughts on Marriage and a Single Life (Evlik ve Bekarlık Hayatı üzerine Düşünceler)"dir. Wesley bu makalesinde bekarlığı evlilikten üstün olarak değerlendirmiştir<sup>481</sup>. Bu görüşün kaynağı ise Matta'da yer alan "...kendilerini göklerin egemenliği uğruna hadım saymış olanlar da vardır. Bunu kabul edebilen, kabul etsin"<sup>482</sup> cümlesidir. Wesley'e göre burada Tanrının insanlara bir tavsiye değil de emir verdiği belirtilmektedir<sup>483</sup>. Fakat o Hristiyan evliliğinin değerini kabul etmiş ve kendisi de evlilikle meydana gelen birlikteliği bizzat kutsamıştır. Buna rağmen o, hayatı boyunca

---

<sup>480</sup> Bkz. Thomas S. McAnally, **Questions & Answers About The United Methodist Church**, Abingdon Press, Nashville, 1995, s. 27.

<sup>481</sup> Bkz. Abelow, a. g. e., s. 49; Tucker, a. g. e., s. 177.

<sup>482</sup> Bkz. Matta, 19:12.

<sup>483</sup> Bkz. Abelow, a. g. e., s. 50.

Hristiyanların Tanrısal bir yaşama dikkat etmeleri yerine zihni (aklı) bir eş ile meşgul etme korkusundan dolayı yalnız bir hayatın üstünlüğünü savunmuştur<sup>484</sup>. Fakat evlilik hiçbir zaman Wesley tarafından yasaklanmamış, aksine kendisi de evlenmiştir. Ona göre evliliğin çeşitli sakıncaları bulunmaktadır. Bunlar cinsel ilişki tuzağı, aile ile meşgul olunarak çocukların ve eşin iâşesinin temini için çok çalışmaktan ve para biriktirmekten ibadete zaman ayıramamaktır. Bütün bu sebeplerden dolayı bekarlık ve yalnız yaşam tercih edilmektedir.

Metodistlere göre evlilik Katolikler ve Ortodoksların kabul ettiği gibi bir sakrament değildir. Fakat evlilik ve nikah töreni önemsiz de değildir. Bu sebeple evlilik ve nikah kutsal bir tören ile yerine getirilmelidir.

Evlenecek kişilerin birbirleri ile yakın kan bağı(yakın akraba) olmamalıdır. Ayrıca evlenecek kadınlarda “babanın izni” şartı getirilmiştir. Eğer aile, kızı Hristiyan olmayan biri ile evlendirmek isterse ve kız da Hristiyan biri ile evlenmek isterse, bu gibi durumlarda aileye itaat etmek gerekmemektedir. Fakat hiçbir Metodist papazın o kadını evlendirmemesi gerekmektedir<sup>485</sup>. Evlenilecek kimse dinsiz, putperest, başka dinden, sapkın ve kötülük işleyen biri olamamalıdır. Eğer böyle bir evlilik yapılmışsa hemen bozulmalıdır.

Metodist evliliğinde tek eşlilik hakimdir ve öyle olmalıdır. Evlilik, kadın ve erkek arasında olmalıdır<sup>486</sup>. Evlenmeye karar veren çift kilisede veya uygun bir yerde(genellikle

---

<sup>484</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 177.

<sup>485</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 177-191.

<sup>486</sup> Bkz. **Social Principles:The United Methodist Church (2001-2004)**, United Methodist Church Publishing House, Washington, 2000, s. 10; **The Book of Discipline...**, s. 90.

kız tarafında) toplanılarak bir rahip tarafından şahitler huzurunda nikahları kıyılmaktadır. Metodist nikah törenleri genelde şu şekilde uygulanmaktadır:Başlangıç ve açılış nasihati, çiftlerin maksadının ilanı, Kutsal Kitap okuma, vaaz, birleştirme duası, evlilik yeminini kutsama ve yüzüklerin değiştirilmesi, evlilik ilanı, söylenen söze yanıt ve kutsama ve dağılımdır. Çoğu zaman Metodist düğünleri isteğe bağlı olarak komünyon ayini ile sonlanmaktadır<sup>487</sup>. Fakat düğün eğlenceleri sürdürülebilmektedir. Bu eğlencelerde aşırıya gidilmemesi ve ahlak dışı davranışlar ve oyunların sergilenmemesi tavsiye edilmektedir. Bunun yanı sıra özellikle mümkünse alkollü içecek kullanılmaması önerilmektedir.

Metodistlere göre, hiç kimse iffetten vazgeçmemeli ve ahlaksız davranışlardan kaçınılmalıdır. Hatta cinselliğin yolunu açan bütün davranışlardan kaçınılmalıdır. Hem devlet hem de kilise cinsel ahlakı teşvik etmektedir<sup>488</sup>. Metodistlere göre çiftlerin boşanmaları genelde uygun görülmemektedir. Fakat çiftler birbirlerini aldatmaları durumunda boşanmaya izin verilmektedir.

## 1.2. Cenaze ve Defin

Toplumun sosyal ve dini hayatında önemli bir yer tutan uygulamalardan birisi de cenaze işleri ve defin törenleridir. Cenaze işleri ve defin merasimi hemen hemen bütün dinlerde mevcuttur. Wesley, ölümün iki yönüne vurgu yapmıştır. Birincisi, ölüm asli günahın bir sonucu olarak algılandığı için bir ceza, ikinci olarak da bir sözdür. Wesley genelde vurguyu ikincisi üzerine yapmıştır. Ona göre ölüm bir kazançtır ve günden

---

<sup>487</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 197.

<sup>488</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 90.

kurtuluşun bir çaresidir<sup>489</sup>.

Metodistlerde ölüm ve ölü gömme adetleri genel anlamda diğer Protestanlardan pek farklılık arz etmemektedir. Genelde Anglikan adetlerini hatırlatan Metodist defin adetlerinde zamanla bazı kısaltmalar ve düzenlemeler yapılmıştır. Cenaze törenlerinin temel amacı cenazenin yakınlarına yardımcı olmaktır<sup>490</sup>. Bu törenler esnasında hiçbir şekilde aşırılıklara (süslü elbiseler giyinme v.b) izin verilmemekte ve sadelik esas alınmaktadır<sup>491</sup>.

Ölü tabuta konularak ev duası yapılmakta, mezarlığa getirilerek vaiz tarafından vaaz verilmektedir. Vaazdan hemen sonra cenaze mezara konulmaktadır.

Genelde Metodist cenaze töreninin yapılış şekli en son 1979 yılında yeniden düzenlenmiştir. Buna göre şu sıra takip edilmektedir:Halkın toplanması, inayet kelimesi, selamlama, Kutsal Kitaptan çeşitli cümleler, ilahi, dua, tövbe, Mezmurlar:130, ilan ve övgü, Eski Ahit'ten uygun pasajların okunması, Mezmurlar:23, Corintlilere Mektup:15, İncil'den uygun bölümlerin okunması, vaaz, uygun bir açıklamayı okuma, merhumun yaşamı için Tanrıya teşekkür, ilahi, Yaşamı sunumu, havariler amentüsü, Çeşitli dualar, komünyon(ekmek- şarap)ayini, Tanrı'nın duası, ilahi ve kutsama, Kutsal Kitap'tan çeşitli cümlelerin okunması, dua, İncilden cümleler, , tavsiye ceza için bağış, dua, Tanrı'nın duası, ilahi, takdis -şeklindedir<sup>492</sup>.

---

<sup>489</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 202.

<sup>490</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 215.

<sup>491</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 207.

<sup>492</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 221-222.

### 1.3. İbadetler

Metodistler ibadetler bireysel (özel) ve ortak(genel) ibadetler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Bireysel ibadetlere “sözleşme yenileme”, ortak yapılan ibadetlere ise “komünyon” ayini örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca günlük, haftalık ve yıllık olmak üzere üç ayrı vakitte yapılan ibadetler bulunmaktadır. Günlük ibadetler her sabah erkenden ve akşam vakitlerinde evlerde veya kiliselerde yapılan kutsal kitap okumaları ve dualardan ibarettir<sup>493</sup>. Ayrıca Çarşamba ve Cuma günlerinde olmak üzere haftada iki gün tutulan oruç ibadeti bulunmaktadır<sup>494</sup>. haftalık ibadetler ise her hafta Pazar günü yapılan komünyon ayini ve Pazar sabah ve akşamları yapılan dualardan oluşmaktadır<sup>495</sup>.

Yıllık ibadetleri ise diğer Hristiyanlarda olduğu gibi kilise takvimi ile birlikte başlamaktadır. Bu kilise takvimi içerisinde ve komünyon ayinlerinde kıyafetler takvime göre değişmektedir. Buna göre Metodist kilisesi takvimim advent ile birlikte başlamaktadır. Bu dönem christmas’tan önceki dört pazardan meydana gelmektedir ve kullanılan kıyafetlerin rengi Erguvanidir. Christmas’tan epifaniye(6 ocak) kadar olan dönemin rengi beyazdır. Bu dönemde bebek İsa’ya görmek için gelen kişilerin belirlediği zamandır. İlk Pazar hariç 7 Ocak’tan Kül Çarşambasına kadar olan dönemin rengi yeşildir. Kül çarşambasından önceki son Pazar’ın rengi beyazdır. Paskalyaya hazırlık döneminin rengi ergüvanidir. Bu lent döneminin kırk gününü içine alır. Paskalya döneminin rengi beyazdır. Çünkü İsa’nın dirilişinin kutlanmasıdır. Pentakost (paskalyadan sonraki ellinci

---

<sup>493</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , 9-12.

<sup>494</sup> Bkz. Harper, a. g. e. , s. 73-74.

<sup>495</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , 9-12.

gün) Kutsal Ruh'un kırmızı ile gelişinin kutlanmasıdır. Pentakostu takip eden ilk ve son Pazar ile bütün azizler günü hariç sezonun rengi yeşildir. Bu günlerin rengi ise beyazdır<sup>496</sup>.

#### 1.4. Misyonerlik Faaliyetleri

Metodistlerin faal oldukları alanlardan biri ve en önemlisi misyonerlik faaliyetleridir. Onlar John Wesley'in önderliğinde kurmuş oldukları soysal ve dini teşkilatlar ile insanları kurtuluşa ulaştırmayı amaçladıkları belirtilmektedir.

Misyon Latince “missio” kavramından türemiş ve İngilizce olarak “mission” şeklinde ifade edilmektedir. Sözlük anlamı itibarı ile görev ve yetki anlamlarına gelmektedir. Ayrıca özel anlamı itibarı Hristiyanlığı diğer din mensuplarına yayma anlamına içene almaktadır.

Misyoner ise hristiyanlığı Hristiyan olamayanlara aktarmak ve onların Hristiyan olmasını sağlayan veya kendi mezhebine kazandırmaya çalışan özel olarak yetiştirilmiş ve çok çeşitli donanımlara sahip olan kimse demektir. İster kendi toplumu içinde isterse de başka toplumlar içerisinde misyon görevini yapmaya da misyonerlik denilmektedir<sup>497</sup>.

Metodistler ilk zamandan itibaren oldukça etkin olarak misyon faaliyetlerine girişmişlerdir. John Wesley bunun en önemli örneğidir. O hayatı boyunca tüm insanlara İncil'i ulaştırmaya çalışarak etkin bir misyon görevi üstlenmiştir. Daha onun sağlığında Amerika kıtasında Metodizm önemli ölçüde müntesip kazanarak ikinci büyük dini grup haline gelmiştir.

---

<sup>496</sup> Bkz. MzAnally, a. g. e. , s. 30.

<sup>497</sup> Bkz. Ali İsra Güngör, **Vatikan , Misyon ve Diyalog**, Alperen Yayınları, Ankara, 2002, s. 149-150; Erdem, **Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye**, s. 9.

Metodizm yayılmasında, Metodistlerin benimsemiş oldukları kader anlayışında büyük etkisi olmuştur. Wesley her insanı özgür iradeye sahip olduğunu ve böylece tanrısallığı kabul etmede veya reddetmede bütün sorumluluğun insanın kendisine ait olduğunu belirtmiştir. Ayrıca İsa'nın bütün insanlar için çarmıha gerildiğini belirterek her insanın kurtuluşa erebileceğini ifade etmiştir. Metodizm'de daha çok bireysel ve içsel tecrübeler ön plana çıkmıştır. Kurtuluş da bireyseldir.

Metodistler Pre-Milenyumcu bir hareket olması sebebiyle isanın gelişini kolaylaştıracak bütün davranışları yapabilmektedirler. Misyonerlikte etkin bir eğitim metodunu kullanan Metodistler çok sayıda lise, kolej ve üniversiteye sahiptirler. Ayrıca sosyal yardım dernekleri aracılığı ile de faaliyetlerini yurt dışında sürdürmektedirler. Türkiye topraklarında etkin bir faaliyeti bulunmayan Metodistler dünya siyasetinde etkin bir rol üstlenmiş bulunmaktadır<sup>498</sup>. Metodistler günümüzde çok sayıda ülkede teşkilatlanmış bulunmaktadır. Bunun sebebi de John Wesley'in "dünya benim köyümdür" ifadesidir<sup>499</sup>.

## **2. Metodist Bayramları**

Metodistlerin diğer Hristiyan gruplardan ve mezheplerden farklı olarak uyguladığı çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar sevgi şöleni, gece nöbeti ve kamp toplantısıdır.

### **2.1. Sevgi Şöleni (Love Feast)**

"Love Feast" sevgi, dostluk ve kardeşlik şöleni veya yemeği anlamına gelmektedir.

---

<sup>498</sup> Bkz. Johnson, a. g. e. , s. 156.

<sup>499</sup> Bkz. <http://www.worldmethodistcouncil.org/>.

Yunanca “agape(sevgi)” kavramı ile aynı anlamı ifade etmektedir. Sevgi Yemeği, İsa’nın haça gerilmeden önce öğrencileri ile birlikte yemiş olduğu son akşam yemeğinin yerine geçen bir uygulamadır<sup>500</sup>. Bu uygulama, ilk Hristiyanlar tarafından zengin ve fakir kimselerin aynı masa etrafında bir araya gelerek karşılıklı sevgi ve şefkatin paylaşıldığı bir şöendir<sup>501</sup>. Sevgi Şöleni Hristiyanlar tarafından ilk dört yüz yıl boyunca uygulanmasına rağmen daha sonra terkedilmiştir. Orta (Karanlık) çağ boyunca Protestanlar dahil Hristiyanlar tarafından görmezden gelinen Sevgi Şöleni, havariler dönemindeki şekliyle Moravya’lı Kardeşler (Maravian Brethren) tarafından 1708 yılında yeniden ihdas edilerek yılda iki defa olmak üzere uygulanmıştır. Daha sonra diğer bazı Protestan gruplar da Sevgi Şölenini uygulamaya başlamışlardır<sup>502</sup>. Bu şöen ilk Metodistler tarafından ara sıra yapılan bir uygulamadır. Fakat daha sonraki zamanlarda bütün Metodistler tarafından ayda bir defa olmak üzere uygulanmaya gelmiştir<sup>503</sup>. Fakat günümüzde “Sevgi şöleni” kutlaması üç ayda bir uygulanmakta ve giriş için bilet kullanılmaktadır<sup>504</sup>.

İsa ölmeden önceki akşam havarilerin ayaklarını yıkayarak, onlar ile birlikte akşam yemeği masasına oturmuş ve gecenin diğer olayları ile birlikte ekmek ve şarap ayinini

<sup>500</sup> Bkz. William M. Beahm, “Love Feast”, **An Encyclopedia of Religion**, Littlefield, Adams&Co. , Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey 1959, s. 453; Martin Rist, “Agape”, **An Encyclopedia of Religion**, Littlefield , Adams&Co. , Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey 1959, s. 8; Ralph P. Martin, “İlk Hristiyanlar Nasıl Tapınırdı?”, **Hristiyanlık Tarihi** , Komisyon , Yeni Yaşam Yayınları , İstanbul 2004, s. 126(125-131); Tucker, a. g. e, s. 60-61; Maddox, a. g. e. , s. 210; Harold S. Martin, “The Three Part of Charity(The Love Feast)”, <http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>, 12. 01. 2004.

<sup>501</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 60.

<sup>502</sup> Bkz. Martin, <http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>.

<sup>503</sup> Bkz. Maddox, a. g. e. , s. 210.

<sup>504</sup> Bkz. Campbell, a. g. e. , s. 77.

ihdas etmiştir. Bu nedenle Sevgi Şöleni bu hatıralara uygun olarak üç kısımdan oluşmaktadır.

**1. Ayak Yıkama:** Ayak yıkama uygulaması İsa'nın sevgisine katılma anlamına gelmektedir. Ayrıca ayak yıkama bir alçak gönüllülük ve günahlardan temizlenmenin bir ifadesidir<sup>505</sup>. Toplantı bir veya birden fazla odada yapılmaktadır. Bu toplantıda kadınlar ayrı, erkekler ayrı odalarda oturmaktadırlar. Çocuklar ise kadınların veya erkeklerin bulunduğu odalardan herhangi birinde oturabilmektedirler. Ayak yıkama esnasında erkekler ve kadınlar asla birbirlerini görmemekte, kadın katılımcıların ayaklarını kadın görevli, erkek katılımcıların ayaklarını ise erkek görevli yıkamaktadır. Herkes beline, bel ile diz arasını örtecek şekilde, bir havlu sarar<sup>506</sup> ve ayaklar basit bir kabın içine konularak orada yıkanır. Bele sarılan bu havlu ile ayaklar kurulanır<sup>507</sup>. Bu uygulama bizzat İsa tarafından “Ben Rab ve Öğretmen olduğum halde ayaklarınızı yıkadım;öyle ise sizler de birbirinizin ayaklarını yıkamalısınız. Size yaptığımın aynısını yapmanız için bir örnek verdim” şeklinde emredilmektedir<sup>508</sup>.Bütün cemaatin ayakları yıkandıktan ve herkes ellerini yıkadıktan sonra yemek masasına oturulur.

**2. Akşam Yemeği (The Lord's Supper):** İsa'nın ilhamının katılanlar üzerine geldiği bir yemek anlamına gelen bu yemek, onun havarilerinin ayaklarını yıkamak için yerinden kalktığı ve yıkadıktan sonra oturarak havarileri ile birlikte yedikleri akşam

<sup>505</sup> Bkz. Martin, <http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>.

<sup>506</sup> Bkz. Luka, 12:37.

<sup>507</sup> Bkz. Yuhanna, 13:4-5; Frank Ramirez, “Holy Ground:One of The Most Visible Practices Among The American Anabaptist, The Brethren Love Feast Exemplifies Humility And Community ” , **Christian History**, S. 84, 1 October, 2004, s. 30(29-30) ; <http://www.ctlibrary.com/11547>. “21. 05. 2006 ”.

<sup>508</sup> Bkz. Yuhanna, 13:14-15.

yemeğine dayanmaktadır. Grekçe “deipnon” kavramı ile ifade edilen bu uygulama “basit bir akşam yemeği” olarak tercüme edilmektedir. Bu yemek Yahudi Fısıh Yemeği değildir. Çünkü İsa bu yemeği fısıh yemeğinden önce tesis etmiştir<sup>509</sup> ve fısıh geldiğinde bu yemeğin çoktan sonlandığı belirtilmektedir<sup>510</sup>. Ayrıca fısıh yemeğinde hiçbir kimse bir sonraki sabaha kadar ayrılmadığı halde, bu yemekte yeme ve içme bittikten, söylenen ilahiler ve edilen dualardan sonra herkes aynı gece evlerine gitmektedirler. Akşam yemeği barışın, kardeşliğin, arkadaşlığın bir sembolüdür ve Hristiyan sevgi doktrinini resmetmektedir<sup>511</sup>. Bu yemeğe katılanlar masaya oturduktan sonra dünyayı görürler ve sadece İsa ile birlikte olmazlar aynı zamanda birbirleri ile bir olurlar. Eller yıkandıktan sonra bütün gün kilisede pişirilmiş olan yemekler (et, et suyu, çorba vb.) ikram edilmektedir<sup>512</sup>. İkram edilen yemekle çoğu kez aynı kaptan yenilmekte ve su da aynı bardaktan içilmektedir<sup>513</sup>.

**3. Komünyon (Ekmek- Şarap Ayini):** Komünyon ayini “Sevgi Şöleni” kutlmasının en güzel bölümü ve uygulamanın en yüksek noktasıdır. Komünyon kelimesi katılanlar arasında kalpte, inançta ve hayatta bir birliktelik olduğunu ima etmektedir. Ekmek ve şarap ayini hemen hemen hiç “akşam yemeği” olarak isimlendirilmemektedir. Sevgi Şöleni’nin diğer uygulamaları gibi sembolik bir anlam ifade eden bu ayinde, bölünen ekmek parçası İsa’nın bedenini, bir yudum meyve (üzüm) şarabı ise kanını temsil

---

<sup>509</sup> Bkz. Yuhanna, 13:1.

<sup>510</sup> Bkz. Martin, <http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>.

<sup>511</sup> Bkz. Tucker, s. 65; Martin, <http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>.

<sup>512</sup> Bkz. Ramirez, a. g. m, s. 30.

<sup>513</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 65.

etmekte ve İsa'nın ölümünün anısına uygulanan bir ayin özelliği taşımaktadır<sup>514</sup>.

## 2.2. Gece Nöbeti (Watch –Night)

Watch Night veya Wait Night, Türkçe “gece beklentisi” veya “gece nöbeti” anlamına gelmektedir. Bu kavram Latince “vigilia” kelimesinden türeyen “vigil” kavramı ile aynı anlamda kullanılmaktadır<sup>515</sup>. Festivallere ait gece hizmeti (ayini) olarak da ifade edilen “gece nöbeti” kavramı köken olarak halk arasında dini şarkılar söyleyen kimseleri ifade eden “waits” kelimesinden gelmektedir. Onlar, sadece Christmas arifesinde ilahi söyledikleri için bu şekilde isimlendirilmektedir<sup>516</sup>. Metodistlerin en önemli ikinci kutlamaları olarak dikkat çeken bu uygulama da Moravian Kilisesinin etkileri görülür. Gece beklemesi veya gece nöbeti, kavram olarak, genellikle christmas arifesinde (24 Aralık) ve yeni yılın arifesinde (31 Aralık) akşamdan sabaha kadar geceyi ibadet ve dua ile geçirerek uyanık kalma halidir. Bu gece nöbeti ilk zamanlarda aylık, daha sonra üç ayda bir ve en sonunda yeni yılın arifesindeki gece yılda bir defa olmak üzere kutlanılmıştır<sup>517</sup>. Metodistler geceyi Tanrıya dua, övgü ve şükür ile geçirmektedirler. Bu ise havariler döneminde yapılan uygulamaya kadar dayanmaktadır<sup>518</sup>. Gece nöbeti hem günaha karşı uyanıklık hali hem de sorumlukları yerine getirmek ve yenilenebilmek için Tanrı'nın

<sup>514</sup> Bkz. Martin, <http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>; Katar, “Dinlerde Günlük İbadet ...”, s. 72.

<sup>515</sup> Bkz. Edward Rochie Hardy, “Vigil”, *An Encyclopedia of Religion*, Ed. Vergilius Ferm, Littlefield, Adams&Co., Paterson, New Jersey, 1959, s. 813; Campbell, a. g. e., s. 77.

<sup>516</sup> Bkz. <http://www.christmascarnivals.com/christmas-carols-history/>.

<sup>517</sup> Bkz. Maddox, a. g. e., s. 210; Heitzenrater, *Wesley and The People...*, s. 124.

<sup>518</sup> Bkz. Tucker, a. g. e., s. 65.

desteğini elde etmektir. Gece saat 01:00’de başlamakta ve Christmas sabahı 06:00’da bitmektedir. Ancak bazen akşam saat 20:00’de başlanılmakta, gece yarısında ara verilerek sabaha kadar sürmektedir<sup>519</sup>. Böylece Tanrının yeni yılı ibadetle ve hoş bir şekilde karşılanmaktadır.

### 2.3.Sözleşme (Ahit) Yenileme

Metodistlerin önemli ayinlerinden birisi de Tanrı ile “sözleşme yenileme” ayinidir. Bu uygulama yerel kiliseler arasında bazı farklıklar arz etse de, çoğu Metodist kiliseler Wesley’in Tanrı ile sözleşme yenileme fikrine uymaktadırlar<sup>520</sup>. Bu ayin John Wesley’in zamanından itibaren günümüze kadar devam etmiştir. Sözleşme yenileme ayininde Wesley’e Püriten Richard Alleine kaynaklık etmiştir. Richard Alleine’nin “Vindiciae Pietatis (Dindarlığı Koruma)” adlı eserini özetleyen Wesley, sözleşme yenileme ayinini bizzat kendisi yönetmiştir. Bu ayinin yeni yılın ilk günlerinde ve özellikle ilk Pazar günü uygulanması bir gelenek haline gelmiştir<sup>521</sup>. Metodistlere göre sözleşme yenileme ayinin üç amacı bulunmaktadır. Birincisi, kişinin kendi sorumluluğu ve yaptığı hataları itiraf ederek tanrı ile olan ilişkisini kendi içerisinde onarmaktadır. İkinci olarak, kişinin imanının tasdik edilmesi ve Tanrıdan af dilemedir. Üçüncü olarak ise sözleşmeyi yenileyerek Tanrı’nın merhametine sığınmaktır<sup>522</sup>. Sözleşme yenileme ayinin genellikle kominyon

---

<sup>519</sup> Bkz. Tucker, a. g. e. , s. 66-67.

<sup>520</sup> Güngör, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, s. 76.

<sup>521</sup> Tucker, a. g. e. , s. 68-69.

<sup>522</sup> Maddox, a. g. e. , s. 210-211.

uygulaması ile son bulmaktadır<sup>523</sup>.

Gece Nöbeti ve Sözleşme Yenileme ayinlerinin amacı aynıdır. Her ikisi de kişiyi Tanrıya karşı sorumluluklarını yerine getirmeye sevk ederek ondan af dilemesini sağlamaktadır. Böylece kişi manevi olarak kendisinin Tanrının gözetiminde yetiştirmektedir. Bu ise sistemli bir manevi olgunlaşmayı ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Wesley'in "ruh ve beden (birlikte) bir insan meydana getirir. Fakat ruh ve disiplin ise bir Hristiyan ortaya çıkarır" şeklindeki ifadesi Metodistlerin hayatında disiplin ve manevi tecrübenin önemini ortaya koymaktadır<sup>524</sup>. Gece Nöbeti ve Sözleşme Yenileme ayinleri genellikle iç içe geçmiş durumdadır. Daha doğrusu Sözleşme Yenileme Gece Nöbeti'nin içindedir. Her ikisinin de uygulanış zamanı aynıdır. Sıralama ise şu şekildedir:İlahi, kalplerin Tanrı'ya açılması, Tanrı'nın duası, Kutsal Kitaptan metinler okuma (Yuhanna 15:1-8), Sözleşme Yenileme'nin tarifi ve kişilerin kendi kendilerini denemeye çağrı, sevgi duası, teşekkür tekrarı, itiraf tekrarı, birlikte itiraf, kitabi olarak günahların affı, ilahi, sözleşme yenilemeye giriş ve sözleşme duası, tanıtıcı bir konuşma (teşvik edici bir sesleniş), kısa bir giriş, takdis duası ve komünyon. Eğer komünyon yapılmazsa bir ilahi ve takdis duası okunur<sup>525</sup>.

#### **2.4. Kamp Toplantısı (Camp Meeting)**

Metodizm'in başlıca özelliklerinden biri de kırdaki yapılan toplantılardır. Zaten başlangıçtan itibaren John Wesley İngiltere'de açık alanlarda vaazlar vermiş ve insanları

---

<sup>523</sup> Tucker, a. g. e. , 68.

<sup>524</sup> Maddox, a. g. e. , s. 210-211.

<sup>525</sup> Tucker, a. g. e. , s. 70.

dine davet etmiştir. Metodist açık hava vaazlarının oluşmasında üç temel sebep rol oynamıştır: **1-** Anglikan rahipleri Metodistlerle aynı kiliseyi paylaşmak istememeleri. **2-** Metodist vaizler küçük grupları birbirine uygun hale getirme yani Metodistler arasında uyum sağlamak ve birbirleri ile irtibatlarının artırmak istemeleri. **3-** İncil'in insanların yerleşmediği yerlerde (doğal ortamda) açıklanmak istenmesi. Bu geleneğin bir devamı olarak Metodistler mevsim şartlarının el verdiği ölçüde yılın her hangi bir gününde kırdaki toplantı düzenlenmektedir. Bu toplantılar bazı bölgelerde yıllık yapılan yaz dönemi toplantıları halini almıştır<sup>526</sup>. Bu toplantılar iskana açık olamayan yerlerde yapılmış ve iki gün devam etmiştir. Toplantıya katılanlar yanlarında ya kendi çadırlarını getirmişler yada karavanlarıyla birlikte gelmişlerdir. Çadırlar kamp yerinde kare, daire, dikdörtgen veya at nalı şeklinde dizayn edilmiştir. Ancak genelde ikisi karşılıklı olmak üzere üç tarafı kapalı olan üç bölüm kurulmuştur. Böylece güneşin ısısından ve ışığından korunulmuştur. Ortada olan bölümde bir sunak hazırlanarak tören çadırı (kilise) haline getirilmiştir. Diğer ikisine ise erkekler ve kadınlar ayrı ayrı olmak üzere yerleştirilmiştir. Kamp toplantısı sabah ve öğleden sonra olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Erken vakitlerde başlayan toplantı, saat 08:00'de dua toplantısı, 08:30'da Kutsal Kitap okuma, 09:30'da normal Kutsal Kitap öğrenimi(dersi), 10:30'da vaaz biter ve öğle arası verilir. Öğleden sonra ise 14:30' vaaz, 16:00 çocuk toplantısı, 18:30'da gençlerin toplantısı ve 19:30'da evanjelik hizmetlerle son bulmaktadır<sup>527</sup>.

Daha sonraki dönemlerde ve özellikle günümüzde bu toplantının yerini üç ayda bir yapılan “Üç Aylık Toplantı”lar almıştır. Artık kamp yerlerine binalar yapılarak eski

---

<sup>526</sup> Tucker, a. g. e. , s. 74-75.

<sup>527</sup> Tucker, a. g. e. , s. 77-78.

göçebe özellik ortadan kaldırılmıştır.

Bu bayramlar (festival) Metodistlerin ve özellikle Amerika’da yaşayan Metodist grupların en önemli kutlamalarıdır.

## SONUÇ

Metodizm 18. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıkmış bir dini harekettir. Bu hareketin faaliyetleri ilk zamanlarda dini olmaktan daha çok sosyal bir dini topluluk görünümünde olmuştur. Ancak daha sonraki yıllarda dini bir hüviyet kazanmış ve faaliyetlerini ona göre yapmıştır. Bu bağlamda 1729 yılında ortaya çıkan “Holy Club” ve üyelerinin hiçbir zaman İngiliz kilisesinden ayrı olduğu düşünülmemiştir. Metodizm’in kurucusu John Wesley de hiçbir zaman kendisini İngiliz kilisesinin dışında görmemiştir.

Bu topluluğun üyeleri ilk zamanlar kutsal kitap çalışmaları, düzenli olarak ayinlere katılmaları, fakirlere yardım etmeleri, hapishaneleri ziyaret etmeleri vb. davranışları sebebiyle genel çoğunluktan farklılık arz etmiştir. 1791 yılında John Wesley’in ölümünden dört yıl sonra Metodistler İngiliz Kilisesinden ayrılmışlardır.

Diğer Hristiyan mezhepleri de dikkate alındığında Metodistler; çok çeşitli alt gruplara ayrılmasına karşın, birbirleri ile hiçbir zaman bağlantılarını koparmamış aksine ilişkileri geliştirmenin çok çeşitli yöntemlerini denemişlerdir. Sayısal olarak bakıldığında Hristiyanlar arasında önemsiz gibi görünen Metodistler; günümüzde özellikle Amerika Birleşik Devletleri iç ve dış politikasında dolayısı ile de dünya siyasetinde önemli etkiye sahiptir. John Wesley’in on sekizinci yüzyılda ortaya çıkan ilk Evanjelistlerden olması sebebiyle de Metodist hareket bu dönemde Evanjelik hareketin başta gelen akımlarından olmuştur. Bu bağlamda Metodizm diğer Evanjelik hareketler gibi, Evanjelik hareketin ortak özelliklerini taşımaktadır. Metodist Kiliseler kendi aralarında oluşturmuş oldukları bağ veya irtibat sayesinde hem kendi aralarındaki ilişkileri güçlendirmişler ve bu şekilde

düzenli ve sistemli bir cemaat haline gelmişler, hemde dinamik kalmayı başaraabilmişlerdir.

Bugün Metodistler'in dünya siyasetinde önemli rolleri bulunmaktadır. Metodistler'in dünya siyaseti üzerindeki büyük etkisi dikkate alındığında Türkiye ve Türk Dünyası açısından Metodist kilisesinin ve Metodizmin siyasi uzantılarının dini temellerinin bilinmesi bir zorunluluk arz etmektedir. Özellikle Pre-Milenyumcu düşünceye sahip olmaları, bu şekilde düşünmenin gerekliliği konusunda oldukça etkili olmuştur. Bunlar bilindiği sürece siyasi ve stratejik tedbirler geliştirmek mümkün olabilecektir. Hem Pre-Milenyumcu bir Evanjelik mezhep olmaları, hemde etkin bir misyonerlik metodu olan eğitim yöntemini kullanıyor olmaları bu kilisenin dünya çapında etkilerini ortaya çıkarmıştır. Buna karşılık Metodistler İngiltere, A.B.D ve sömürgelerinde yani Kanada, Güney Afrika ve Avustralya gibi ülkelerde daha çok yayılma imkanı bulmuştur.

Metodistler topluluk olarak İngiltere'de ortaya çıkmalarından itibaren sosyal yardım çalışmalarına ve insanların eğitimlerine oldukça önem vermişlerdir. Amerika'da yine ilk dönemlerden itibaren çok sayıda Metodist eğitim kurumları oluşturulmuştur. Günümüzde yaklaşık olarak "Methodist" ve "Wesleyan" isimleri ile bilinen yirmi tane kolej ve üniversite bulunmaktadır. Ayrıca dünya çapında çok sayıda yayın evleri bulunmaktadır.

John Wesley'in teolojik görüşleri ile şekillenen Metodizm diğer Protestan mezheplerden oldukça farklılık arz etmektedir. Metodistlerin en önemli özellikleri şu şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar Kutsal Kitap'ın tek otorite olarak kabul edilmesi, onun yorumlanmasında aklın kullanılması, akıl kullanılırken geleneğin gözardı edilmemesi ve bütün bunları birikimi olarak da kişisel tecrübenin ön plana çıkarılmasıdır.

Metodistler, çeşitli kilise yapılanmalarının özelliklerini bünyelerinde

barındırmalarına rağmen, kilise yönetim şeklinde episkopalyan yapılanmayı kabul etmişlerdir. Teslis ile ilgili olarak diğer Hristiyan gruplardan pek farklı düşünmeyen Metodistler, özellikle kader anlayışlarında insan iradesinin etkisine vurgu yaparak, insan iradesinin ön plana çıkartmışlar ve insanın fiillerinde hür olduğunu savunmuşlardır. Bu bağlamda John Wesley ve Metodistler Calvin'in "kadercilik" fikrine karşı çıkmışlar ve Arminius'un "insanın davranışlarında hür olduğu" fikrine vurgu yapmışlardır. Evanjelik bir karakterde olan Metodist Kiliselerin diğer Protestan kiliselerden oldukça farklı uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamaların büyük bir kısmı ise Moravya Kilisesi ile büyük bir benzerlik arzetmektedir. Bunun sebebi ise John Wesley üzerinde Kont Von Zinzendorf ve onun öğrencilerinden Peter Böhler'in büyük etkisinin olduğu göz önünde tutulmalıdır.

Metodizm yirminci yüzyılın sonunda tarihi Hristiyanlıktaki uzlaşmaz sembollerdeki çoğu pratikleri ve anlayışları küçük bir evren (microkosmos) olarak kucaklayan bir mezhep olarak görünmektedir.

## BİBLİYOGRAFYA

- ABELOVE, Henry, **The Evangelist of Desire: John Wesley and The Methodists**, Stanford University Press, Stanford, California, 1990.
- ADAM, Baki, **Dinler Tarihi**, Ed.Mehmet Katar, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2000.
- \_\_\_\_\_, “*Dinler Arası Diyalog*”, **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000, (193-205).
- \_\_\_\_\_, “*Yuhanna’nın Vahyi ve Hristiyan Tarihindeki Yansımaları*” , **Hristiyanlık: Dünü , Bugünü ve Geleceği**, Dinler Tarihi Araştırmaları-III, Dinler Tarihi Derneği Yayınları , Ankara , 2002, (119-124).
- AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali-KÖKER, Levent, **Tanrı Devletinden Kral Devlete**, İmge Kitapevi, Ankara, 1997 .
- ALBAYRAK, Kadir, **Keldaniler ve Nasturiler**, Ankara, 1997.
- Anabiritanica, C.I-XXII**, İstanbul, 1990.
- ATKINSON, James, “*Reform*” **Hristiyanlık Tarihi**, (komisyon), İstanbul 2004, (368-402).
- AUGUSTINUS, **İtirafılar**, Çev.Dominik Pamir, İstanbul, 1997.
- AYDIN, Mahmut, **İsa Tanrı mı? İnsan mı?:Dinler Arası Diyalog Bağlamında İsa-Masih’in Konumu Sorunu**, İstanbul, 2002.

AYDIN, Mehmet, **Müslümanların Hristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları**, Konya , 1989.

\_\_\_\_\_, **Hristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, Konya, 1991.

\_\_\_\_\_, **Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık**, Ankara, 1995.

\_\_\_\_\_, **Dinler Tarihine Giriş**, Konya, 2004.

\_\_\_\_\_, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, Konya, 2005.

AYDIN, Mehmet S., **Din Felsefesi**, İstanbul, 1994.

BAKER, Frank, **John Wesley and The Church of England**, London, 2000.

\_\_\_\_\_, “*Methodist Churches*”, **The Encyclopedia of Religion, Vol.IX**, Ed.M. Eliade, Macmillian Publishing House, New York, 1987, s.493(493-495).

BARKER, C., **O’nun İzinde Hristiyanlık ve laiklik tarihi**, İstanbul, 1985.

BEAHM, William M., “*Love Feas*”t, **An Encyclopedia of Religion**, Littlefield , Adams&Co., Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey 1959, s.453.

BEBBINGTON, David W., **Avangelicalism in Modern Britain: A History From The 1730s to The 1980s**, London and New York, 1989.

BESNARD, Albert M., “*Katolik Mezhebi*”, **Din Fenomeni**, Haz. Mehmet Aydın, Konya , 1993.

BETTANY, George Thomas, **Dünya Dinleri Ansiklopedisi**, Çev.Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2005.

BIYIK, Mustafa, **Presbiteryen Kilisesi: Tarihsel gelişimi, Öğretileri ve Türkiye’deki**

**Yapılanması** ( Doktora Tezi), Samsun, 2004.

BIRKETT, Kirsten, **Reform'un Özü:Hristiyanlığın Reform tarihi**, Çev. Onur Yöş , İstanbul , 2003.

BİRAND, Kamuran, **İlk Çağ felsefe Tarihi**, Ankara, 1987.

BRANTLEY, Richard E., “*Johnson’s Wesleyan Connection*”, **Eighteenth Century Studies**, Vol.10, No. 2, Winter, 1976-1977, s.143(143-168).

BREN, Quirinus, “*Caesaropapism*”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey, 1959, s.(113).

BREWER, Earl D.C., “*Sect and Church in Methodism*”, **Social Forces** , Vol.30, No.4(May. 1952), s. 404 (400-408).

BRIGGS, John, “*İlk Sanayi Toplumu*”, **Hristiyanlık Tarihi**, İstanbul, 2004, (520-539).

BUCAILLE, Maurice, **Müsbet İlim Yönünden Tevrat İnciller ve Kur’an**, Çev. Mehmet Ali Sönmez, Ankara, 1998.

BUTLER, David, **Methodist and Papist: John Wesley and The Catholic Church in The Eighteenth Century**, London, 1995.

CAMPBELL, Ted A. , **Methodist Doctrine: The Essantials**, Nashville , 1999.

CARDER, Kenneth L., **Doctrinal Standards and Our Theological Task**, Graded Press, Nashville , 1989.

CHADWICK, Henry, **The Early Church**, London, 1975.

CHAMBERLAYNE, John H., “*From Sect to Church in British Methodism*”, **The British Journal of Sociology**, Vol.15, No.2, Jun., 1964, s.142(139-149).

- CHILCOTE, Paul Wesley, **Recapturing The Wesley's Vision, : An Introduction to The Faith of John and Charles Wesley**, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2004.
- COHN- SHERBOK, Lavinia , **Who's Who in Christianity**, Newyork, 1998.
- COLLINS, Kenneth J., **A Real Christian The Life of John Wesley**, Nashville, 1999.
- COX, Leo George, **John Wesley's Concept of Perfection**, Kansas City, 1968.
- COWIE, L. W., **The Wordsworth Dictionary of British Social History**, Wordsworth Reference, London, 1996.
- CRAWFORD, Michael J., "*Origins Of The Eighteenth-Century Evangelical Revival : England and New England Compared*", **The Jurnal Of British Studies**, Vol. 26, No.4, Oct., 1987, s. 383 (361-397)
- ÇELİK, Mehmet, **Süryani Tarihi**, Ankara , 1996.
- DAVIS, Stephen T., **Logic and The Nature of God**, Michigan, 1983.
- DEMAREST, Bruce A., "*Hieronymus (Jerome)*", **Hristiyanlık Tarihi**, Komisyon, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul , 2004, s.(198-199).
- DICKEY, Brian, "*Going About and Doing Good' Evangelicals and Poverty c.1815-1870*", **Evangelical Faith and Public Zeal:Evangelicals And Society in Britain 1780-1980**, Ed. John Wolffe, SPCK, London, 1995, s. 39 (38-58).
- DITCHFIELD, G. M., **Evangelical Revival**, GBR:UCL Press, Limited, London, 1998.
- DREYER, Frederick, "*A "Religions Society Under Heaven":John Wesley and The Identity of Methodism*", **The Journal of British Studies**, Vol., No.1, January,

1986, s. 71 (62-83).

DVORNIK, Francis, **Konsiller Tarihi İznik'ten II.Vatikan'a**, Çev.Mehmet Aydın, Ankara, 1990.

ELIADE, Mircea – COULIANO, Ioan J., **Dinler Tarihi Sözlüğü**, Çev. Ali Erbaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997.

ELIADE, Mircea, **Dinler Tarihi (İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi)**, Çev. Mustafa Ünal, Serhat Kitapevi, Konya, 2005.

ERBAŞ, Ali, **Hristiyanlıkta İbadet**, Ayışığı kitapları, İstanbul, 2003.

\_\_\_\_\_, **Hristiyanlık**, İstanbul, 2004.

\_\_\_\_\_, **Hristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık tarihi**, İstanbul, 2004.

ERDEM, Mustafa, **Hız.Adem(ilk İnsan)**, Ankara, 1999.

\_\_\_\_\_, **Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye**, Ankara, 2005.

\_\_\_\_\_, “*Hristiyanlıkta Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir araştırma*”, **A.Ü.İ.F.D.**, C. XXXIV, Ankara, 1993, (133-154).

EROĞLU, Ahmet Hikmet, **Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi**, Ankara, 2005.

\_\_\_\_\_, “*Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış*”, **A.Ü.İ.F.D.**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2000, C. XLI, s.325 (309-326)

\_\_\_\_\_, “*Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar arasındaki Anlayış Farklılıkları*”, **A.Ü.İ.F.D.**, C.XXXIX, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1999, s.450 (439-453).

- FRAKE, Tmothy-GANDY, Peter, **İsa'nın Gizemleri:Gerçek İsa Bir pagan tanrısı mıydı?**, Çev.Aslı Bengisu , İstanbul, 2005.
- FRANK, Thomas Edward, **Polity, Practice and The Mission of The United Methodist Church** , Abingdon Press, Nasville, 1997.
- FEUERBACH, Ludwig, **The Essence of Christianity**, Translated From Germany by George Eliot, New York, Hagerstown, San francisca, London, 1957.
- GREEN, J. Brazier, **John Wesley and William Law**, London , 1945.
- GREEN, Michael, **Baptism:Its Purpose, Practice and Power**, Hodder And Stoughton , London , 1988.
- GOULD, Stephen Jay, **Binyılı Sorgulamak**, Çev.Tuncay Birkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
- GRUDEM, Wayne, **Hristiyan İlahiyatı:Hristiyan İnancının Temel Öğretileri**, Çev. Levent Kınran, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2005.
- GÜNDÜZ, Şinasi , **Din ve İnanç Sözlüğü**, Ankara, 1998.
- GÜNGÖR, Ali İsra, **Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket**, Ankara, 2005.
- \_\_\_\_\_, **Vatikan , Misyon ve Diyalog**, Alperen Yayınları, Ankara, 2002.
- \_\_\_\_\_, “*Hristiyanlıkta Püriten Anlayış ve Etkileri* ”, **D.A.**, C.VII, S.21, Ocak-Nisan , 2005 , (7-26).
- HARDY, Edward Rochie, “*Vigil*”, **An Encyclopedia of Religion**, , Ed. Vergilius Ferm, Littlefield, Adams&Co., Paterson, New Jersey, 1959, s.813.
- HARPER, Steve, **The Way to Heaven:The Gospel According to John Wesley**, Grand

Rapids, Michigan, 2003.

HARTZELL, Joseph C., “*Methodism and The Negro in The United States*”, **The Jurnal of Negro History**, **Vol.8, No.3**, Jul., 1923, (301-315).

HATTERSLEY, Roy, **The Life of John Wesley A Brand From The Burning**, New York, 2003.

HEİTZENRATER, Richard P., **Wesley and The People Colled Methodists** , Nashville , 1995.

\_\_\_\_\_, **The Elusive Mr. Wesley**, Nashville, 2003.

HENNEL, Michael, “*Müjdecî Topluluklar*”, **Hristiyanlık tarihi**, İstanbul, 2004, (540-542).

HOFFMAN, Lawrence A., “*Jewish And CChristian Liturgy* ”, **Christianity In Jewish Terms**, Ed.Tikva Frymer-Kensky, David Novak, Peter Ochs, David Fox Sandmel, Michael A.Signer, Westview Press, Colorado, Oxford, 2000, (175-189).

IANNITTO, Luigi, **Hristiyan İnancı:Kutsal Kitaplara, Kilisa Babaları ve Belgelerine Göre Açıklanan Hristiyan Gerçekleri**, İstanbul, 1995.

JACOB, Xavier, **Hristiyan Kiliseleri ve İbadetleri**, Ohan Basımevi , İstanbul, 1994.

\_\_\_\_\_, **Sorabilirmiyiz?, Hristiyanlık Hakkında En Çok Sorulan Sorular**, İstanbul , 1999.

JOHNSON, Curtis D., **Redeeming America Evangelicals and the road to civil war**, Chicago, 1993.

KATAR, Mehmet, **Hristiyanlık Yahudilik ve İslam’da Tövbe**, Ankara, 1997.

\_\_\_\_\_, “*Hristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma*”, **Dini Araştırmalar**, C.III , S.9 , ocak- nisan , 2000, (7-27)

\_\_\_\_\_, “*Dinlerde Kefaret Anlayışı*”, **Dini Araştırmalar**, C.I, S.1, Mayıs , 1998, s.55-56(44-58).

\_\_\_\_\_, *Dinlerde Günlük İbadet Uygulamaları*, **Dini Araştırmalar**, C.1, S.1, Mayıs, 1998, s.72(59-75).

KELLY, J.N.D., **Early Christian Doctrines**, New York, 1978.

KESKİNÖZ, İlhan, **Vaftiz ve Vaftizli Yaşam**, İstanbul, 2002.

**Kitabı Mukaddes**, İstanbul , 1997.

KILIÇ, Davut, **Osmanlı İdaresindeki Ermeniler Arasında Dini ve Siyasi Mücadeleler**, Elif Ofset Matbaacılık ve Kağıtçılık Ltd.Şti, Elazığ, 1999.

KIMMITT, Michael, **Baptism: Meaning, Mode & Subjects**, K&M Books, Plas Gwyn, Trelawnyd , 1997.

KIRBY, Ethyn W., “*Erastianism*”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules, Paterson , New Jersey 1959, s.254.

KNAPPEN, M.H., “*Puritanism*”, **An Encyclopedia of Religion**, Ed. Vergilius Ferm , New Jersey, s.628.

KURT, Ali Osman, **Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam’da Din Değişirme**, İstanbul, 2004.

KUTLUAY, Yaşar, “*Günah*”, **Türk Ansiklopedisi**, C.XVIII, Ankara, 1970, s.174.

KUZGUN, Şaban, **Dört İncil, Yazılması, Derlenmesi, Muhtevası, Farklılıkları ve**

**Çelişkileri**, Ertem Matbaa Ltd.Şti, Ankara, 1996.

KÜÇÜK, Abdurrahman, **Ermeni Kilisesi ve Türkler**, Anlara, 2003.

LACOCQUE, Andre, “*Sin and Guilt*” **The Encyclopedia of Religion**, Vol , XIII, Ed .Mircea Eliade, New York, 1987, (325-331).

LATOURETTE, Kneth Scott , **The Cristian Outlook**, New York-London, 1948.

LEON- DUFOUR, Xavier , **Kutsal Kitaptaki Teoloji Sözlüğü**, İstanbul, 2002.

LOWRY, Charles W., “*Arianism*”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit.Ferm Vergules, Paterson , New Jersey , 1959(s.36).

\_\_\_\_\_, “*Trinity*”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit.Ferm Vergules, Paterson , New Jersey , 1959, (s.794-795).

\_\_\_\_\_, “*Athanasian Creed*”, **An Encyclopedia of Religion**, Edit.Ferm Vergules, Paterson , New Jersey , 1959, (s.43).

MADDOX, Randy L., **Responsible Grace:John Wesley’s Practical Theology**, Kingswood Books, Abingdon Press, Nashville, Tennessee, 1994.

MARCOULESCO, İleana, “*Redemption*”, **The Encyclopedia of Religion**, Vol.XII, Ed.M.Eliade, New York, 1987, s.(228-231).

MARTIN, Priscilla, “Introduction”, **William Tyndale’s New Testament**, Wordsword Edition Limited , Hertfordshire, 2002,(IX-XXV).

MARTIN, Harold S., “*The Three Part of Charity (The Love Feast)*”, <http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>, 12.01.2004.

MARTIN, Ralph P., “*İlk Hristiyanlar Nasıl Tapınırdı ?*”, **Hristiyanlık Tarihi** ,

- Komisyon , Yeni Yaşam Yayınları , İstanbul 2004, s.126(125-131).
- McANALLY, Thomas S., **Questions & Answers About The United Methodist Church**, Abingdon Press, Nashville, 1995.
- McCONNELL, Francis J., **The Essantial of Methodism**, New York and Cincinnati, 1923.
- McGRATH, Alister E., **The future of Christianity**, Oxford, Massachusets, 2002.
- MEHL, Roger, “Protestanlık Mezhebi”, **Din Fenomeni**, Haz.Mehmet Aydın, Tektin Kitapevi, Konya, 1993,
- MELSİN, Michel, “Baptism”, **The Encyclopedia of Religion, Vol.II**, Ed.M.Eliade, Macmillian Publishing House, New York, 1987, (s.59-63).
- MİCHEL, Thomas, **Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş**, İstanbul, 1992.
- MOORMAN, John Richard Humpidge, **A History of The Church in England**, Harrisburg, 1994.
- NUSS, P. Xavier – DEMİREL, Hakkı, **Hristiyan Öğretisi**, İstanbul, 1994.
- ODEN, Thomas C., **John Wesley’s Scriptural Christianty: A Plain Exposition of His Teaching on Christian Doctrine**, Grand Rapids, Michigan, 1994.
- OLGUN, Hakan, **Luther ve Reformu Katolisizm’i Protesto**, Ankara, 2001.
- O’MEARA, Thomas F., O.P, “*Grace*”, **The Encyclopedia of Religion**, Vol.VI, Ed.M.Eliade, New York, 1987, (84-88).
- ONG , Walter J., “*Peter Ramus and Namingof methodism:Medieval Secience Trough Ramist Homiletic*”, **Jurnal of The History of Ideas**, Vol.14, No.2, April, 1953, (235-248).

OUTLER, Albert C., **John Wesley**, Oxford University Press, Newyork, 1980.

ÖZEN, Adem, **Yahudilikte İbadet**, Ayıışığı kitapları, İstanbul, 2001.

ÖSKAN, Ali Rafet, **Fundamentalist Hristiyanlık Yedinci Gün Adventizmi**, Ankara, 1998.

ÖZKAN, A. Rafet, **Amerikan Evanjelikleri (Baptistler)**, İstanbul, 2005.

PAÇACI, Mehmet, **Kutsal Kitaplarda Ölümötesi**, Ankara, 2001.

PAMİR, Dominik, **Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri**, İstanbul, 2000.

PARK, Chang Hoon, **The Teology of John Wesley As“Checks to Antinomianism** (Doktora Tezi), Madison , New Jersey, 2002.

PARRINDER, Geoffrey, **A Conscise Encyclopedia of Chiristianity**, Oneworld Publications, Oxford, 2001.

PIETTE, Maximin, **John Wesley in the Evolution of Protestantism**, Translated. J. B. Howard, London , 1939.

RAHNER, Karl, **Foundations of Chritian Faith:An Introduction to The Idea of Christianity**, London, 1984.

\_\_\_\_\_, **The Trinity**, Trans. Joseph Donceel, New York, 1974.

RAMIREZ, Frank, “Holy Ground:One of The Most Visible Practices Among The American Anabaptist, The Brethren Love Feast Exemplifies Humility And Community”, **Christian History**, S.84, 1 October 2004, s.29(29-30).

RUNYON, Theodore, **The New Creation:John Wesley’s Theology Today**, Abingdon Press, Nashville, 1998.

POSEY, Walter Brownlow, "*Influence of Slavery Upon The Methodist Church in The Early South and Southwest*", **The Mississippi Valley Historical Review** , Vol .17 No.4, March, 1931, s.541-542 (530-542).

POTTS, J. Manning, "*Francis Asbury "The Prophet of The Long Road"*", **William and Mary College Quarterly Historical Magazine**, 2nd Ser ., Vol. 22, No.1 , January, 1942, s.39 (39-44).

PURIFOY, Lewis M., "*The Southern Methodist Church and The Proslavery Argumant*", **The Jurnal of The Southern History**, Vol.32, No.3, Augt, 1966, s. 325-328 (325-341).

REICHLEY, A. James, **Religion in American Public Life**, Washington, 1985.

**Report of The Commission on The Worship to The General Conferance of The Methodst Church, 1960**, Methodist Publishing House, Nashville, 1960.

RICHEY, Russell E. –FRANK, Thomas Edward, **Episcopacy in The Methodist Tradition: Perspectives and Proposals**, Abingdon Press, Nashville, 2004.

RIST, Martin, "Agape", **An Encyclopedia of Religion**, Littlefield , Adams&Co., Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey 1959, s.8.

ROUSH, Walter Edwin, "*Arminian Theology*", **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey, 1959, s.38-39.

RYRIE, Charles C., **So Great Salvation:What It Means To Believe In Jesus Chirist**, Illinois, 1989.

SARIKÇIOĞLU, Ekrem, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Isparta, 1999.

SAUCY, Robert L., **The Church in God's Program**, Moody Pres, Chicago, 1972, s.208-209.

SCHIMMEL, Annemarie, **Dinler Tarihine Giriş**, Ankara, 1955.

SCHWARZE, W.N., "*Moravian Church*", **An Encyclopedia of Religion**, Edit. Ferm Vergules, Paterson, New Jersey 1959, s.506-507.

SCHMIT, Martin, **John Wesley, A Teological Biography, Vol.I-II**, Nashville, 1962.

SNYDER, Howard A., **The Radical Wesley and Patterns for Church Renewal**, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1980.

SIMON, John S., "*Methodism*", **Encyclopedia of Religion and ETHICS**, Edit.James Hasting, Vol.VIII, New York, 1951, (603-610).

SMART, Ninian, "*Soteriology*", **The Encyclopedia of Religion, Vol.XII**, Ed.M.Eliade, New York, 1987, s.(418-423).

SMITH, Timothy L., **Whitefield And Wesley On The New Birth**, Grand Rapids, Michigan, 1986.

**Social Principles:The United Methodist Church (2001-2004)**, United Methodist Church Publishing House, Washington, 2000.

SPERRY Willard L., **Religion in America**, New York, Cambridge 1948.

SPIVEY, James, "*The Millennium*", **Has Our Theology Changrd ? : Southern Baptist Thought Since 1845**, Ed.Paul A. Basden, Broadman & Holman Publishers, Nashville, Tennessee, 1994, s.230 (230 -262).

STEVENS, Abel -LL.D., **A Compendious History of American Methodism**, New York:

Hunt & Eaton , Cincinnati: Cranston & Stowe, 1889.

SUH, Peter Kiker, **Two Soteriologies: Whonzo and John Wesley**(Doktora Tezi),  
Evanston , Illinois 1999.

SWEET, William Warren, **The Story of Religion in America**, New York 1950.

**The Book of Discipline of The United Methodist Church**, The United Methodist  
Publishing House, Nashville, Tennessee , 1992.

**The Golden Dictionary İngilizce- Türkçe Altın Sözlük**, Haz.Necmettin Akan-Gülderen  
Yenal-Gülsevin Taşpınar, İstanbul, 1985.

**The journal of John Wesley-A Selection**, Edit.Elisabeth Jay, Oxford University Press ,  
Oxford, Newyork, 1987.

**The New Testament:İncil**, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2000.

**The Oxford Dictionary of The Christian Church**, Edit, F.L.Cross-E.A.Livingstone ,  
Newyork, 1983, s.1467.

**The United Methodist Hymnal Book of United Methodist Worship**, The United  
Methodist Publishing House, Nashville , Tennessee, 1989.

TROLL, Christian W., **Müslümanlar Soruyor Hristiyanlar Yanıtıyor**, Çev. Robert  
Kaya, Ohan matbaacılık Ltd.Şti, İstanbul, t.

TUCKER, Karen B. Westerfield, **American Methodist Worship**, Oxford University  
Press, New York, 2001.

TURNER, John Monsey, **Conflict and Reconciliation:Studies in Methodism and  
Ecumenism in England, 1740 -1982**, London, Epworth, 1985.

TÜMER, Günay , **Hristiyanlıkta ve islamda Hz. Meryem** , Ankara, 1997.

\_\_\_\_\_, KÜÇÜK, Abdurrahman , **Dinler Tarihi**, Ankara , 1993.

TWEED, Thomas A., “*John Wesley Slept Here: American Shrines And American Methodist*” **Numen**, Vol.47, Laiden 2000, (41-68).

ÜNAL, Mustafa, **Evrensel Dinlerde Kutsal Zamanlar, Takvimler, Dini Gün, Bayram ve Törenler**, Kivılcım Yayınları , Kayseri , 2000.

VAUX, Ronald de, **Yahudilikte Aile**, Çev.Ahmet Güç, Arasta Yayınları, Bursa, 2003.

WATSON, Philip S., **The Message And Mission of John & Charles Wesley: Anatomy of A Conversion**, Francis Asbury Press of Zondervan Publishing House, Grand Rapids. Michigan , 1990.

WESLEY, Charles H., **Richard Allen:Apostle Of Freedom**, The associated Publishers, Inc.1969.

WESLEY, John, **John Wesley’s Sermons An Anthology**, Edit. Albert C. Outler-Richard P. Heitzenrater, Nashville, 1991.

\_\_\_\_\_, **Notes On The Bible**, Grand Rapids, MI:Christian Classics Ethereal Library. (<http://www.ccel.org/ccel/wesley/notes.html>. “25.01.2006”)

\_\_\_\_\_, “*On The Resurrection Of The Dead*”, **Sermons on Several Occasion**, Grand Rapids.MI:Christian Classics Ethereal Library. (<http://www.ccel.org/ccel/wesley/sermons.html>. “13.02.2006”)

WHITE, James F., **Sacraments as God’s Self Giving: Sacramental Practice And Faith**, Nashville, 1989.

WILSON, Bryan, **Dini Mezhepler (Sosyolojik Bir Araştırma)**, Çev. Ali İhsan Yitik-A.Bülent Ünal, İstanbul, 2004.

WOOD, A. Sevington, “*Metodistler*”, **Hristiyanlık Tarihi**, İstanbul, 2004 (455-459).

\_\_\_\_\_, “*Uyanış*”, **Hristiyanlık Tarihi**, İstanbul, 2004, (438-454).

WOODHEAD, Linda – FLETCHER, Poul – KAWANAMI, Hiroko-SMITH, David, **Religion in The Modern World**, London and New York, 2002.

**United Methodist Church Ordination Chain 1784-2000**, Compiled by C. Faith Richardson and Robert D. Simpson, General Commission on Archives and History, Madison, New Jersey, 2003.

YILDIRIM, Münir, **Yunanistan ve Ortodoks Kilisesi**, Ankara, 2005.

ZEE, Leonard J. Vander, **Christ, Baptism And The Lord's Supper: Recovering The Sacraments For Evangelical Worship**, Downers Grove, Illinois, 2004

ZUCKERMAN, Phil, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. İhsan Çapçioğlu-Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara, 2006.

### **İnternet Adresleri**

[http:// Methodism.ignaut.net](http://Methodism.ignaut.net) “02.01.2006”

[http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Wesley](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley) “12.02.2005”

<http://www.ccel.org/ccel/ccel/eee/files/wesleyj.htm> A.G. “19.04.2005”

<http://www.ccel.org/w/wesley/perfection/perfection.html> “19.04.2005”

<http://www.ccel.org/ccel/wesley/notes.html>. “25.01.2006”

<http://www.ccel.org/ccel/wesley/sermons.html>. “13.02.2006”

<http://rylibweb.man.ac.uk/data1/dg/text/method.html> “23.06.2005”

[http://en.wikipedia.org/wiki/Articles\\_of\\_ReligionMethodist](http://en.wikipedia.org/wiki/Articles_of_ReligionMethodist) “12.02.2005”

[http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/doc?id=10069570 &ppg=13](http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/doc?id=10069570&ppg=13) “10.03.2005

<http://www.imarc.cc/pregrace/v18n2witzki.html> “17.06.2005”

<http://www.answers.com/topic/prevenient-grace?hl=prevenient> “27.12.2005”

[http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/doc?id=10069570 &ppg=13](http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/doc?id=10069570&ppg=13) “22.05.2005”

<http://site.ebrary.com/lib/ankarauniv/Doc?id=2003628&ppg=68> “22.05.2005”

<http://www.brfwitness.org/Articles/2000v35n5.htm>, “12.01.2004”.

<http://www.ctlibrary.com/11547>. “21.05.2006”.

<http://www.christmascarnivals.com/christmas-carols-history/>. “16.01.2005” .

<Http://www.worldmethodistcouncil.org/>. “05.03.2006.”